

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Libye jako geopolitické ohnisko

Plzeň 2022

Bc. Marie Sophie Šmídová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy

Studijní obor Mezinárodní vztahy – mezinárodní bezpečnost

Diplomová práce

Libye jako geopolitické ohnisko

Bc. Marie Sophie Šmídová

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2022

.....

Na tomto místě děkuji PhDr. Davidu Šancovi, Ph.D. za jeho čas, věcné připomínky, vstřícnost při konzultacích a odborné vedení mé diplomové práce.

Obsah

Úvod	9
1. Vymezení teoretických konceptů	13
1.1 Geopolitické ohnisko (<i>geopolitical pivot</i>).....	13
1.2 Pásmo otřesu (<i>shatterbelt</i>).....	14
1.2.1 Slabé státy	15
1.2.2 Probíhající konflikt.....	15
1.2.3 Strategické oblasti a zdroje	16
1.2.4 Zapojení externích aktérů.....	16
1.2.5 Překrývající se vliv externích aktérů.....	17
1.3 Geopolitický aktér (hráč)	18
1.3.1 Geopolitický kód	18
1.3.1.1 Geopolitický kód států a nestátních aktérů.....	19
1.3.1.2 Měřítko geopolitického kódu	20
1.3.2 Stát jako geopolitický aktér	20
1.3.2.1 Je každý stát geopolitickým aktérem?.....	21
1.3.3 Nestátní a hybridní geopolitičtí aktéři.....	22
1.3.3.1 Geopolitické sítě.....	24
1.3.3.2 Typy nestátních geopolitických aktérů.....	24
1.3.3.2.1 Násilní geopolitičtí aktéři	25
1.3.3.2.2 Nenásilní geopolitičtí aktéři	26
1.3.3.3 Hybridní aktéři.....	28
1.4 Zástupná válka (<i>proxy war</i>)	29
1.4.1 Znaky zástupných válek.....	29

1.4.1.1 Zástupná válka jako typ nepřímé intervence.....	30
1.4.1.2 Vztah mezi vnějším aktérem a jeho zástupcem	32
1.4.1.3 Určitá forma vnější podpory.....	34
1.4.1.4 Důsledky zástupných válek	35
2. Libye jako geopolitické ohnisko	37
2.1 Libye jako slabý (křehký) stát.....	37
2.1.1 Zařazení do regionu.....	38
2.1.2 Období před pádem Muammara Kaddáfího.....	39
2.1.3 Politická situace a nestabilita v letech 2011 až 2021	40
2.1.3.1 Absence jednotné vlády.....	42
2.1.3.2 Absence jednotného národa – etnické a náboženské spory uvnitř státu	42
2.1.3.3 Neschopnost státu zajistit bezpečnost	44
2.1.3.3.1 Ozbrojené milice jako garant bezpečnosti	45
2.1.3.4 Soudní systém.....	46
2.1.3.5 Korupce	46
2.1.4 Ekonomika	47
2.2 Probíhající občanská válka.....	49
2.2.1 Důsledky občanské války.....	50
2.3 Geopolitický význam Libye	51
2.3.1 Strategická poloha	51
2.3.2 Centrum migrace	52
2.3.3 Zásoby nerostných surovin	53
2.3.3.1 Ropa.....	53
2.3.3.2 Zemní plyn.....	55

2.4 Zástupná válka	56
2.4.1 Nestátní a hybridní aktéři	57
2.4.1.1 Radikální islamistické skupiny a teroristické organizace	57
2.4.1.2 Ostatní nestátní aktéři	59
2.4.2 Nejvýznamnější vnější státní aktéři	60
2.4.2.1 Francie	62
2.4.2.2 Rusko	64
2.4.2.3 Turecko	67
2.4.2.4 Katar	69
2.4.2.5 Spojené arabské emiráty	70
2.4.2.6 Egypt	72
2.4.3 Dopady zástupné války	75
Závěr	77
Seznam literatury	81
Resumé	93
Přílohy	95
Příloha č. 1: Vliv nestátních aktérů podle zapojení do světových událostí během let 1980–2013	95
Příloha č. 2: Mapa určující slabost (křehkost) zemí světa v roce 2021	96
Příloha č. 3: Mapa regionu MENA (Blízký východ a severní Afrika)	96
Příloha č. 4: Mapa znázorňující působení sunnitských extremistických skupin v roce 2017	97
Příloha č. 5: Mapa území Libye znázorňující oblasti ovládané LNA, GNA a ostatními militantními skupinami	98
Příloha č. 6: Mapa zobrazující etnické složení Libye	99
Příloha č. 7: Graf určující počet vězňů v Libyi během let 1998–2014	100

Příloha č. 8: Grafy ukazující HDP Libye mezi lety 1990–2020	100
Příloha č. 9: Mapa znázorňující počet migrantů v Libye v jednotlivých regionech	101
Příloha č. 10: Země s největšími prokázanými zásobami ropy.....	102
Příloha č. 11: Ropná a plynová infrastruktura Libye	102
Příloha č. 12: Stav klíčových ropných terminálů v lednu 2020	103
Příloha č. 13: Graf ukazující množství útoků spáchaných v Libyi mezi lety 1970–2020	103
Příloha č. 14: Graf ukazující typy jednotlivých typů útoků spáchaných v Libyi během let 1970–2020	104

Úvod

V současném multipolárním mezinárodním systému existují oblasti a státy, které lze označit jako tzv. geopolitická ohniska, či pásma otřesu. Jedná se o slabé země se strategickým významem v podobě výhodného geografického umístění, vlastnictví přírodních zdrojů, nebo historické či náboženské důležitosti. Kvůli své slabosti a zároveň strategickému významu přitahují geopolitická ohniska pozornost různých státních i nestátních geopolitických aktérů, již se snaží v dané oblasti uplatnit vliv a dosáhnout svých politických, vojenských a ekonomických zájmů. Geopolitická ohniska se následně stávají oblastmi, v nichž probíhá nepřímý souboj, neboli zástupná válka, mezi světovými a regionálními mocnostmi.

Za jedno z geopolitických ohnisek lze označit Libyi. Mezi lety 2014 a 2021 probíhá v zemi druhá libyjská občanská válka. Libye je rozdělena na dvě znepřátelené strany – východní a západní. Na straně jedné stojí východní vláda sídlící v Benghází, která je podporována Libyjskou národní armádou (LNA) v čele s polním maršálem Chalífou Haftarem. Na straně druhé stojí vláda západní, neboli Vláda národní jednoty (GNA) vedená ministerským předsedou Faízem Sarrádzem se sídlem v Tripolisu, která je oficiálně podporována Organizací spojených národů. Konflikt mezi Haftarovou Libyjskou národní armádou a Vládou národní jednoty postupně přerostl v zástupnou válku mezi významnými vnějšími geopolitickými aktéry. Do konfliktu je výrazně zapojeno zejména šest mocností: Francie, Rusko, Turecko, Katar, Spojené arabské emiráty a Egypt. Tito aktéři mají různé zájmy a najímají do Libye žoldáky z okolních afrických zemí, poskytují vůdcům obou bojujících stran finanční i technické prostředky a zbraně.

Libye se nachází v oblasti severní Afriky a je řazena do nestabilního regionu Blízký východ, konkrétněji poté do regionu MENA. Podstatné je, že má přístup ke Středozemnímu moři, které představuje oblast střetu zájmů mezi regionálními i světovými mocnostmi. Vzhledem k unikátní geografické poloze se Libye také stala hlavní tranzitní zemí pro migrující jedince ze subsaharské Afriky, kteří se snaží dostat do Evropy. Země přitahuje pozornost i díky zásobám nerostného bohatství, konkrétně ropy, u níž se řadí mezi největší vývozce na světě a je členem mezivládní

organizace OPEC¹. To vše přitahuje pozornost geopolitických aktérů a Libye se tak stala důležitou strategickou zemí, v níž je veden zástupný konflikt zejména o prestiž, moc, nerostné suroviny a roli islámu v politice.

Libyjská občanská válka je stále aktuálním konfliktem, jenž je podstatný pro budoucí vývoj a geopolitické uspořádání v severní Africe, Středoziemním moři a na Blízkém východě. V zástupné válce navíc dochází k interakcím mezi významnými mocnostmi, které mohou vést ke změně jejich vzájemných vztahů.

Diplomová práce je koncipována jako jednopřípadová studie zahrnující aplikaci teoretických konceptů (geopolitické ohnisko, geopolitický aktér, zástupná válka) na konkrétní případ libyjského státu. Hlavním cílem práce je zjistit, zda Libye naplňuje všechny základní charakteristiky konceptu proto, aby mohla být skutečně označena za geopolitické ohnisko. Je nutné si uvědomit, že geopolitickým ohniskem nelze označit každý slabý, konfliktem zasažený stát. Ohnisko musí splňovat další určité charakteristické znaky. K naplnění cíle a zodpovězení této otázky bylo proto v teoretické části práce nejprve určeno celkem pět základních znaků charakterizujících geopolitická ohniska, jimiž jsou: slabost státu, probíhající vnitrostátní konflikt, strategický význam, zapojení vnějších geopolitických aktérů a jejich překrývající se vliv v dané zemi. Poslední dva znaky lze shrnout označením zástupná válka mezi vnějšími geopolitickými aktéry. Další výzkumné otázky zní: Jaké jsou klíčové motivy geopolitických aktérů, kteří se v konfliktu nepřímo či přímo angažují? A jaké jsou dopady zástupné války v Libyi vedené vnějšími aktéry? K zodpovězení těchto otázek byly analyzovány příčiny zapojení nejvýznamnějších geopolitických aktérů do libyjského konfliktu, jejich obecné geopolitické profily, konkrétní zájmy a míra angažovanosti v zástupné válce.

Práce je složena z teoretické a empirické části a je členěna do jednotlivých kapitol. Nejprve je zaměřena na vymezení teoretických pojmů geopolitické ohnisko (pásma otřesu), geopolitický aktér a zástupná válka. Pojem geopolitické ohnisko je užíván téměř výhradně Zbigniewem Brzezinským, další autoři užívají pro označení totožných oblastí jiné pojmenování jako pásma otřesu, deformační zóna apod. Vzhledem k tomu, že všemi uvedenými pojmy lze nazvat území se stejnou

¹ Organization of the Petroleum Exporting Countries.

povahou, je v textu dále pracováno pouze s označeními geopolitické ohnisko a pásmo otřesu.

Empirická část práce je věnována aplikaci vymezených teoretických konceptů na případ Libye. Nejprve je Libye charakterizována jako slabý stát, což zahrnuje její zařazení do regionu a představení historického kontextu vzniku a budování země, jež určují základní povahu a prostředí státu. V následujících kapitolách je uvedeno, jak se slabost libyjského státu projevuje v politické, sociální a ekonomické oblasti. Poté je samostatně analyzována druhá libyjská občanská válka probíhající v letech 2014 až 2021, která zahrnuje bližší představení dvou politických frakcí GNA a LNA. Další část práce je soustředěna na geopolitický význam Libye. Jinými slovy, proč je právě tato země z geopolitického pohledu důležitá a přitahuje pozornost vnějších geopolitických aktérů. Za podstatné aspekty strategického významu lze považovat polohu země s přístupem ke Středozemnímu moři a zásobami nerostným surovin jako jsou ropa a zemní plyn. Následuje poslední kapitola zabývající se zástupným konfliktem v Libyi. Nejprve jsou představeni významní nestátní aktéři zapojení do místního konfliktu. Následně je pozornost věnována nejvýznamnějším vnějším státním geopolitickým aktérům. Zatímco mezi spojence GNA patří Turecko a Katar, LNA v čele s Haftarem je podporována zejména Francií, Ruskem, Spojenými arabskými emiráty a Egyptem. V empirické části jsou proto analyzovány základní motivy a cíle těchto vybraných geopolitických aktérů a jejich vliv na vnitrostátní konflikt a situaci v Libyi.

Mezi ústřední zdroje diplomové práce patří množství článků z digitálního archivu odborných amerických časopisů *JSTOR*², jejichž autory jsou například specialistka na bezpečnostní výzvy a konflikt v Libyi Inga Kristina Trauthigová, Karim Mezran nebo odborník na politiku Blízkého východu a Libye Frederic Wehrey. Dalšími z hlavních zdrojů jsou poznatky Tareka Megerisiho, který zastává pozici vedoucího pracovníka v oblasti politiky v Severní Africe a na Blízkém východě v Evropské radě pro zahraniční vztahy. Práce zahrnuje také data z uznávaných zpravodajských webů a zahraničně-politických časopisů jako *Foreign policy* nebo *Global Affairs*, které poskytují aktuální informace k událostem v Libyi. Čerpáno

² Journal Storage.

bylo rovněž z oficiálních databází zkoumajících konflikty jako *Uppsala Conflict Data Program* nebo *Global Terrorism Database*. S pojmy geopolitické ohnisko a geopolitičtí aktéři pracuje na teoretické úrovni zejména Zbigniew Brzezinski ve svém díle *Velká šachovnice*. Brzezinski patří mezi významné politology a v minulosti působil jako bezpečnostní poradce amerických prezidentů Jimmyho Cartera či Baracka Obamy. Pro teoretickou část byla také využita díla geografů Alfreda Mahana, Halforda Mackindera či Saula B. Cohena.

1. Vymezení teoretických konceptů

Zejména po konci studené války lze na mapě světa spatřit slabé, rozpadající se, nebo zcela rozpadlé státy, které sužují vnitřní spory, chudoba, korupce atd. Následné Arabské jaro³ zapříčinilo pád mnohých diktatur v arabských zemích a na druhou stranu s sebou přineslo chaos a boj o moc mezi místními milicemi (Cohen 2015: 49). Některé z těchto slabých zemí však zároveň disponují strategickou polohou nebo nerostným bohatstvím. Takové státy, nebo oblasti, lze označit jako geopolitická ohniska. Geopolitické ohnisko (*geopolitical pivot*) je pojem používaný zejména americkým politologem s polskými kořeny Zbigniewem Brzezinským. Koncept je však také znám pod mnoha dalšími názvy. Autoři hovoří zejména o pásmu otřesu (*shatterbelts*), deformační zóně (*crush zone*), nebo také roztržité zóně (*shatter zone*). Všechny zmiňované pojmy sdílí velmi podobné charakteristiky a obecně lze říci, že se ve všech případech jedná o strategická území, kde se překrývá vliv několika vnějších aktérů.

1.1 Geopolitické ohnisko (*geopolitical pivot*)

Pojem ohnisko (*pivot state*) poprvé použil britský geograf Halford Mackinder v roce 1904 ve svém článku *The Geographical Pivot of History*. V jeho podání se jednalo o region, který je obsazen důležitou mocností (viz Mackinder 1904). Brzezinski (1999: 47) později definuje geopolitická ohniska (*geopolitical pivots*) jako „státy, jejichž význam nezávisí na jejich moci a motivaci, ale spíše na citlivé poloze a na důsledcích, které jejich potenciálně ohrožitelné postavení může mít na chování geostrategických hráčů.“ O ohnisku hovoří také ředitel výzkumu v Haagském centru strategických studií Tim Sweijs (2014: 2), jenž tvrdí, že se geopolitická ohniska zpravidla vyznačují politickou nestabilitou a nízkou úrovní sociálního a ekonomického rozvoje.

Zeměpisná poloha je pro určení, které země lze nazvat geopolitickými ohnisky, zcela zásadní. Geopolitická ohniska mohou mít dle Brzezinského (1999: 47) přístup k důležitým oblastem jako například moře, průplavy, nebo mohou disponovat nerostným bohatstvím (Sweijs 2014: 2). V některých případech je za

³ Série revolucí a povstání, která probíhala ve většině arabských zemí od roku 2010.

geopolitické ohnisko označen i stát, který slouží jako ochranný štít jiným státům či oblastem.

Sweijs (2014:1) dále dodává, že ohniska jsou země, v nichž se překrývají sféry vlivu mnoha velmocí. Vazby mezi ohnisky a velmocemi jsou dány na základě ekonomických, vojenských dohod či kulturní spřízněnosti. Autor zároveň zdůrazňuje, že pokud dojde v případě ohniska ke změně vazeb, bude mít tato skutečnost dopad na region, ve kterém se ohnisko nachází, a také na globální bezpečnost. Právě ve státech, které se nachází v oblasti překrývajících se sfér vlivů a zájmů několika velmocí, lze očekávat střet těchto velmocí (tamtéž). Samotná existence geopolitického ohniska může mít rovněž vliv na politické chování a kulturu sousedního geopolitického aktéra. Kromě toho má existence ohniska dopad na vzájemnou komunikaci mezi aktéry nebo dynamiku světového zásobování energií (tamtéž: 2).

1.2 Pásmo otřesu (*shatterbelt*)

Pásmo otřesu (*shatterbelt*) je mnohem rozšířenější a v literatuře častěji uváděný pojem obecně označující geografickou oblast sužovanou místním nebo regionálním konfliktem, do něhož jsou zapojeny vnější mocnosti (Hensel – Diehl 1994: 2). Ačkoli začal být pojem pásmo otřesu v geopolitice používán až při druhé světové válce, jeho kořeny sahají na počátek 20. století. Jedním z nejvýznamnějších autorů zabývajících se tímto konceptem je americký profesor geografie Saul Bernard Cohen, jenž ve svém výzkumu navazuje na autory a významné geografy jako Alfred Mahan, Richard Hartshorne nebo James Fairgrieve, kteří byli považováni za průkopníky ve studiu těchto regionů.

Již Alfred Mahan, bývalý důstojník amerického námořnictva, hovořil na počátku 20. století o zónách nestability. Zóny tvoří slabé státy, které však disponují velkým množstvím přírodních zdrojů, čímž přitahují pozornost vnějších mocností. Cílem těchto mocností je především ekonomická a územní expanze. Mahan představil konkrétně problematiku nestabilní zóny v oblasti Asie, kde si konkurovaly mocnosti Británie a Rusko (Mahan 1900: 22–23).

Americký profesor Richard Hartshorne používal pojem roztržitá zóna (*shatter zone*) a britský geograf James Fairgrieve pojem deformační zóna (*crush zone*). Znaky Hartshornovy roztržité zóny představují politická nestabilita, vnitřní spory způsobené etnickou, náboženskou a jazykovou roztržitostí a také pozdní ekonomický rozvoj. Země nacházející se v roztržité zóně mají obvykle zkušenosti s vojenským dobýváním vnějších aktérů (Hartshorne 1944: 205–209). Britský geograf Halford Mackinder dále podporoval myšlenku vybudovat zónu nezávislých států mezi velmocemi v podobě Německa a Ruska, které by zastávaly funkci obranného štítu (Hensel – Diehl 1994: 3).

U států tvořící pásmo otřesu lze dle profesorů politologie Paula Hensela a Paula Diehla (1994: 12) identifikovat několik základních charakteristik, na nichž se shodne většina autorů. Tyto charakteristiky naznačují vyvolání dlouhodobé nestability a vypuknutí konfliktu s negativními důsledky pro region, či celý kontinent (tamtéž: 8).

1.2.1 Slabé státy

Za prvé je pásmo otřesů tvořeno slabými státy, které jsou typicky sužovány vnitřními spory vznikajícími v důsledku heterogenního složení obyvatelstva. Spory v takovém případě nabírají etnický, náboženský či rasový podtext a určují celkovou konfliktní povahu pásma otřesu (tamtéž: 7). Země označené jako pásma otřesu taktéž čelí vážným politickým problémům jako absence oficiálně uznávané vlády, nebo její neschopnost kontrolovat území celého státu, chránit obyvatelstvo a zajišťovat základní služby a potřeby. Hensel a Diehl (tamtéž: 12) dále hovoří o oblastech, jež jsou tvořeny politicky nevyzrálými státy. Buď se jedná o země, které ještě nezískaly úplnou nezávislost, nebo nemají vytvořenou silnou vládní strukturu. Dále autoři tvrdí, že se jedná o ekonomicky méně vyvinuté země, a to z důvodu pozdního ekonomického rozvoje (tamtéž: 7).

1.2.2 Probíhající konflikt

Za druhé je oblast sužována probíhajícím vnitrostátním nebo mezistátním konfliktem. Hensel a Diehl (1994: 2) tvrdí, že pásma otřesů jsou regiony, které jsou více náchylné k vypuknutí konfliktů než ostatní regiony. Zároveň dodávají,

že konflikty probíhající v pásnu otřesu jsou ničivější a déle trvající než v jiných oblastech (tamtéž: 23). V pásmech otřesu je předpokládán vznik vnitřních konfliktů kvůli roztržitosti a politickým problémům, které mohou přerůst v mezistátní konflikt a současně je zde větší pravděpodobnost, že konflikt přeroste v totální válku (tamtéž: 9). Cohen (2015: 48) rovněž tvrdí, že se konflikt z oblasti pásma otřesu rozšíří i do okolí, a to díky heterogenní povaze států.

Myšlenky zmíněných autorů lze shrnout následovně. Konflikty odehrávající se v oblasti pásma otřesů by měly být ničivější a komplexnější než v ostatních regionech. Navíc je u států zahrnutých do pásem otřesu větší pravděpodobnost vzniku místních a regionálních válek. Vypuknutí konfliktu a jeho rozšiřování je způsobeno zejména vnitřními spory.

1.2.3 Strategické oblasti a zdroje

Za třetí se v případě pásem otřesu jedná o strategicky významné oblasti, a to z vojenského, ekonomického nebo ideového hlediska. Z vojenského hlediska je důležitá poloha, vzdálenost hranic od velmocí i samotná vojenská síla (Sweijjs 2014: 10). Pásma otřesu mohou disponovat zásobami nerostných surovin a přírodních zdrojů jako ropa, zemní plyn, ale také orná půda nebo voda. Strategickými oblastmi jsou rovněž země, jež ovládají důležité obchodní trasy, přístavy nebo letiště (Cohen 2015: 48, Sweijjs 2014: 10). Z ideového hlediska je podstatné, zda má země nějaký náboženský význam, nebo zda se na jejím území odehrává politický, ideový či náboženský střet (Sweijjs 2014: 10). Ze všech těchto důvodů má pro mocnosti smysl udržet si v pásnu otřesu vliv.

1.2.4 Zapojení externích aktérů

Za čtvrté jsou do konfliktu zapojeni externí geopolitičtí aktéři, kteří v oblasti soupeří o vliv (viz kapitola 1.3). Aktéři se angažují ve vojenské či ekonomické oblasti proto, že je jejich cílem získat státy se strategickými zdroji do své sféry vlivu (Sweijjs 2014: 12). Podle profesora Kellyho (1997: 7) jsou pásma otřesu geografické oblasti, v nichž se do místních sporů promítá vojenské soupeření mezi vnějšími aktéry, a to může v konečném důsledku vést k eskalaci konfliktu. Pásma otřesu přitahují pozornost alespoň dvou vzájemně si konkurujících mocností

(Hensel a Diehl (1994: 7). Zapojením aktérů se z lokálního konfliktu stává konflikt zástupný a vnější mocnosti jsou jen stěží schopny dospět k dohodě (Sweijjs 214: 3).

1.2.5 Překrývající se vliv externích aktérů

Za páté v pásmu otřesu nepanuje jednoznačně dominantní vliv žádné z mocností. Cohen (2015: 48) považuje za jeden z hlavních charakteristických rysů pásem otřesu to, že oblast představuje rovné podmínky pro dvě a více vzájemně si konkurujících mocností. Pásmo otřesu leží sice mimo sféry vlivu hlavních mocností, ale zároveň je jim dostupné. Sféry vlivu se tedy v takových oblastech překrývají a nejsou jasně vymezeny. Pásmo otřesu představují pouze jakousi arénu určenou pro soutěž, nejedná se o oblasti ovládané jednou mocností (Hensel – Diehl 1994:12).

Na závěr představení konceptu geopolitické ohnisko, potažmo pásmo otřesu, je důležité zmínit, že konkrétní příklady států a oblastí, které lze těmito pojmy označit, se mění podle aktuální politické, ekonomické situace a zájmů externích aktérů (viz Brzezinski 1999: 54). Cohen (2015:48) zároveň zdůrazňuje, že ne každou oblast nacházející se v chaotické a konfliktní situaci, lze automaticky nazvat pásmem otřesu. Jedná se zejména o oblasti, kde není ohrožena dominance jedné regionální mocnosti jinými státy. V případě geopolitického ohniska (pásmo otřesu) se tedy jedná výhradně o strategické oblasti, kde dochází k soupeření o vliv a případná dominance stávající regionální mocnosti je zde ohrožena dalšími externími aktéry. Pokud se oblast stane strategicky marginální, jinými slovy, mocnosti ztratí zájem bojovat v oblasti o nadvládu, přestane být toto území považováno za geopolitické ohnisko, a může být vnějšími mocnostmi opuštěno (tamtéž). V takovém případě podle Sweijse (2014: 3) dojde ke stavu, kdy se v oblasti ohniska objeví noví, typicky nestátní aktéři, již se mohou stát hrozbou pro tyto vnější mocnosti. Pro jasnější vysvětlení uvádí jako příklad Afghánistán, který se po opuštění Američany v 90. letech stal bezpečným útočištěm teroristické organizace Al-Káidy.

1.3 Geopolitický aktér (hráč)

V předchozí části kapitoly byly uvedeny základní charakteristické znaky konceptu geopolitické ohnisko (pásmo otřesu). Většina autorů zabývajících se konceptem se shodne, že jedním z hlavních znaků je zapojení vnějších geopolitických aktérů do geopolitické soutěže prostřednictvím konfliktu, jenž se odehrává v geopolitickém ohnisku. Geopolitičtí aktéři zde soutěží o získání vlivu, a to proto, že se jedná o území s určitým strategickým významem (Cohen 2015: 48).

Soutěž mezi aktéry se projevuje ekonomickou, vojenskou a politickou podporou (tamtéž). Konkrétní motivy geopolitických aktérů jsou různé. Nejčastěji se jedná o snahu dosáhnout regionální převahy či postavení světové mocnosti. Dále aktéři usilují o posilování vlastní moci na mezinárodní scéně, hospodářský růst, naplnění ideologických cílů nebo šíření hodnot a víry (Brzezinski 1999: 47).

Geopolitická soutěž prošla od minulého století četnými změnami v souvislosti s rozvojem nových technologií, zbraní, způsobů komunikace a ekonomické spolupráce. Předně se technologického pokroku dočkaly západní země jako Spojené státy americké, Japonsko a evropské státy. Po druhé světové válce se technologie postupně rozšířily do celého světa. Po studené válce v rámci procesu globalizace se technologie staly přístupnými prakticky každé zemi a umožnily rozvoj regionálním a rostoucím mocnostem i nestátním aktérům (Skriba 2019a). Z těchto důvodů mohou být za geopolitické aktéry označeny státy, ale i nestátní aktéři. Aby však mohl být stát či nestátní aktér považován za geopolitického aktéra, musí splňovat dvě základní podmínky, jimiž jsou moc a schopnost tuto moc projektovat (Skriba 2019b). Jinými slovy, musí se jednat o aktéra, který disponuje dostatečným vlivem. Geopolitický aktér, ať už se jedná o stát nebo nestátního aktéra, navíc dle profesora Colina Flinta disponuje tzv. geopolitickým kódem.

1.3.1 Geopolitický kód

Geopolitický kód lze definovat jako způsob, jímž se aktér orientuje vůči vnějšímu světu (Flint 2006: 55). Jedná se v podstatě o to, jak aktér vnímá své postavení ve světě. Geopolitičtí aktéři vytváří svůj geopolitický kód tím, že jsou schopni odpovědět na čtyři základní otázky, které zní: Kdo jsou současní a potenciální

spojenci? Kdo jsou současní a potenciální nepřátelé? Jak si lze udržet stávající spojence a získat potenciální spojence? Jak lze čelit současným nepřátelům a vznikajícím hrozbám? A jak zdůvodnit výše uvedené otázky veřejnosti a globální komunitě? (tamtéž: 56). Akteři jsou tedy schopni identifikovat své spojence, nepřátele a podle odpovědí na dané otázky vyvíjí vhodné geopolitické strategie. Kromě toho mají akteři disponující kódem stanovené cíle, které současně prezentují navenek.

1.3.1.1 Geopolitický kód států a nestátních aktérů

Flint (tamtéž: 55) tvrdí, že geopolitickým kódem disponuje každá země. Kategorie nestátních aktérů je velmi pestrá a je obtížné s jistotou určit, kteří nestátní akteři geopolitický kód vytváří a kteří nikoliv. Do kategorie nestátních aktérů, jež geopolitickým kódem disponují, lze dle Flinta (2017: 76) zahrnout teroristické organizace typu Al-Káidy a Islámského státu a povstalecké skupiny. Zmíněné teroristické skupiny proto, že operují napříč státními hranicemi, prezentují své cíle a jsou schopny nalákat tisíce bojovníků z celého světa do svých řad. Cíle povstaleckých skupin jsou politické a obvykle se týkají svržení vlády a zmocnění se teritoria (Spear 2013: 473).

Problém nastává u skupin organizovaného zločinu a pirátských gangů, které geopolitický kód zpravidla nemají. Skupiny tohoto typu nevytváří žádné strategie ani prezentaci a jejich jediným cílem bývá zisk. Mnohdy však dochází k prolínání kategorií teroristických a povstaleckých skupin se zločinci, kteří se rozhodnou spolupracovat s politicky motivovanými akteři. V takových případech mohou panovat neshody o tom, zda se jedná o geopolitické akteři a je nutné posuzovat každý konkrétní příklad individuálně (Flint 2017: 76).

Flint (tamtéž) do kategorií nestátních aktérů disponujících geopolitickým kódem zahrnuje taktéž nenásilné akteři, a to mezinárodní sociální hnutí. Dle něj mají hnutí jasně vymezené cíle a silnou prezentaci. Většinou se jedná o koalice vícero skupin, jež vytváří stále sofistikovanější strategie k naplnění svých cílů (tamtéž). Typickými příklady mohou být hnutí podporující demokracii nebo environmentální hnutí.

1.3.1.2 Měřítko geopolitického kódu

Aktéři tvoří geopolitické kódy s různým dosahem, který určuje, kam zasahují jejich zájmy a vliv. Prvním typem kódu podle dosahu vlivu aktéra je lokální geopolitický kód. Tento kód vytváří většina aktérů a je zaměřen na vztahy s okolními státy zejména z hlediska obchodování a bezpečnosti. Druhým typem je regionální geopolitický kód, jenž zahrnuje větší území než pouhé sousední země. Nejčastěji tímto kódem disponují regionální, sekundární a také tzv. nastupující mocnosti, které uplatňují svůj vliv v rámci konkrétního regionu či regionů. Některé země mají globální geopolitický kód. Globální kód se týká světových velmocí, jež vlastní dostatečné vojenské, ekonomické kapacity a díky nim uplatňují svůj vliv po celém světě.

Ačkoli je dosah geopolitického kódu geograficky vymezen, může docházet k jejich prolínání (Flint 2006: 59). Například vlivem prezentace, u níž hrají jednu z hlavních rolí média, se může z lokálního konfliktu stát globální záležitost v případě, že do ní budou zapojeni další aktéři. Vliv aktérů je rovněž velmi těžko měřitelný. Obecně lze za vlivného hráče označit aktéra, který prokazuje udržitelné kapacity či představuje vyzyvatele pro ostatní aktéry (Aydinli 2015: 435).

1.3.2 Stát jako geopolitický aktér

Národní státy jsou základními jednotkami mezinárodního systému a představují také hlavní geopolitické aktéry. Každý stát by měl splňovat atributy, mezi něž patří suverenita, stálé obyvatelstvo a vymezené území (Harris 2004: 99). Právě suverenita umožňuje státům výlučně kontrolovat obyvatelstvo, teritorium a přírodní zdroje, které se zde nachází. Teritorium zůstává pro státy stále důležitým atributem (Skriba 2019b, Brzezinski 1999: 47). Snaha ovládnout území, získat větší teritorium a přístup ke zdrojům byla téměř vždy příčinou soutěžení a vzniku mezinárodně politických konfliktů mezi státy. Brzezinski (tamtéž: 44) říká, že „[v] tomto soutěžení je geografická poloha i nadále určující pro stanovení vnějších priorit národního státu a také velikost státního území zůstává jedním z hlavních kritérií postavení a moci“. Státy v roli vnějších geopolitických aktérů se proto snaží získat strategicky důležité oblasti do své sféry vlivu, aby mohly kontrolovat a využívat jejich zdroje a strategickou polohu (Sweijjs 2014: 12). Mnoho zemí je

přesvědčeno, že ovládnutí strategických oblastí bohatých na nerostné suroviny má význam pro upevnění vlastní moci a představuje možnost stát se regionální či světovou mocností (Brzezinski 1999: 43).

1.3.2.1 Je každý stát geopolitickým aktérem?

Ačkoli dle Flinta (2006: 55) každý stát vytváří svůj geopolitický kód, nelze každou zemi označit za geopolitického aktéra. Klíčové prvky geopolitických aktérů představují moc a schopnost tuto moc projektovat (Skriba 2019b). Současně je důležité zmínit, že ne všechny geopolitické aktéry představují mocné země a zároveň ne všechny mocné a významné země jsou geopolitickými aktéry (Brzezinski 1999: 47). Země, které sice disponují velkým územím, přírodními i lidskými zdroji, ale neprojektují svou moc, nejsou považovány za geopolitické aktéry. Dalšími podstatnými prvky jsou též ochota a zájem účastnit se geopolitické soutěže. O státech lze tedy hovořit jako o geopolitických aktérech v případě, že disponují schopností a vůlí uplatňovat svou sílu a vliv mimo vlastní území. Seznam geopolitických aktérů nicméně není trvalý. Například v momentu, kdy dojde ke změně struktury mezinárodního systému, změní se také klíčoví geopolitičtí aktéři. V době studené války byl mezinárodní systém bipolární a hlavními geopolitickými hráči byly pouze dva aktéři (Spojené státy a Sovětský svaz). Současný systém je multipolární a vytváří příležitost pro mnoho regionálních a sekundárních mocností a umožňuje jim být více geopoliticky aktivní. Především regionální mocnosti jsou dnes důležitými aktéry globální geopolitické soutěže. Většina z nich je ekonomicky a vojensky velmi rozvinuta a je schopna projektovat svou moc v rámci celého regionu (Skriba 2019b).

Obecně vzato, čím větší vojenskou silou a politickou mocí země disponuje, tím má větší vliv a více geopolitických zájmů (Brzezinski 1999: 45). Státy pomocí vojenské síly chrání své zájmy a projektují svou moc minimálně svým sousedům. Významným indikátorem z hlediska vojenské síly je také vlastnictví jaderných zbraní (Skriba 2019b). Kromě toho je vliv státu a jeho postavení v mezinárodním systému určeno i dalšími faktory, mezi něž patří například ekonomická a technologická vyspělost (Brzezinski 1999: 44).

V poslední době nabývají na důležitosti zejména ekonomické kapacity aktérů a ekonomická moc (Skriba 2019a). Nezbytnou součástí rozvoje ekonomiky státu je přístup k přírodním zdrojům. Z geopolitického hlediska jsou za poslední desetiletí nejdůležitějšími zdroji energetické suroviny, zejména ropa a zemní plyn. Dále se však taktéž jedná o potraviny a vodu, a to z důvodu neustále rostoucí lidské populace a nedostatku vodních a potravinových zdrojů (tamtéž).

Cílem vnějších aktérů je získat a uplatňovat v oblasti geopolitického ohniska svůj vliv. Za tímto účelem je dle Kellyho (1986: 176) podstatné vybudovat si v místě ohniska opěrné body a alianční vazby. K utváření vazeb využívají aktéři různé nástroje včetně rozvojové pomoci, obchodních smluv, investic, hospodářských a vojenských dohod nebo diplomatických rozhovorů (Sweijjs 2014: 12). Podle Sweijse (tamtéž) hraje při navazování vazeb mezi vnějšími aktéry a ohniskem významnou roli vzájemná důvěra. Obecně platí, že státy, které mají podobný typ politického režimu, hovoří stejným jazykem a vyznávají stejné náboženství, si více důvěřují a lze u nich předpokládat vybudování dobrých bilaterálních vztahů. V opačném případě, kdy si státy nedůvěřují, není pravděpodobné, že by mezi nimi docházelo k dlouhodobé spolupráci. Státy se také často spoléhají na spolupráci s hybridními a nestátními aktéry, které zapojují do své zahraniční politiky a často je využívají jako zástupné milice (Seliktar – Rezaei 2020: 235, 239).

1.3.3 Nestátní a hybridní geopolitičtí aktéři

Tradičními geopolitickými aktéry byly vždy státy. Poslední fáze globalizace a vznik multipolárního mezinárodního systému však způsobily vzestup nestátních aktérů, kteří se stali novými geopolitickými hráči (Schirman 2016: 1, Aydinli 2015: 424). Přítomnost několika mocenských center dává prostor a příležitost nestátním subjektům hrát regionální, či dokonce globální roli. Větší aktivitě nestátních aktérů napomohla také demokratizace, rozvoj dopravy a informačních a telekomunikačních technologií (ICT) a jejich rychlé šíření po celém světě. ICT pomáhají různým skupinám v rozšiřování základny, získávání financí a šíření myšlenek (Wijninga 2014: 147).

Autoři Higgott, Bieler a Underhill (2003: 1) tvrdí, že se role státu od konce studené války změnila. Stát je sice stále důležitým aktérem, ale nestátní aktéři nabývají na

významu a mají stále větší schopnost zasahovat do globální politiky. Nově je nutné počítat s neteritoriálními hrozbami od nestátních aktérů, kteří působí napříč hranicemi. Celkově se relativní moc jednotlivých států snížila a státy již nejsou schopny zcela kontrolovat aktivity nestátních aktérů (Wijninga 2014: 146).

Nestátní aktéry je kvůli jejich rozmanitosti obtížné definovat (Aydinli 2015: 426). V porovnání se státem nevykonává nestátní aktér formální moc nad obyvatelstvem. Mnoho nestátních aktérů disponuje zaměstnanci (v případě korporací či nevládních organizací) a sympatizanty. Mohou rovněž vystupovat jako oficiální zástupci určitých skupin obyvatel. Nestátní aktér může být v důsledku těchto faktorů velmi vlivným a v některých případech i mocnějším než samotný stát. Dalším znakem, který odlišuje nestátního aktéra od státu je, že nestátní aktér formálně neovládá území. Nicméně, některé velké společnosti, církve, separatistická hnutí nebo teroristické skupiny ve skutečnosti území kontrolují (Wijninga 2014: 144). Stát je naopak tím, kdo nemá vždy kontrolu nad vlastním územím. V takovém případě se jedná o rozpadající se či rozpadlé státy.

Nestátní aktéři mohou disponovat zdroji a schopností tyto zdroje efektivně využít. Stejně tak mohou mít geopolitické zájmy a ambice (Wijninga 2014: 144). Dle Wijninga (tamtéž) je klíčové, zda má daný aktér vliv a určitý stupeň autonomie. Vliv nestátních aktérů je nicméně pro analytiku velmi složité měřit. Vzestup aktérů je patrný, jestliže se zvýší jejich aktivita a zapojení do světových událostí. V tomto případě jejich vliv skutečně roste (viz Příloha č. 1:). Vliv nestátních aktérů je možné dále dělit na dva prvky – udržitelnost a dopad. Udržitelnost je spojena s motivací a flexibilitou. Motivací může být zisk financí nebo území či šíření ideologie. Za účelem udržitelnosti je třeba získávat zdroje (Aydinli 2015: 436).

Wijninga (2014: 151) však upozorňuje, že pokud roste vliv jednoho aktéra, nemusí to automaticky znamenat snížení vlivu druhého aktéra. Spojením svého úsilí mohou státy a nestátní aktéři vzájemně posilovat svůj vliv. Existují příklady nestátních aktérů, kteří těží ze spolupráce se státy (např. Hizballáh podporovaný Íránem). Nestátní aktéři mohou také spolupracovat mezi sebou. Některé soukromé charitativní organizace hrají kupříkladu roli při financování teroristických aktivit (al-Haramein).

1.3.3.1 Geopolitické sítě

Povaha dnešního světa je hybridní a pozornost odborníků je zaměřena na tzv. sítě, prostřednictvím nichž jsou nestátní aktéři schopni uplatňovat svůj vliv na mezinárodní prostředí (Flint 2006: 158, Moisés 2003: 29). Sítě jsou složeny ze států i nestátních aktérů a fungují po celém světě napříč hranicemi (Wijninga 2014: 148). Tyto sítě se neustále vyvíjí, vzájemně překrývají, jsou decentralizované a bývají těžko odhalitelné, což představuje výhodu především pro násilné nestátní aktéry (Moisés 2003: 29). Sítě umožňují nestátním aktérům obchodovat se zbraněmi, podněcovat nestabilitu a povstání, nebo napomáhat teroristické činnosti. Pro nestátní aktéry je důležitá *hard power*, ale také *soft power* ve smyslu reputace, kulturní přitažlivosti a legitimacy. Wijninga (tamtéž: 149) zdůrazňuje, že ve světě sítí je reputace velmi podstatná. Reputaci a prestiž mohou aktéři využít jako nástroj k prosazování svých zájmů. Díky legitimitě a uznání mohou nestátní aktéři získat i podporu států.

1.3.3.2 Typy nestátních geopolitických aktérů

Flint řadí mezi nestátní aktéry tvořící geopolitické kódy násilné a nenásilné aktéry (viz kapitola 1.3.1.1). Za násilné geopolitické aktéry lze považovat teroristické a povstalecké skupiny. Aydinli (2015: 427) doplňuje kategorii o soukromé vojenské společnosti. Vzhledem k absenci geopolitického kódu, geopolitických strategií a cílů nejsou do kategorie geopolitických aktérů řazeny skupiny organizovaného zločinu a pirátské gangy. Kromě násilných aktérů považuje Flint za geopolitické aktéry i nevládní organizace a mezinárodní sociální hnutí. Bývalý francouzský diplomat a vedoucí pracovník Francouzského institutu mezinárodních vztahů Philippe Moreau Defarges dále tvrdí, že geopolitickými aktéry mohou být také jednotlivci a nadnárodní korporace (van Efferink 2011). Vzhledem ke komplexnosti a rozmanitosti nestátních aktérů následuje pouze obecný přehled nejvýznamnějších násilných a nenásilných nestátních geopolitických hráčů. Důraz není kladen na podrobné definování, nýbrž na odůvodnění jejich zařazení mezi geopolitické aktéry. Zvláštním typem aktérů jsou dále hybridní aktéři, kteří se nachází na pomezí státních a nestátních aktérů.

1.3.3.2.1 Násilní geopolitičtí aktéři

Násilní nestátní aktéři jsou všechny ozbrojené skupiny, které nejsou pod zcela přímou a úplnou kontrolou žádného konkrétního státu a používají násilí k dosažení svých cílů (Berti 2016: 1). Takový aktér může mít minimální autonomii, ale naopak velký vliv jako například soukromé vojenské společnosti. Nebo může mít naopak vysokou míru autonomie, ale velmi malý vliv jako teroristická skupina s lokálním kódem. Aktéři, kteří jsou autonomní a vlivní, mají potenciál ovlivnit politiku a mezinárodní vztahy na globální úrovni (Aydinli 2015: 428).

Nestátní aktéři se vyznačují tím, že spoléhají na finanční podporu států. Násilní nestátní aktéři, kteří mají více autonomie nutně nemusí být silnější, protože mohou čerpat a prosperovat z podpory státu, s nímž jsou v úzkém spojení. Státy často podporují soukromé vojenské společnosti nebo teroristické skupiny. Teroristické skupiny mohou využívat slabosti státu a jeho území jako bezpečné útočiště a cvičiště. Soukromé vojenské společnosti najaté státem jsou závislé na podpoře a mají velmi nízkou úroveň autonomie (tamtéž: 429).

Nestátní aktéři potřebují udržet své členy a zároveň lákat nové. Toho dosahují budováním společných zájmů a identity. Pokud je násilný nestátní aktér svou povahou omezen na určitou etnickou skupinu nebo určitou geografickou oblast, je jeho členství omezené. Pokud je však definován ideologicky, ať už na základě náboženské nebo politické ideologie, je jeho okruh potenciálních rekrutů významně širší. „Například široce definovaná síť džihádistů má větší potenciál globálního aktéra [...] než konkrétní etnická teroristická skupina“ (tamtéž: 431).

Cíle skupin mohou být politické, ekonomické nebo ideologické jako svržení vlády, zisk nezávislosti nebo ochrana náboženství a ideologie. Skupiny k dosažení cílů užívají násilí (zejména terorismus) a nezákonné aktivity (Aydinli 2015: 432). Mnohdy rovněž zastávají a nahrazují funkce státu, jelikož jsou schopni zajistit kontrolu nad územím a obyvatelstvem. Zpochybňují tak nárok států na výlučnou suverenitu (Berti 2016: 6).

Jedním z typů násilných nestátních aktérů a zároveň typů sítí jsou již zmíněné teroristické organizace. Flint (2006: 157) tvrdí, že „[t]erorismus ovládl jazyk a praxi geopolitiky“. Teroristické organizace začaly být za geopolitické aktéry

považovány po útocích na Spojené státy z 11. září 2001. Právě tehdy se ukázalo, že i nestátní aktéři mají své geopolitické kódy. Definovat terorismus je prakticky nemožné kvůli jeho rozmanitosti a různým formám (tamtéž: 162, Weinberg – Pedahzur – Hirsch-Hoefler 2004: 777–778). Přesto se autoři shodují na jeho základních znacích, jimiž jsou užití násilí, politické cíle, vyvolání strachu, systematická, organizovaná a naplánovaná činnost, nevinné oběti a touha po veřejné pozornosti (Weinberg – Pedahzur – Hirsch-Hoefler 2004: 781). Z geopolitického hlediska je cílem terorismu rozšířit geografický rozsah konkrétního konfliktu způsobem, který bude pro teroristy prospěšný. Teroristé se taktéž snaží oslovit širší veřejnost a věří, že zastupují určitou etnickou nebo náboženskou skupinu, jež je marginalizována nebo utlačována. Flint (2006: 165) tvrdí: „Terorismus je aktem geopolitiky, který je motivován prostorovým projevem moci, využívá ve své taktice geografii (ve smyslu symbolických míst a rozšiřování rozsahu konfliktu) a vyžaduje přeskupení stávajících politických geografických oblastí“.

Druhým základním typem násilných nestátních aktérů jsou povstalecké skupiny. Povstalci jsou definováni jako aktéři, kteří užívají násilí k dosažení politických cílů (Berti 2016: 4). Jedná se o svržení vlády a dosažení moci a územní kontroly (Spear 2013: 473). Povstalci využívají zejména schopnosti orientace v terénu. Spoléhají se proto na vleklé a asymetrické násilí (Berti 2016: 4). Mezi geopolitické aktéry jsou tak řazeni kvůli politickým cílům spojeným s teritoriem a určité míře vlivu.

1.3.3.2.2 Nenásilní geopolitičtí aktéři

Za nenásilné geopolitické aktéry lze označit nadnárodní korporace, mezinárodní nevládní organizace a mezinárodní sociální hnutí (viz kapitola 1.3.1.1). Někteří autoři uvádí jako příklad geopolitického aktéra také vlivné jednotlivce (viz Schirman 2016: 6).

Nadnárodní korporace (TNCs⁴) jsou novými mocnými aktéry, kteří hrají hlavní roli v univerzálních tržních strukturách a v řízení globální ekonomiky (Higgott –

⁴ Transnational corporations.

Bieler – Underhill 2003: 2). Jsou klíčovými aktéry geoeconomiky⁵, jejichž síla spočívá v rozsáhlé působnosti. Nadnárodní korporace působí ve více než jedné zemi, respektive ovládají výrobní procesy nejméně v jedné další zemi (Dicken 2011: 60). Mají schopnost využívat geografické rozdíly v rozložení výrobních faktorů (například přírodní zdroje) a jsou geograficky flexibilní (tamtéž: 61). Jejich dosah je globální a mohou mít obrovský vliv na ekonomické bohatství jednotlivých oblastí. Díky globalizaci dnes podle autora neexistuje region, v němž by nadnárodní korporace neuplatňovaly svůj vliv.

Dalším aktérem jsou nevládní organizace. Jedná se o soukromé organizace zabývající se činnostmi, které pomáhají zmírnit utrpení, prosazují zájmy chudých, poskytují základní sociální služby nebo chrání životní prostředí (Operations Evaluation Department 2002: 1). Jejich vliv na globální politiku rostl podporou celosvětových kampaní na zákaz pozemních min, boj proti chudobě a ochraně životního prostředí (Wijninga 2014: 153). Higgott, Bieler a Underhill (2003: 4) tvrdí, že se nevládní organizace snaží postupně rozšířit oblast svého vlivu z geografického a funkčního hlediska, a to univerzalizací svého členství a pokrytím velkého množství problémů. Podle Wijningy (2014: 154) mohou vyplnit mezeru v potřebách, které není stát schopen zaplnit. Jednou z takových oblastí je řešení konfliktů. Vyznačují se svou flexibilitou, přítomností na místě konfliktu a také komunikací s násilnými nestátními aktéry. Nevládní organizace mají navíc díky tomu přístup k informacím, které jsou pro státní aktéry těžko dostupné (tamtéž: 160). V posledních letech lze pozorovat především vzestup náboženských nevládních organizací. Příčinou jejich rostoucího vlivu je, že jsou považovány za reprezentativní, legitimní a v souladu s přesvědčením lidí. Největší vzestup zaznamenávají islámské náboženské organizace působící téměř výhradně v muslimských zemích, z nichž byly na některé uvaleny sankce za údajné financování teroristických organizací (tamtéž: 156).

⁵„[I]niciativa, akce a schopnost státu nebo jakéhokoli jiného aktéra v mezinárodním prostředí bránit a prosazovat z územní základny své hospodářské, finanční, obchodní a technologické zájmy ekonomickými prostředky (Schirman 2016: 2).

1.3.3.3 Hybridní aktéři

Termín hybridní aktéři označuje soubor aktérů, kteří jsou současně aktéry státními i nestátními. Jedná se o ozbrojené aktéry, kteří jsou zároveň schopni poskytovat služby a bezpečnost obyvatelstvu. Nejsou mezinárodně uznáváni jako státní aktéři, přesto naplňují určité atributy státu, což zahrnuje poskytování legitimní autority, bezpečnosti, základních potřeb a služeb. Mohou to být aktéři samostatně působící, nebo vládnout po boku státu (Lecocq 2021: 365). Tím že poskytují alternativu státu, stírají hranice mezi státním a nestátním aktérem (Berti 2016: 1). Dle Lecocqové (tamtéž) nelze hybridní aktéry ztotožnit s nestátní aktéry.

Cíle hybridních aktérů jsou různé, politické, sociální, ekonomické, náboženské i vojenské a zahrnují velké množství rozmanitých aktivit od polovojenského násilí po politiku a poskytování služeb. Může se jednat o specifické teroristické organizace⁶ (tamtéž: 366).

⁶ Například Hamás, Islámský stát.

1.4 Zástupná válka (*proxy war*)

V dnešní době probíhá málo přímých mezistátních konfliktů. Existuje naopak množství vnitrostátních konfliktů, jež jsou vedeny prostřednictvím zástupců (*proxies*). Vysoké náklady klasických válek přiměly státy hledat jiné způsoby, jak dosáhnout svých strategických cílů a zvýšit svou moc bez nežádoucích důsledků. Objevily se proto hybridní formy války, mezi něž patří také zástupné války neboli *proxy wars* (Hashemi – Sahrapeyma 2018: 84).

Ačkoli v současnosti dochází ke zvyšování počtu zástupných válek, jejich užívání je dlouhodobým trendem (Fox 2021: 2). *Proxy wars* mají své kořeny již ve starověku, kdy Řekové a Římané využívali v bojích své zástupce (Mumford 2013: 84). Až ve dvacátém století se však ze zástupných válek stal výnosný způsob vedení konfliktu (tamtéž: 12). Zástupné války se staly nejvíce využívané zejména po druhé světové válce a s postupem studené války. Právě v období studené války byly často využívaným prostředkem velmocí k dosažení strategických cílů (tamtéž: 2–3). Příčinou užívání zástupných válek jako způsobu boje během studené války byla obava z přímé konfrontace Spojených států a Sovětského svazu, která by vedla k jadernému střetu a následnému vzájemnému sebezničení (Hashemi – Sahrapeyma 2018: 85, Mumford 2013: 2–3, Bar-Siman-Tov 1984: 263). Po skončení studenoválečného soupeření mezi supervelmocemi začaly být zástupné války vedeny především regionálními mocnostmi motivovanými soutěží o moc a zdroje (Mumford 2013: 102).

1.4.1 Znaky zástupných válek

Definice pojmu zástupná válka, neboli *proxy war*, se v literatuře poměrně liší a dle mnohých autorů není pojem přesněji specifikován (Groh 2019: 27, Rauta 2021: 2, Macmillan 2013: 1041, Mumford 2013: 111). Profesor Mumford (2013: 1) definuje zástupné války jako nepřímé zapojení třetích stran do již probíhajících konfliktů s cílem ovlivnit jejich výsledek. Dle Osmańczyka (1990: 724) se jedná o termín konkrétněji označující válku mezi dvěma státy podporovanou dvěma vnějšími mocnostmi. Vnější mocnosti podporují strany konfliktu z různých důvodů a důležité podle Osmańczyka je, že jejich zapojení je nepřímé. Macmillan (2013: 1041) považuje zástupnou válku za zasahování do záležitostí jiných států.

Rauta (2021: 8) dále tvrdí, že se jedná o nástroj zahraniční politiky států. Autor Bar-Siman-Tov (1984: 263) popisuje *proxy war* jako válku mezi regionálními státy, kterou lze považovat za náhradu přímé konfrontace mezi supervelmocemi. Zástupná válka je autorem také definována jako mezinárodní konflikt mezi dvěma cizími mocnostmi odehrávající se ve třetí zemi, kde jsou místní zdroje, území a lidské kapacity využity k dosažení zahraničněpolitických strategických cílů vnějších aktérů (tamtéž: 264). A konečně Craginová (2015: 312) hovoří o zástupné válce jako o příkladu nepřímé intervence.

Po výčtu definic mnoha autorů zabývajících se problematikou tohoto konceptu lze zástupnou válku shrnout následovně: jedná se o typ nepřímé intervence, kdy se do lokálního konfliktu nepřímo zapojují vnější aktéři. Místní konflikt je vnějšími hráči využíván k prosazení jejich strategických zájmů, aniž by musely přímo zasahovat do bojů (Bar-Siman-Tov 1984: 263). Zástupná válka tak může sloužit jako náhrada přímé intervence pro aktéry, kteří se snaží prosazovat své strategické zájmy mimo vlastní území a zároveň se chtějí vyhnout přímému a nákladnému střetu (Mumford 2013: 11). *Proxy war* současně představuje možnost, jak zvýšit své postavení a získat zdroje pro zajištění vlastní bezpečnosti (Groh 2019: 30).

Ačkoli je zástupná válka nejednoznačným konceptem, měla by naplňovat několik základních znaků, jež představují nepřímé zapojení vnějších aktérů, existující vztah mezi vnějším aktérem a jeho zástupcem a poskytnutí určité formy podpory zástupci externím aktérem. Mezi znaky zástupných válek jsou rovněž zahrnuty jejich dopady na probíhající konflikt.

1.4.1.1 Zástupná válka jako typ nepřímé intervence

Zástupná válka je specifickou formou nepřímé intervence (Rauta 2021: 3). V některých případech je potřeba zasáhnout, ale zároveň existují podmínky, které nejsou vhodné pro přímý zásah a z těchto důvodů dávají státy přednost nepřímé intervenci (Groh 2019: 43). Dle Groha (2019: 27) či Craginové (2015: 312) však nelze pojmy zástupná válka a nepřímá intervence užívat jako synonyma. Zapojení třetí strany automaticky neznamená, že se jedná o *proxy war*. Groh (2019: 27) tvrdí, že „[z]ástupná válka je pouze jedním ze způsobů, jak nepřímo zasahovat do záležitostí jiný států“. Kromě zástupné války je součástí nepřímé intervence také

tzv. darovaná pomoc (*donating assistance*). Na rozdíl od darované pomoci, která nepředstavuje pro příjemce žádný závazek, v případě zástupné války má vnější aktér v úmyslu do určité míry ovládat a kontrolovat činnost příjemce a tím ovlivnit průběh a výsledek lokálního konfliktu (tamtéž: 28, Karlén 2017: 13). Místo, aby se vnější aktér přímo zapojil do bojů, poskytuje podporu místním aktérům, aby vedli boj za něj (Groh 2019: 29). Zástupné války jsou proto vedeny s cílem dosáhnout výsledku, jaký si přeje vnější aktér (Mumford 2013: 67).

K nepřímé intervenci, potažmo zástupným válkám, obvykle dochází v případě vnitrostátních konfliktů. Groh (2019: 26) představuje několik důvodů, proč dávají aktéři přednost nepřímé intervenci před přímým zásahem. Za prvé dle něj přímá intervence zvyšuje riziko eskalace konfliktu. Druhý problém v případě přímé intervence představuje možný nedostatek domácí i mezinárodní podpory, jež by ohrozila udržitelnost intervence a mohla vést k mezinárodnímu odsouzení. Za čtvrté, pro přímou intervenci je třeba vynaložit mnohem více financí a zdrojů než v případě nepřímé intervence. A za páté je zástupná válka způsob, jak se vyhnout jaderné eskalaci mezi mocnostmi (tamtéž: 48). Mumford (2013: 41) dále dodává, že přímá intervence rovněž zahrnuje riziko ztráty životů vlastních vojáků a potenciální rozpaky z vlastního strategického selhání. Jinými slovy, zástupná válka nabízí možnost ovlivnit záležitosti v jiné zemi, a přitom minimalizovat řadu rizik a nákladů spojených s přímou intervencí. Zástupná válka je proto pro vnější aktéry velmi přitažlivá (tamtéž: 4). Dle Groha (2019: 24) je však *proxy war* vnímána příliš optimisticky. Argumentuje tím, že i v případě zástupných válek existují pro vnější aktéry určitá rizika a rozhodně se nejedná o nízkonákladový způsob, jak dosáhnout svých strategických cílů.

Ne vždy je cílem vnějších aktérů zástupných válek výhra. Vnější aktér může dosáhnout svých cílů i bez vítězství podporovaného zástupce (Groh 2019: 34). U zástupných válek je proto možné rozlišit čtyři typy podle cílů. Cílem *proxy war* může být vítězství, zadržování, vměšování a podpora chaosu (Groh 2019: 37). K vítězství by mělo dojít tehdy, má-li výsledek konfliktu vliv na bezpečnost vnějšího aktéra. Zadržování je cílem zejména v případech, kdy hrozí, že se nestabilita rozšíří do okolních států či regionů a ohrožuje tím zájmy vnějšího aktéra. Cílem tohoto typu zástupné války je udržet status quo. Strategie vměšování

je vhodná, pokud se vnější aktér snaží změnit stávající situaci, ale současně nejsou ohroženy jeho životně důležité zájmy. Posledním typem je udržování chaosu, který je podobný strategii zdržování s tím rozdílem, že vnější aktér se snaží spíše změnit situaci než udržet status quo. Prodlužování násilí brání protistraně posilovat moc a vliv (tamtéž: 8–9).

1.4.1.2 Vztah mezi vnějším aktérem a jeho zástupcem

Pro zástupné války je zásadní hierarchický vztah mezi vnějším (zasahujícím) aktérem a jeho tzv. zástupcem (místním aktérem), kteří spolupracují na dosažení určitého společného cíle (tamtéž: 29). Vnějším hráčem může být státní i nestátní aktér, který není součástí dynamiky existujícího konfliktu (Hashemi – Sahrapeyma 2018: 85). Jeho nepřímé zapojení do konfliktu je spjato s širšími geostrategickými zájmy v dané oblasti (Mumford 2013: 101). Nedávné studie ukazují, že přístup ke strategickým zdrojům a ekonomické zájmy jsou pro zasahující aktéry ústředními motivy pro vedení zástupných válek (Karlén 2017: 20). Cíle vnějších aktérů souvisí s rozšiřováním sféry vlivu, posílením bezpečnosti, prosperity, ochranou sociálních skupin, získání kontroly nad zdroji nebo ochranou diplomatických, vojenských zájmů či ideologie (Groh 2019: 32, Mumford 2013: 31).

Vnější aktéři se spoléhají na své zástupce, aby za ně dosáhli strategického vítězství a za tímto účelem jim poskytují různé druhy podpory (Hashemi – Sahrapeyma 2018: 85). Podpora přichází s požadavkem, aby místní aktér podřídil své vlastní zájmy zájmům zasahujícího aktéra. Zasahující aktér tak do určité míry řídí jednání svého zástupce (Groh 2019: 202). Vnější aktér je navíc obvykle vojensky a ekonomicky silnější než jeho zástupce a má důležitější postavení v mezinárodním systému (Bar-Siman-Tov 1984: 266). Výhodou zástupce je znalost místního prostředí a jazyka. Vnější aktér naopak disponuje potřebnými zdroji a schopnostmi. Pokud se obě strany spojí, zvyšují vzájemně své šance k dosažení cílů (Groh 2019: 31).

Zástupce lze dělit na dva typy. Prvním typem je zástupce, který souhlasí se zastupováním vnějšího aktéra, jelikož tak koná ve svém vlastním zájmu. Druhý typ zástupce je vnějším aktérem nucen, aby dosáhl jeho cílů (Bar-Siman-Tov 1984: 267). V obou případech zástupce podřizuje své zájmy vnějšímu aktérovi, protože

není schopen jednat samostatně bez jeho podpory. To ovšem neznamená, že by zástupce jednal výhradně v zájmu vnějšího aktéra. Zástupce může být více či méně schopný sledovat své vlastní zájmy a využívat výhod, které mu vnější aktér poskytuje (Groh 2019: 29).

Zástupcem mohou být státy, státní armády, partyzánské skupiny, soukromé vojenské společnosti nebo teroristické skupiny (Mumford 2013: 2–3, Fox 2021: 4). Nestátní aktéři mohou využívat rovněž jednotlivce, nejčastěji k páčání teroristických činů. Aktéry, které nelze dle Mumforda (tamtéž: 46) považovat za aktéry zástupných válek, jsou nevládní a mezinárodní organizace. Jejich zájmy nespádají do znaků *proxy war*. Jak bylo uvedeno výše (viz kapitola 1.3.3.2.2), jejich cílem je zmírnit utrpení a přinést mírová řešení k ukončení násilí. Chybí jim tedy válečný cíl a nejde jim o vítězství jedné bojující strany nad druhou. Do zástupných konfliktů bývají tedy nejvíce zapojeny státy a násilní nestátní aktéři (Mumford 2013: 46). Velmi aktuálním tématem je také džihádistická interpretace svaté války, která je soustředěna na boj proti nepřátelům islámu. Džihádisté se vnímají jako zástupci Boha. Oním vnějším aktérem je v tomto případě samotné božstvo. Strategické cíle aktérů jsou nahrazeny dodržováním výkladů náboženství (Mumford 2013: 105).

Zástupné vztahy se výrazně liší od klasických spojeneckých vztahů. Vztahy mezi vnějším aktérem a jeho zástupcem jsou nestálé a proměnlivé. Klasické spojenecké vztahy jsou oproti tomu postaveny na základě společného vnímání hrozeb nebo sdílené identity (Mumford 2013: 16). *Proxy wars* proto nejsou vždy zcela spolehlivým nástrojem, jak dosáhnout strategických cílů. Pokud za nás bojuje někdo jiný, nelze očekávat, že bude bojovat přesně tak, jak si představujeme. Groh (2019: 7) tvrdí že „[r]ůzné cíle a záměry komplikují vztah mezi intervenujícím státem a jeho zástupcem – každý od vztahu něco chce a každý má jiné priority.“ A dále dodává: „Nepřímé zasahování do občanské války jiného státu prostřednictvím použití zástupce přidává riziko a nejistotu – zástupce nemusí chtít stejné věci nebo mít stejné priority, pokud k tomu nepřikáže zasahující stát.“ Ideální je zvolit si zástupce s podobnými cíli a udržovat nad ním kontrolu (Groh 2019: 104). Pokud má zástupce podobné politické cíle a zůstává vysoce závislý na podpoře

intervenujícího státu, pak by neměl mít s jeho kontrolou vnější aktér problém (tamtéž: 12).

Fox (2021: 3) říká, že každý vztah mezi vnějším aktérem a zástupcem je specifický a rozlišuje celkem pět vztahových modelů: vykořisťovatelský, donucovací, kulturní, smluvní a transakční. Vykořisťovatelský vztah je založen na existenční závislosti zástupce na podpoře zasahujícího vnějšího aktéra. Role aktérů jsou v tomto modelu připodobněny *hostiteli* (vnější aktér) a *parazitovi* (zástupce). Podstatou vztahu je, že by zástupce bez vnější podpory nepřežil a vnější aktér drží na zástupcem veškerý vliv (tamtéž: 6). U donucovacího modelu je zástupce nucen vnějším aktérem se přizpůsobit a jednat podle pokynů. Zástupci je tak poskytnuta minimální autonomie (tamtéž: 8). V rámci kulturního modelu spojuje aktéry náboženství, jazyk nebo etnicita (tamtéž: 11). Kulturní vazby jsou obvykle velmi pevné a dlouhotrvající. Smluvní model je jedním z nejstarších vztahových modelů, v němž zadává vnější aktér vedení války aktérovi (může se jednat například o soukromou společnost), který disponuje vojenskými prostředky k dosažení jeho cílů (tamtéž: 13). Transakční model je nejsložitější z uvedených a bývá mylně chápán jako aliance či partnerství. Model lze přirovnat k obchodní dohodě mezi strategickými aktéry, jež spojuje stejný zájem. Ekonomicky a vojensky slabší z nich slouží obvykle jako zástupce (tamtéž: 15). Pouto mezi aktéry v transakčním vztahu je nicméně slabé a po dokončení sjednocujících strategických cílů se rozpadá.

Dnešním zástupným válkám dominují dle Foxe (2021: 19) smluvní vztahy. Jak poznamenává analytik Sean McFate, soukromé vojenské společnosti a žoldáci dnes působí globálně a dle jeho předpovědí bude jejich počet v zástupných válkách dále narůstat (tamtéž: 19).

1.4.1.3 Určitá forma vnější podpory

Vnější aktéři zasahují nepřímo prostřednictvím poskytování celé řady vojenské i nevojenské podpory. Vnější podporu lze definovat jako jednostranný zásah cizího státu do vnitrostátního konfliktu ve prospěch vlády nebo opozičního hnutí (Karlén 2017: 16). Zástupná válka neobsahuje podporu v podobě nasazení vlastních vojáků, jelikož by to znamenalo přímý zásah do konfliktu (Mumford 2013: 6).

Nepřímá podpora oproti tomu zahrnuje poskytování výcviku, zbraní, finančních prostředků, bezpečných úkrytů, zpravodajských informací nebo zahraničních vojenských poradců (Mumford 2013: 17–18, Yoon 1997: 585, Fox 2021: 1, Rauta 2021: 13). Vnější aktéři dodávají zástupcům rovněž pracovní síly, které slouží k poskytování technické pomoci, operačního plánování, organizace přepravy vojsk a distribuce zbraní (Mumford 2013: 62). Dodávky zbraní jsou vůbec nejviditelnějším způsobem podpory v rámci zástupných válek (tamtéž: 63). Poskytnutí financí lze považovat za součást *proxy war* pouze pokud nejsou finance výslovně určeny na humanitární a rozvojové aktivity a musí sloužit k prosazení válečného cíle. Vnější podpora zahrnuje také poskytování nevojenské pomoci. Zasahující aktér může například zdůraznit přitažlivost konkrétní ideologie nebo politického systému, čímž poskytne zástupci diplomatickou a politickou podporu.

Ať už se jedná o jakoukoli formu podpory podstatné je, že vždy je tato podpora podmíněná spoluprací s vnějším aktérem (Rauta 2021: 11). Roli při vnější podpoře hrají geografická blízkost a kapacity. To znamená, že vnější podporu většinou poskytují velmoci a sousední země. Velmoci disponují dostatečnými kapacitami a zároveň mají vybudovanou rozsáhlou zahraničněpolitickou agendu. Pro sousední státy je na druhou stranu snadné díky geografické blízkosti poskytovat podporu přes hranice. Je také pravděpodobné, že sousední země budou přímo ovlivněny výsledkem konfliktu a potenciálními dopady (Karlén 2017: 20). Poskytování podpory lze rovněž dosáhnout přes externího prostředníka, jímž může být konkrétní stát nebo nestátní aktér (Rauta 2021: 14).

1.4.1.4 Důsledky zástupných válek

Zástupné války vedené vnějšími aktéry mají na lokální konflikt viditelné dopady. Obecně mohou *proxy wars* vyvolat politickou i finanční závislost zástupce na vnějším aktérovi, stupňování napětí, prodloužení či zesílení původního konfliktu a přelítí konfliktu za hranice (Mumford 2013: 105–6, Groh 2019: 10). Obecně mají takové konflikty předpoklady ke vzniku regionálních konfliktů, ale ne střetu mezi samotnými velmocemi. Střet velmocí není pravděpodobný díky vzájemné snaze vyhnout se jadernému soupeření, jež by vedlo k sebezničení (Mumford 2013: 19). Karlén (tamtéž) dále tvrdí, že konflikty s vnější podporou mohou vést k vyšším

počtům obětí než jiné konflikty, a to zejména díky přístupu válčících stran k ničivým moderním zbraním poskytnutým vnějšími aktéry.

U konfliktů, do nichž jsou zapojeni vnější aktéři je navíc méně pravděpodobné, že dojde k uzavření mírové dohody. Vnější aktéři a zástupci mají mnohdy odlišné zájmy, čímž vzrůstá počet neshod, které je třeba urovnat. Díky většímu počtu aktérů zapojených do konfliktu se situace a možnost vyjednávání komplikuje (tamtéž: 22).

Vnější podpora má rovněž dopad na dobu trvání konfliktu a jeho výsledek. Studie naznačují, že vnější podpora má obecně negativní vliv na dynamiku konfliktu a snižuje možnost úspěšného vyřešení konfliktu v dohledné době. Podpora ze strany zasahujících aktérů způsobuje, že žádná z válčících stran není schopna konflikt ukončit (tamtéž: 21).

Závěrem je důležité dodat, že zástupné války budou i nadále dominovat ozbrojeným konfliktům, jelikož představují možnost, jak se vyhnout přímému jadernému střetu mocností a také řadě rizik spojených s přímými střety (Fox 2021: 20). Zástupné války zůstanou nástrojem aktérů, jejichž zájmy sahají za jejich vlastní hranice a jejich bezpečnost a blahobyt jsou propojeny s podmínkami v jiných státech. Dle Groha (2019: 4) „do tohoto profilu přirozeně nejlépe zapadají státy s významnými regionálními nebo globálními zájmy a prostředky k jejich prosazování.“

2. Libye jako geopolitické ohnisko

Po stanovení základních definičních znaků geopolitického ohniska (pásma otřesu) následuje jejich aplikace na případ Libye. Případ byl zvolen z několika důvodů. Libye se dle hodnocení Fragile State Index (viz Příloha č. 2:) řadí mezi nejslabší a nejnebezpečnější země světa. Z celkem 179 států se v roce 2021 umístila na 17. místě podle míry státní slabosti. Může za to zejména dlouhotrvající vnitrostátní konflikt, politická nestabilita, kolabující ekonomika, spory mezi různými etnickými skupinami, humanitární a migrační krize a rozsáhlé porušování lidských práv (Taft 2020, Ware 2018: 7). To vše přispělo k tomu, že se země stala útočištěm radikálních islamistických a teroristických skupin, které ohrožují nejen samotnou Libyi, ale také sousední země i další světové regiony.

Na druhé straně disponuje Libye zásobami ropy a strategickým umístěním. Má přístup ke Středozemnímu moři a je důležitou přestupní stanicí pro migranty mířící do Evropy. Libye se proto stala důležitou zemí, která přitahuje pozornost regionálních i světových mocností, jež se přímo i nepřímo zapojují do místního vnitrostátního konfliktu. V Libyi tak probíhá soutěž mezi vnějšími aktéry o politický vliv, moc, prestiž, ekonomické zdroje a celkovou podobu a povahu státu (United Nations Development Program 2015: 2, Sviták 2020).

Aby byly v rámci analýzy obsaženy vytyčené základní znaky geopolitického ohniska, bude následující část práce zaměřena na představení Libye jako slabého státu zahrnující geografické, historické, politické, ekonomické a sociální hledisko. Dále bude pozornost věnována probíhajícímu vnitrostátnímu konfliktu, v němž proti sobě stojí dvě hlavní bojující strany GNA a LNA. Poslední část se bude týkat zástupné války mezi vnějšími aktéry.

2.1 Libye jako slabý (křehký) stát

Od pádu Muammara Kaddáfího roku 2011 bývá Libye označována jako slabý stát (například Ware 2018: 3, Lutmar 2021: 260). Schnitt (2015: 6) o Libyi také hovoří jako o nestabilním a nefunkčním státu. Při určení slabosti (křehkosti) země je Libyi nejprve vhodné zařadit do regionu, jenž částečně určuje její základní rysy a povahu. Současně je nutné představit stručný historický kontext budování

libyjského státu, který umožní pochopit, že dnešní Libye má poměrně krátkou historii státnosti a země nikdy nezažila období dobře zavedeného národního státu (tamtéž: 6). Následně je uvedeno, jak se slabost státu projevuje v jednotlivých oblastech, jimiž jsou politika (zahrnující souboj mezi dvěma vládami, neschopnost státu zajistit bezpečnost, absenci jednotného národa, etnické a náboženské spory mezi místními komunitami, korupci, nefunkční soudní systém) a ekonomika.

2.1.1 Zařazení do regionu

Libye je severoafrickou zemí, odborníky (například Leonard Binder, Michael Brecher, Michael Hudson) bývá řazena do regionu Blízký východ (Thompson 1981: 215). Nicméně, jasné vymezení hranic tohoto regionu je velmi složité a prakticky nemožné. Přesto lze u zemí Blízkého východu určit několik základních charakteristik. Podstatné je, že se jedná o velmi nejednotný region zejména z geografického, etnického, náboženského i jazykového hlediska. Rozdíly mezi, ale i uvnitř států, způsobují řadu konfliktů a v konečném důsledku destabilizaci celého regionu. Oblast je obecně vnímána jako velmi nestabilní a zahrnuje země, které zde soupeří o dominantní postavení (mimo jiných Egypt a Turecko), čímž dochází k neustálým změnám mocenské rovnováhy (Cohen 2003: 354–355).

Dále lze Libyi konkrétněji zařadit do blízkovýchodního subregionu zvaného Maghrib, jenž je tvořen převážně státy severní Afriky, jimiž jsou kromě Libye Maroko, Tunisko, Mauretánie, Alžírsko a Západní Sahara (Ponížilová 2011: 117–118). Právě u zemí v rámci subregionu dochází k intenzivním interakcím a vzájemnému ovlivňování v různých oblastech jako například bezpečnost, ekonomika či politika (tamtéž: 117).

V širším pojetí se o Libyi také hovoří jako o zemi spadající do regionu MENA⁷ (viz Příloha č. 3:). Země tohoto regionu se obecně vyznačují státní slabostí, nejistotou, konflikty a nestabilitou, jež způsobují posilování vojenské a politické moci nestátních ozbrojených aktérů (Berti 2016: 1, Kausch 2015b: 11). Bezpečnostní analytik Anthony Cordesman (2018: 17) tvrdí, že každá země nacházející se v regionu čelí určitým hrozbám ze strany teroristických a

⁷ Middle East and North Africa.

radikálních islamistických skupin. Působení sunnitských extremistických skupin je vyobrazeno na mapě (viz Příloha č. 4:). Sharon Lecocqová (2021: 365) dále dodává, že pro region MENA je také typické působení hybridních aktérů, kteří často nahrazují funkce státu (viz kapitola 1.3.3.3). Libye se tedy nachází v nestabilním regionu, který je tvořen mnoha slabými zeměmi, v nichž často nestátní aktéři přebírají kontrolu nad územím a plní základní role státu.

2.1.2 Období před pádem Muammara Kaddáfího

Historický vývoj Libye zahrnuje důležité milníky, jež dokazují, že země nikdy nebyla jednotným a silným státem. Ve starověku bývaly podél pobřeží Libye vybudovány fénické, řecké i římské kolonie. Vnitrozemí země bylo v tehdejší době více osídleno než nyní, a to zejména berberskými kmeny. V šestnáctém století se stala Libye součástí Osmanské říše, a to jako tři samostatné a nesourodé provincie – Tripolsko, Fezzán a Kyrenaika. Od poloviny 18. století však moc Osmanské říše postupně slábla a o oblast severní Afriky začaly projevovat zájem evropské mocnosti (Souleimanov 2016). Jednou z nich byla Itálie, která do té doby postrádala kolonie. Obě země navíc pojila geografická blízkost, a tak se po krátké válce stala Libye roku 1911 italskou kolonií. Následně se začalo na pobřežní části Libye usazovat italské obyvatelstvo, podobně jako v sousedním Alžírku francouzské. Italům se nicméně nikdy nepodařilo ovládnout vnitrozemí, v němž narážely na odpor místních různorodých kmenů. Mezi lety 1943 a 1951 převzali správu Libye Francouzi a Britové. Roku 1951 získala země po řadě nepokojů nezávislost a stala se královstvím. Král Idris al-Senussi potlačil rozvoj nezávislých státních institucí, zakázal politické strany a omezil tisk (Engel 2014: 21). O pár let později, roku 1969, byl libyjský král svržen skupinou armádních důstojníků vedených plukovníkem Muammarem Kaddáfím. Po převzetí moci nad Libyí se Kaddáfí čtyřicet let věnoval budování autoritářského režimu a vlády bez státních institucí a ústavy. Po následné revoluci v roce 2011 a svržení diktátora Kaddáfího nahradila režim Přechodná národní rada a četné milice vytvořené podél kmenových, etnických, ideologických nebo geografických linií (tamtéž). A jak říká Ware (2018: 4): „Když se v říjnu 2011 zhroutila jeho [Kaddáfího] administrativa, zhroutila se s ní i bezpečnost, základní vládní služby a právní stát.“

Jak se ukázalo v průběhu historického vývoje Libye, jedná se o zemi, která vznikla teprve ve 20. století a téměř neustále podléhala cizím vlivům a vnějším intervencím. Ani po vzniku království a následném převratu nebyly zřízeny státní instituce a práva obyvatel byla po celou dobu silně potlačována. Kromě toho byly zachovány velké kulturní i fyzické rozdíly mezi obyvatelstvem žijícím v pobřežních oblastech a tím, jež obývá vnitrozemí, což vedlo k napětí a etnickým a náboženským konfliktům.

2.1.3 Politická situace a nestabilita v letech 2011 až 2021

Vypuknutí Arabského jara dalo naději zemím Blízkého východu a severní Afriky, včetně Libye, na pozitivní politický a ekonomický rozvoj (Randall 2015: 199). Při protestech roku 2011 požadovali libyjsí demonstranti více svobody, lepší kvalitu života a vyšší míru politické participace. Dle databáze Uppsala Conflict Data Program (2022) je však důležité si uvědomit, že demonstrace v Libyi nebyly přímo inspirovány událostmi v dalších arabských zemích jako Tunisko nebo Egypt, ale byly způsobeny specifickou domácí politikou a násilím, které používal Kaddáfí k potlačování požadavků libyjského obyvatelstva.

Celková nespokojenost s režimem Muammara Kaddáfího vedla k jeho svržení v srpnu roku 2011 v rámci tzv. první libyjské občanské války. Dle Randalla (tamtéž) „[n]abídlo svržení režimu diktátora Kaddáfího Libyjcům obrovskou příležitost k vytvoření nového státu po historii okupace a diktatury.“ Země se však potýká s kmenovou, etnickou a regionální rivalitou, která byla autoritářským režimem dlouhodobě potlačována. Následně tak nedošlo k vytvoření silného státu, ale k fragmentaci politického vedení, kolapsu vnitřní bezpečnosti, nárůstu ekonomických problémů a korupce (tamtéž). Libyi od té doby charakterizuje chaos, absence fungující vlády a právního státu, násilí páchané na civilním obyvatelstvu a beztrestnost pro jedince páchající válečné zločiny (Taft 2020).

V listopadu 2011 byla s podporou západních zemí ustanovena libyjská přechodná vláda, která měla na starost přípravu voleb, jež se nakonec uskutečnily v červenci roku 2012. Po volbách převzala moc Všeobecná národní rada (GNC) a prezidentem byl zvolen Mohamed Yusuf al-Magariaf. GNC byla podporována

řadou ozbrojených skupin (například LROR⁸) a její součástí byla řada islamistů, jejichž cílem bylo zavést právo šaría po celé zemi (Manyuan 2020: 67). V libyjské politice se začali rovněž prosazovat členové Muslimského bratrstva, což vyvolalo nespokojenost na straně sekularistických skupin.

V červnu 2014 se v Libyi konaly další parlamentní volby a v nově zvolené Sněmovně reprezentantů (HoR⁹) tentokrát zvítězili sekularisté. Volby byly podobně jako v roce 2012 poznamenány velmi nízkou volební účastí (18 %) a provázené násilím (Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 68, Lutmar 2021: 258). S výsledkem voleb nesouhlasila skupina LROR podporující GNC a v červenci zahájila ofenzívu s krycím názvem *Libya Dawn*, při níž se jí podařilo ovládnout hlavní město Tripolis. V srpnu se proto členové Sněmovny reprezentantů přestěhovali do Tobruku na východě Libye a spojili se s libyjským vojevůdcem Chalífou Haftarem. Islámští fundamentalisté mezitím v západní Libyi nadále trvali na legitimitě GNC (Manyuan 2020: 67). Následně zahájila skupina LROR a další přidružené skupiny útok na východ země ze své základny v Tripolisu s cílem postupně eliminovat sekularistické síly a sjednotit zemi pod jejich vedením (tamtéž: 68). Konfrontace dvou vlád, jedné na západě a druhé na východě, nakonec v roce 2014 vyvrcholila v tzv. druhou libyjskou občanskou válku, o níž pojednává kapitola č. 2.1.6.

Z hlediska politické situace se Libye od roku 2011 potýká se se střídáním vlád, v něž chybí důvěra obyvatelstva. Stát neplní své funkce, to znamená, že nezajišťuje základní statky a služby, politické a vojenské orgány jsou roztříštěné ve všech částech země. Jonathan Schnitt (2015: 6) říká, že ačkoli Libye patří stále mezi mezinárodně uznávané státy, její vnitřní suverenita je značně omezena. Se Schnittem souhlasí Debora Malitová (2021: 103), která rovněž tvrdí, že v zemi dochází k omezení vnitřní suverenity, kdy suverénní funkce státu mnohdy zastávají aktéři jako Islámský stát nebo různé ozbrojené milice. Jedním z nejvíce patrných příkladů přebírání funkcí státu jinými aktéry je zajišťování bezpečnosti.

⁸ Libya Revolutionaries Operations Room.

⁹ House of Representatives.

2.1.3.1 Absence jednotné vlády

Jak tvrdí Lutmar (2021: 258): „Poté, co ozbrojené povstání ukončilo více než 40 let trvající vládu Muammara al Kaddáfího v roce 2011, nestabilita po jeho svržení zřejmě přetrvává vzhledem k neschopnosti prozatímních úřadů sestavit stabilní, jednotnou a mezinárodně uznávanou vládu.“ Od roku 2014 jsou v Libyi zformovány dvě vlády – *západní vláda* (Vláda národní jednoty známá pod zkratkou GNA¹⁰) v čele s Fáizem Sarráždžem, která je oficiálně uznávána OSN, a *východní vláda* podporovaná Libyjskou národní armádou (LNA)¹¹ pod vedením polního maršála Chalífy Haftara. Ani jedna z vlád není schopna kontrolovat území celé země a státní hranice zůstávají propustné, což umožňuje nekontrolovatelný pohyb ozbrojených a teroristických skupin nebo migrantů z ostatních afrických zemí (Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 67). Území ovládané LNA a GNA je zobrazeno na mapě (viz Příloha č. 5:).

Díky absenci jednotné vlády postrádá Libye základní státní struktury a silnou autoritu (Randall 2015: 201). Vytvoření jednotných politických institucí brání nejen politická roztržičnost, ale také kmenové, či regionální soupeření a tlak ze strany různých ozbrojených skupin. Každá ze stran má odlišné vize o budoucnosti země, a dělí je od sebe etnická, ideologická nebo náboženská příslušnost (tamtéž, United Nations Development Program 2015: 3). Sporné otázky mezi vůdci zahrnují například vládnutí, vojenské velení, národní finance nebo kontrolu nad ropnou infrastrukturou (Lutmar 2021: 258).

2.1.3.2 Absence jednotného národa – etnické a náboženské spory uvnitř státu

Další známkou slabostí státu je absence jednotného národa a s tím související konflikty mezi místními komunitami. V Libyi nikdy nedošlo ke zformování skutečně jednotného národa a mezi obyvateli jsou patrné etnické a náboženské rozdíly, které byly dříve vládou diktátora Kaddáfího potlačovány. Ware (2018: 6) uvádí, že obyvatelstvo Libye se vyznačuje spíše sektářskou a etnickou identitou než národní příslušností. Primární zdroj identity obyvatel představuje loajalita ke

¹⁰ Vláda národní jednoty.

¹¹ Libyjská národní armáda.

kmeni, rodině a náboženské skupině. Z těchto důvodů nemá vláda a státní instituce v očích Libyjců skutečnou autoritu a důvěru (Schnitt 2015: 7). V kontextu slabosti nebo absence jednotné vlády se kmeny v některých oblastech staly dokonce mocnějšími než formální instituce (Al-Shadeedi – Ezzeddine 2019: 1). Mezi jednotlivými regiony a městy navíc panuje historická rivalita, která přispívá k celkové fragmentaci a slabosti státu (Randall 2015: 210). Mocenské vakuum vytvořené po roce 2011 dále podpořilo vzestup ozbrojených kmenových skupin (Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 71).

Libye je země velká rozlohou, nicméně hustota zalidnění je pouhých 3,9 obyvatele na kilometr čtvereční. S počtem přibližně 7 032 810 obyvatel se řadí až na 108. místo nejlidnatějších zemí světa (Worldometer 2022a, The World Bank 2022b). Dle statistik poskytnutých Světovou bankou se nicméně počet obyvatel každým rokem mírně zvyšuje. Například roku 2012 dosahoval hodnoty 6 285 751 obyvatel (The World Bank 2020). Nutno dodat, že obyvatelstvo v Libyi není vyváženě rozloženo. Většina je koncentrována podél mořského pobřeží a přibližně dvě třetiny populace nyní žijí ve městech s více než 100 000 lidmi (Ware 2018: 7).

I přes nízký počet obyvatel žije v Libyi mnoho etnických skupin a kmenů (viz Příloha č. 6:) mezi nimiž panuje dlouhodobé napětí. V současné době je počet komunit odhadován na 130 (The Tricontinental Centre 2011). Spory mezi komunitami již vyústily ve vypuknutí násilí v různých částech země. Příčinami konfliktů bývají historické křivdy, pocity vyloučení ze společnosti, nedostatečný politický vliv, snaha získat přístup k ekonomickým zdrojům a základním službám. Problémem je také neexistence občanských práv. Nevyřešené mezikomunální napětí tak dále vede k významnému nárůstu násilí zejména na jihu země. Komunity bývají navíc napojeny na ozbrojené skupiny a jelikož není vláda schopna kontrolovat území státu, přebírají kmeny odpovědnost za poskytování základních služeb, spravedlnosti a bezpečnosti. Služby však poskytují selektivním způsobem podle kmenové příslušnosti, což vede ke zvýhodňování určitých komunit (United Nations Development Program 2015: 6–7, Al-Shadeedi – Ezzeddine 2019: 6–7).

V zemi existují tradiční arabsky, ale i nearabsky mluvící komunity. Dvěma nevlivnějšími arabskými kmeny pocházejícími z Arabského poloostrova jsou: Beni Salim, který se usadil v Kyrenaice, a Beni Hilal na území Tripolska. Mezi nejvýznamnější nearabsky hovořící komunity patří Berberští obývající Tripolsko, dále Tuarégové v západním Fezzánu nebo Tebuové na jihovýchodě země (Ware 2018: 7). Podstatné je, že většina komunit žije napříč libyjskými hranicemi se sousedními státy (například Berberští v Alžírsku, Tuarégové v Mali a Tebuové v Čadu). Mezi komunitami je obrovská sociální propast, jež je zásadní pro pochopení politické fragmentace v Libyi (Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 70). Zatímco východní region Kyrenaika, ovládan kmenovými skupinami s vazbami na Egypt, se vyznačuje konzervatismem a důrazem na náboženství, západní region Tripolsko je orientovaný spíše na Středozemní moře a je více kosmopolitní (tamtéž). V jižním vnitrozemí Libye se nachází poslední ze tří základních regionů zvaný Fezzán, který je velmi řídko osídlen. Žijí zde Tuaregové a Tubuové, již bojují o kontrolu nad ropnými poli a vojenskými zařízeními (tamtéž: 71).

Roli v místních sporech hraje také náboženství. Hlavním náboženstvím v Libyi je jednoznačně islám a sunnité zde tvoří přibližně 96,6 % z celkového počtu obyvatel (IndexMundi 2020a). Dalšími hojně zastoupenými náboženskými skupinami v zemi jsou muslimové ze specifické sekty Ibádíja, křesťané, hinduisté, baháisté a buddhisté (United States Department of State 2021).

Ke slabosti státu tedy významně přispívá neexistence jednotného národa a konflikty mezi místními komunitami. Kvůli strukturálním problémům země jako jsou hluboce zakořeněné rozdíly mezi místními frakcemi, etnickými skupinami a kmeny, je vyhlídka na vyřešení nestabilní situace Libye nepravděpodobná (United States Institute of Peace 2020). Dle United Nations Development Program (2015: 1) si mezikomunitní konflikty zachovávají svou vlastní dynamiku a nelze očekávat, že jakékoli urovnání vyplývající z procesu politického dialogu povede k jejich skončení.

2.1.3.3 Neschopnost státu zajistit bezpečnost

Dalším slabostí Libye je, že není schopna zajistit svým občanům bezpečnost a nedisponuje jednotnou, státem kontrolovanou armádou (Atilgan – Ertl – Engelkes

2017: 68). Randall (2015: 205) tvrdí, že za vlády diktátora Kaddáfího téměř nedocházelo k páchání zločinu a veřejného násilí islamistickými a kmenovými skupinami. Kaddáfí udržoval v zemi pořádek prostřednictvím vyjednávání a represí.

Po roce 2011 se však Libye díky absenci vlády stala základnou a bezpečným útočištěm pro radikální islamistické skupiny (Ware 2018: 4, Engel 2014: 2). Stát od té doby naprosto selhává v naplňování práv na ochranu obyvatelstva a není schopen zabránit ozbrojeným skupinám v páchání násilí (Schnitt 2015: 6–7). Při zajišťování bezpečnosti se naopak Libye od revoluce spoléhá na místní ozbrojené milice, jež disponují v zemi velkou mocí a vlivem (Engel 2014: 4–5).

2.1.3.3.1 Ozbrojené milice jako garant bezpečnosti

Po zhroucení režimu Muammara Kaddáfího se v Libyi objevuje řada vlivných ozbrojených milicí (International Crisis Group 2015). Absence národní armády dává milicím dostatečný prostor pro nahrazení bezpečnostních sil země a zároveň jim nebrání v kriminální činnosti. V roce 2014 jich mělo v zemi dle odhadů existovat až 1 600 (Durac 2015: 38–39). Nejvýznamnější milice se nachází v Tripolisu, Bengházi, Zintanu a Misurátě a řada byla začleněna do přechodných bezpečnostních institucí Libya Shield Force a Nejvyšší bezpečnostní výbor. Přesto si většina milic zachovává vysokou míru autonomie a udržuje spojení s různými politickými aktéry (tamtéž). Jsou schopny vyvíjet tlak na politické procesy a svou roli vnímají jako zcela legitimní, neboť jsou odpovědné za zajišťování místní bezpečnosti (United Nations Development Program 2015: 9).

Ozbrojené milice byly rovněž vtaženy do konfliktu mezi dvěma vládami a jsou jimi najímány k plnění bezpečnostních úkolů. Pro GNA byla jednou z nejdůležitějších milicí Abdel-Raouf Kara's Special Deterrence Force (SDF, také známá pod arabskou zkratkou RADA), která byla využívána k plnění mnoha různých bezpečnostních a bojových funkcí v Tripolisu a jeho okolí. Dalším z důležitých úkolů milicí je například ochrana ropných zařízení. International Crisis Group (2015) tvrdí, že zahrnutí těchto aktérů do bezpečnostních struktur země by mohlo pomoci zlepšit ochranu ropné a plynárenské infrastruktury před útoky islamistických skupin. Snaha integrovat milice do formálních

bezpečnostních sil se však dle United Nations Development Program (2015: 9) ukázala jako chybná. Začlenění do bezpečnostních struktur zajistilo milicím přístup k vládním penězům, profesionálnímu vojenskému vybavení a umožnilo jim prosazovat své vlastní zájmy. Milice jsou velmi nejednotné, sledují různé zájmy a tvoří proměnlivé aliance, tudíž nejsou schopny fungovat jako formální armáda a bezpečnostní síla státu.

2.1.3.4 Soudní systém

Soudní systém je rovněž slabou stránkou libyjského státu. Dle organizace Human Rights Watch (2019), která se věnuje výzkumu lidských práv, je soudní systém v Libyi na velmi špatné úrovni. Civilní i vojenské soudy v některých částech země buď nefungují, nebo fungují pouze se sníženou kapacitou kvůli nejistotě a útokům ze strany ozbrojených skupin proti právníkům, žalobcům i soudcům. Podobné je to s vězeňskými orgány, jež jsou nejednotné, část spadá pod pravomoc GNA, druhá část pod LNA. Vězeňské orgány obou vlád jsou nefunkční, neefektivní a dopouští se porušování lidských práv (United States Institute of Peace nedatováno). Jsou obviňovány ze svévolného zatýkání a zadržování osob bez obvinění. Samotné libyjské věznice se obecně vyznačují přeplněností, špatnými životními podmínkami, špatným zacházením a nedostatkem specializovaných služeb pro ženy zadržované s dětmi (Human Rights Watch 2019). Navíc bývají věznice mnohdy přímo kontrolovány ozbrojenými skupinami, které se dopouští nezákonného zadržování civilistů, jejich mučení a nelidského zacházení (Africanews 2018). Jak je však vidět na grafu (viz Příloha č. 7:) poskytnutém databází World Prison Brief (nedatováno), počet vězňů se po revoluci z roku 2011 snížil. Zatímco v roce 2010 byl počet vězněných osob 13 242, roku 2014 jich bylo 6 187. I přesto byla kapacita libyjských věznic v roce 2014 naplněna na 99 % (tamtéž).

2.1.3.5 Korupce

Za známku slabosti státu lze rovněž považovat vysokou míru korupce. Index vnímání korupce vytvořený organizací Transparency International (2022) řadí země podle míry korupce ve veřejném sektoru. Pořadí země udává její pozici vzhledem k ostatním zemím zahrnutým v indexu, přičemž čím vyšší pozici země obsadí, tím méně je vnímána jako zkorumpovaná. Za vlády Muammara Kaddáfího

byla Libye dle indexu vnímání korupce řazena na 126. místo (Randall 2015: 206). Po jeho svržení se situace výrazně zhoršila a v roce 2021 se země umístila na 172. místě z celkových 180 států (Transparency International 2022). V současné době je tedy dle indexu devátou zemí na světě nejvíce zasaženou korupcí. Politická korupce zůstává v Libyi velkou výzvou a vzestup Islámského státu a následný boj proti terorismu využívají místní vlády jako záminku k potlačování občanských práv a svobod (Transparency International 2016).

2.1.4 Ekonomika

Libyjská ekonomika byla poznamenána vládou diktátora Muammara Kaddáfího, který zavedl v zemi autoritářský režim a potlačoval rozvoj soukromého sektoru. Libye dlouhodobě čelí závislosti na vývozu ropy, vysoké míře nezaměstnanosti, korupci, špatnému ekonomickému řízení a nedostatku zahraničních investic a inovací. Libyjský rozpočet je silně deficitní, a to především díky velkým výdajům na veřejné mzdy a dotace (United Nations Development Program 2015: 10, International Monetary Fund 2013: 4).

Kvůli autoritářskému režimu Muammara Kaddáfího byla libyjská ekonomika po více než 40 let uzavřena mezi úzkou elitou. Nedostatek ekonomických příležitostí byl následně jednou z příčin revoluce (Randall 2015: 200). Kaddáfí přizpůsobil ekonomiku Libye tzv. formě džamáhírije. Jedná se o státní zřízení, které Kaddáfí představil ve své *Zelené knize* v roce 1977. Džamáhírije byla založena na odmítání kapitalismu a parlamentní demokracie, místo nichž Kaddáfí prosazoval kvazi-socialistickou společnost bez státní příslušnosti, kde bylo soukromé podnikání nezákonné a veškerý příjem pocházel ze státu. Libye se tak stala řízenou ekonomikou a stát zabavil veškerý soukromý majetek a byl jediným poskytovatelem zboží a služeb (tamtéž: 203).

Na počátku 21. století však zaznamenala Libye příznivý ekonomický růst i díky navázání užšího kontaktu se *Západem*, zejména se Spojenými státy. Tento ekonomický vzestup narušila až první libyjská občanská válka probíhající v roce 2011. Po svržení Kaddáfího došlo opět k oživení ekonomiky. Další výrazný propad byl zaznamenán po druhé libyjské válce, která vypukla v roce 2014 (The World Bank 2022a). Tuto ekonomickou dynamiku lze dobře ilustrovat na výši celkového

hrubého domácího produktu země (HDP). Nejvyšší hodnoty dosahovalo celkové HDP (viz Příloha č. 8:) roku 2008 (87,14 miliard dolarů). Po vypuknutí revoluce v roce 2011 se celková výše HDP snížila na hodnotu 34,699 miliard dolarů (o 60,18 %). I přes ekonomický vzestup v roce 2012 byla Libye podle výše HDP až 115. nejbohatší zemí světa. Od té doby zažívá HDP země velké výkyvy. Roku 2019, tedy těsně před vypuknutím pandemie covid19, se jednalo o 52,091 miliard dolarů (The World Bank 2022a). Země trpí rovněž vysokou mírou nezaměstnanosti, jež dosáhla roku 2021 22 %. Před vypuknutím pandemie covid19 se míra nezaměstnanosti pohybovala okolo 17 % (International Organization for Migration 2021: 4, African Development Bank a kol. 2012: 205).

Jednou z hlavních slabostí libyjské ekonomiky je její velmi malá diverzifikace a zároveň závislost na vývozu ropy, která představuje celkem 95 % příjmů země (Randall 2015: 202). Závislost na ropě je problematická pro samotný rozvoj země, neboť snižuje produktivitu a soustředí se zejména na mecenášský a klientelistický přístup namísto zavádění inovací a nových postupů (tamtéž). Libye je tak velmi zranitelná vůči otřesům v ropném sektoru a vůči změnám globální ceny ropy (United Nations Development Program 2015: 10). Dle Natural Resource Governance Institute (2021) je navíc libyjský ropný sektor spravován nejhůře ze všech členských zemí organizace OPEC¹².

V době vlády Mummara Kaddáfího dosahovala těžba ropy v Libyi přibližně 1,6 milionu barelů denně. V roce 2014 klesla na přibližně 200 tisíc barelů denně a následně se opět navýšila na asi 1 milion barelů. Ačkoli země postupně zaznamenala zvýšení produkce ropy, generální tajemník OSN v březnu roku 2018 uvedl: „Zatímco ekonomické ukazatele odrážely výrazné zlepšení libyjské ekonomiky v důsledku zvýšení produkce ropy (1,1 milionu barelů denně v lednu 2018 ve srovnání s 860 tisíc barelů denně v srpnu 2017), stejně jako zvýšení mezinárodních cen ropy, strukturální problémy nebyly řešeny, což vyvolává obavy, že fiskální a měnová krize se bude dlouhodobě dále zhoršovat“ (Ware 2018: 12). O rok později navíc zahájila Libyjská národní armáda v čele s maršálem Haftarem blokádu ropných terminálů a tato skutečnost způsobila ještě větší

¹² Organization of the Petroleum Exporting Countries.

prohloubení ekonomické krize. V roce 2019 se produkce ropy snížila přibližně z 1,14 milionů na pouhých 120 tisíc barelů denně, což znamenalo pro státní podnik ztrátu v přepočtu dvě miliardy dolarů za měsíc (Megerisi 2020: 1). Kromě toho dochází k soupeření o kontrolu přírodních zdrojů země mezi různými skupinami i externími aktéry. Boje zahrnují útoky na ropná pole, ropovody, exportní terminály a sídla finančních institucí ze strany ozbrojených skupin a teroristických organizací jako Islámský stát (Ware 2018: 12, International Crisis Group 2015).

Další problém představuje pro libyjskou ekonomiku již zmiňovaná korupce (viz kapitola 2.1.3.5). Vysoká korupce v zemi tlumí ekonomickou dynamiku, má vliv na ekonomickou produktivitu a konkurenceschopnost (International Crisis Group 2015, Randall 2015: 206). Díky korupci v kombinaci s poklesem exportu způsobeným útoky a poškozováním těžebních míst, blokádam potrubí a další infrastruktury, snížením cen energií a špatným hospodařením čelí Libye a její obyvatelstvo velké finanční krizi, nedostatku základního zboží a paliv (International Crisis Group 2015).

2.2 Probíhající občanská válka

Jak bylo uvedeno v kapitole 1.2.1, druhou základní charakteristikou geopolitického ohniska je probíhající konflikt uvnitř státu. Libyi sužuje chaos od roku 2011, kdy byl svržen Muammar Kaddáfí, a od té doby proběhly v Libyi již dvě občanské války. Současná druhá libyjská občanská válka vypukla roku 2014 poté, co došlo k rozdělení země a vytvoření dvou navzájem soupeřících vlád – GNA s Fáizem Sarráďem sídlící v Tripolisu a HoR podporovaná LNA v čele s maršálem Chalífou Haftarem v Tobruku.

Vláda národní jednoty (GNA) byla vytvořena roku 2015 pod vedením OSN jako prozatímní vláda a jediný legitimní výkonný orgán v Libyi (The United Nations 2015). Do čela GNA byl hned po jejím vytvoření v roce 2015 dosazen Fáiz Sarráď, do té doby poměrně neznámý politik. Dle Megerisiho (2020: 5) byl zvolen právě proto, že byl nekontroverzní, a tím pádem přijatelnou osobou. Jeho vláda se však brzy ukázala jako velmi slabá, nedařilo se jí operovat v Tripolisu a jeho bezprostředním okolí, jenž byl ovládán milicemi a různé nestátní subjekty nadále ovládaly většinu východní i jižní Libye. Snaha GNA sjednotit Libyi a stát se

v zemi uznávanou autoritou byla z velké části neúspěšná, a to zejména díky politickému, ideologickému a kmenovému rozdělení země (tamtéž, BBC 2020).

S ustanovením vlády GNA nesouhlasil libyjský vojenský velitel a vůdce Libyjské národní armády Chalífa Haftar. Haftar stál na straně povstalců proti Muammaru Kaddáfimu v roce 2011 a stal se hlavním protivníkem islamistických milicí ve východní Libyi. Je nepochybně nejmocnějším generálem v Libyi, jehož síly ovládají většinu země, včetně oblastí BENGHÁZÍ a SYRTY, a také většinu libyjských zásob ropy (BBC 2020).

Roku 2016 hlasovala Sněmovna reprezentantů podporovaná Haftarovou LNA proti schválení vlády GNA a v následujících letech začalo docházet k četným střetům mezi oběma vládami a ozbrojenými skupinami (Uppsala Conflict Data Program 2022). V roce 2017 se vztah mezi libyjskou vládou a konkurenční Sněmovnou reprezentantů obecně zhoršil vinou Haftarovy neústupnosti, neochotě k dosažení kompromisů a uzavření mírové dohody. O rok později se nicméně intenzita konfliktu snížila kvůli zapojení obou vlád do jiných konfliktů jako například do bojů proti Islámskému státu nebo nepřátelským milicím.

V roce 2019 však zahájila Sněmovna reprezentantů operaci s cílem ovládnout na ropu bohatý jih Libye a sesadit vládu národní jednoty v Tripolisu (tamtéž, Megerisi 2020: 1). Hned na počátku roku se Haftarovi podařilo dobýt ropná pole a poté přemístit své jednotky k Tripolisu. Obléhání hlavního libyjského města Haftarovými jednotkami trvalo více než rok. Díky podpoře externích aktérů se však GNA postupně podařilo LNA vytlačit ze západní Libye. Roku 2020 byla mezi stranami podepsána dohoda o okamžitém trvalém příměří v celé Libyi.

2.2.1 Důsledky občanské války

Občanská válka v Libyi si vyžádala tisíce obětí, proměnila téměř půl milionu lidí ve vnitřně vysídlené osoby, prakticky zastavila ekonomiku země, způsobila nestabilitu v okolních zemích severní Afriky a Sahelu a rozpoutala geopolitickou soutěž mezi vnějšími aktéry (Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 68, Megerisi 2020: 1).

Dle odhadů UNSMIL¹³ žije v oblastech zasažených přímým konfliktem přibližně 380 000 civilistů. Z toho se jich v přímé frontové linii nachází přibližně 231 000. Občanská válka má dále za následek vysídlení více než 370 000 Libyjců. Největší skupiny vnitřně vysídlených osob pochází z Tripolisu, jižního města Sebhá a z Benghází (Megerisi 2020: 1, Taft 2020, Human Rights Watch 2019). Až 1,3 milionu Libyjců je závislá na humanitární pomoci (Council on Foreign Relations 2022). Kolaps ekonomiky a snížení zemědělské výroby způsobily obrovský nedostatek potravin. Elektřina a voda jsou v celé zemi dostupné pouze v omezeném množství. Navíc se díky válce zhroutil i systém zdravotní péče, chybí základní klinické vybavení a léky. Infrastruktura je na mnoha místech zničena a celkem 60 % infrastruktury funguje jen částečně nebo dokonce vůbec (Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 68). Skupiny přidružené k LNA i GNA také páchají útoky na školy a zdravotnická zařízení (The UN Support Mission in Libya 2020).

2.3 Geopolitický význam Libye

Třetí charakteristikou geopolitického ohniska je, že se jedná o významnou strategickou oblast (viz kapitola 1.2.3). Libyi lze i přes její závažné problémy, jimiž jsou absence vlády a státních institucí, etnické spory a probíhající občanská válka, považovat za významnou arabskou zemi, a to zejména kvůli jejímu strategickému umístění. Země má přístup ke Středozemnímu moři, je hlavní přestupní stanicí pro africké migranty mířící do Evropy a disponuje zásobami nerostných surovin jako ropa a zemní plyn.

2.3.1 Strategická poloha

Libye leží na severu Afriky u pobřeží Středozemního moře, nachází se ve středu regionu Magreb (viz kapitola 2.1.1) a slouží jako dveře do subsaharské Afriky (Megerisi 2020: 3). Rozloha země činí 1 759 540 kilometrů čtverečních, což z ní dělá šestnáctou největší zemi na světě (The World Bank 2022b). Většinu území pokrývá Libyjská poušť a Sahara s množstvím ropných pánví. Libye sousedí se šesti zeměmi. Na západě sdílí hranici s Tuniskem dlouhou 472 kilometrů a hranici s Alžírskem s téměř 1 000 kilometry. Na jihu tvoří hranici s Nigerem (342 km) a

¹³ The United Nations Support Mission in Libya.

Čadem (1 050 km), na východě poté s Egyptem (1 112 km) a Súdánem (381 km) (Sovereign Limits 2019).

Velkou výhodou Libye je přístup ke Středoziemnímu moři, jehož pobřeží dosahuje délky 1 770 kilometrů (IndexMundi 2020b). Jedná se o nejdelší středomořské pobřeží náležící jednomu africkému státu. Podél pobřeží se zároveň nachází největší a nejvýznamnější města země, Tripolis, Syrta a Derna. Středozemní moře umožňuje Libyi přístup k důležitým obchodním trasám a spojení s Evropou. Právě blízkost k Evropě je pro libyjský průmysl zásadní. Libye má nejbližší k Itálii, přičemž vzdálenost mezi jejich těžišti je 1 776 kilometrů, což přibližně odpovídá vzdálenosti mezi Velkou Británií a Portugalskem. Nejkratší vzdálenost mezi hranicemi obou států je však pouhých 447 kilometrů (Geodatos 2022). Tato vzájemná blízkost usnadňuje nejen výměnu surovin a zboží, ale přispívá taktéž ke snaze afrických migrantů dostat se na evropský kontinent.

2.3.2 Centrum migrace

Vzhledem ke své geografické poloze se Libye stala hlavním tranzitním bodem pro migranty ze subsaharské Afriky, jejichž cílem je dostat se do Evropy (Taft 2020). Nyní má však selhání libyjského státu zásadní význam pro evropské země, neboť se Libye kvůli nekontrolovaným hranicím stala vstupní branou pro neřízené toky uprchlíků z celé Afriky mířící přes Středozemní moře (Ware 2018: 5). Studie ukazují, že až 95 % migrantů, kteří se dostali do Itálie roku 2017 přes centrální středomořskou cestu, vyrazilo z Libye (Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 71). Ware (2018: 10) nicméně argumentuje, že Libye by čelila obrovským migračním tlakům i v případě fungující vlády, a to právě vinou umístění země a propustným pouštním hranicím. Absence vlády v každém případě tento problém prohlubuje a evropské země čelí migračním vlnám mířícím z Libye.

Podle statistik United States Department of State (2021) tvoří migranti 12 % z celkové libyjské populace. Na počátku roku 2021 bylo v Libyi identifikováno celkem 575 874 migrantů (viz Příloha č. 9:) více než 41 národností. Nejvíce se jich nacházelo v oblasti Tripolisu, a to přibližně 15 % z celkového počtu. 56 % migrantů pocházelo ze států subsaharské Afriky, 35 % ze severní Afriky, 5 % z Blízkého východu a 4 % z Asie (International Organization for Migration 2021:

4). Nejvíce zastoupenými národnostmi byli Nigeřané (21 %), Egyptané (18 %), Súdánští (15 %), Čadové (15 %) a Nigerijci (6 %), a až 81 % migrantů bylo mužského pohlaví (tamtéž: 6).

V posledních letech nicméně dochází k poklesu migrantů v zemi a také podíl těch, kteří se snaží překročit Středozemní moře. V březnu roku 2018 bylo v zemi evidováno 662 248 migrantů, což je o více než 86 tisíc méně, než v roce 2021. Mezi lety 2011 a 2016 přicestovalo z Libye do Itálie přibližně 630 000 lidí a jen v roce 2016 bylo na trase přes centrální Středomoří odhaleno více než 181 000 migrantů (Ware 2018: 10).

2.3.3 Zásoby nerostných surovin

Libye disponuje velkým množstvím přírodních zdrojů, mezi něž patří ropa, zemní plyn a sádrovec (Randall 2015: 200, Manyuan 2020: 65). Dále země rovněž produkuje železnou rudu a surovou ocel, zlato, cement nebo amoniak sloužící například k výrobě dusíkatých hnojiv. Dle odhadů má Libye k dispozici přibližně 3,5 miliard metrických tun zásob železné rudy. Těžba kovů je v zemi zatím nedostatečně rozvinuta a v roce 2019 navíc došlo k prudkému nárůstu cen železné rudy, což vzbuzuje zájem u zahraničních investorů, nejvíce Itálie a Ruska (Taib 2015: 53.1 2021: 58.1, Kinch – Villa 2020, Organization of the Petroleum Exporting Countries 2022).

Libye má rovněž zásoby tzv. fosilní vody nacházející se pod zemí. Vodonosné vrstvy byly v Libyi objeveny pod pouštními písky v 50. letech minulého století. Od 80. let zde byl zahájen projekt s názvem *Great Man-Made River Project*, v rámci něhož byl vybudován rozsáhlý systém potrubí a nádrží (Water Technology 2022). Systém by měl být podle Briana Handwerka (2010) schopen přesunout každý den až 230 milionů kubických stop vody.

2.3.3.1 Ropa

Nejdůležitějším přírodním zdrojem Libye je jednoznačně ropa, jež představuje 95 % exportu země a 75 % vládních příjmů (Megerisi 2020: 1, Engel 2014: 2). Libye má deváté největší zásoby ropy na světě, a kromě toho disponuje největšími zásobami ropy v celé Africe s vytěžitelnými zásobami 48 miliard barelů (Energy

Capital & Power 2021, Engel 2014: 1). Libyjské zásoby ropy představují 38 % veškerých zásob ropy na africkém kontinentu, což znamená, že Libye je v oblasti Afriky nejdůležitějším aktérem disponujícím ropnými zásobami (viz Příloha č. 10.; US Energy Information Administration 2015). Dle vládní agentury US Energy Information Administration (tamtéž) je navíc pravděpodobné, že libyjské zásoby ropy jsou ještě mnohem větší, než se dosud předpokládalo. Tvrdí, že Libye zůstává kvůli probíhajícímu konfliktu z velké části neprobádána a obsahuje další potenciální naleziště této suroviny.

Libye začala vyvážet ropu roku 1961 a o rok později se stala členem organizace OPEC. Většina libyjských zásob ropy se nachází v *ropném púlměsíci*, který se táhne od Rás Lanúf na východě země, přes město Syrta, až po Al-Džufu na jihu. Příjmy z ropného průmyslu však vždy plynuly do Tripolisu, což zvyšovalo napětí v ostatních oblastech. Největším ropným polem země je El Sharara nacházející se v poušti Murzuq na jihozápadě Libye přibližně 700 km jižně od Tripolisu. Ropa se zde poprvé těžila roku 1996. Provoz těžby na tomto poli je zajišťován národními i nadnárodními společnostmi jako National Oil Corporation, Eni, Repsol, Total, OMV a Equinor. Ropné pole El Sharara je schopno produkovat více než 300 000 barelů lehké ropy denně, což představuje více než čtvrtinu celkové libyjské produkce ropy (NS Energy nedatováno). Ropa a zemní plyn se dále těží například z polí Zelten, Al Raguba, Al Aheeb, Al Jebel, Al ralh, Al Rashed nebo Al Wadi (Sirte Oil Company 2022). Přehled nejvýznamnějších nalezišť ropy a zemního plynu je ilustrován na mapě v Příloha č. 11:. Hlavním odběratelem libyjské ropy je Evropa. Jen v roce 2014 bylo přibližně 84 % libyjského vývozu ropy odesláno do evropských zemí, přičemž nejvíce ropy přijali Italové, Němci a Francouzi (US Energy Information Administration 2015).

Před revolucí produkovala Libye odhadem 1,65 milionu barelů vysoce kvalitní ropy denně (tamtéž). Od roku 2011 však dochází k přerušení těžby ropy a zemního plynu kvůli útokům ze strany ozbrojených skupin a Islámského státu. Skupiny, následně po zmocnění se polí a příslušného zařízení, požadují nájemné od oficiálně uznané vlády (International Crisis Group 2015). To přimělo řadu mezinárodních ropných společností zemi opustit. Po první libyjské válce zahájila země těžbu až v lednu 2014 poté, co byly uzavřeny dohody o znovuotevření některých velkých

přístavů, ale následně zůstala dva roky uzavřena kvůli blokádě ropovodu až do prosince 2016. Dále došlo několikrát k opětovnému obnovení a zastavení těžby kvůli aktivitám ozbrojených skupin a soupeření mezi vládami (NS Energy nedatováno).

Důsledkem toho byla produkce ropy do roku 2017 snížena téměř na jednu čtvrtinu, než jakou země dosahovala před revolucí (Mackenzie 2017). Na konci roku 2019 klesla těžba ropy z více než 1,1 milionů barelů denně na pouhých 262 000 barelů poté, co LNA pozastavila vývoz ropy z klíčových terminálů a uzavřela hlavní ropná pole v zemi (viz Příloha č. 12:). Blokáda ze strany LNA přišla v době, kdy se libyjské National Oil Corporation podařilo zvýšit produkci ropy a přesvědčila řadu mezinárodních ropných společností, aby se do země vrátily (Gupte 2020). Roku 2021 si nicméně po zavedení příměří libyjská vláda stanovila cíl zvýšit těžbu ropy na 2,1 milionu barelů denně do roku 2025. Tento cíl opět otevírá lukrativní investiční příležitosti pro řadu mezinárodních společností ve střední a dolní části Libye (Energy Capital & Power 2021).

2.3.3.2 Zemní plyn

Množství zásob libyjského zemního plynu není tak velké jako v případě ropy, přesto nelze jeho význam marginalizovat. Dle odhadu US Energy Information Administration (2015) má země prokazatelné zásoby zemního plynu ve výši 53 bilionů kubických stop. Takové množství znamená, že Libye disponuje pátými největšími zásobami zemního plynu v celé Africe.

Libyjská produkce a export suchého zemního plynu se zvýšily na počátku 21. století se vznikem projektu *Western Libya Gas Project* a otevřením 595 457 kilometrů dlouhého plynovodu Greenstream do Itálie. Během let 2003 a 2010 se produkce zvýšila ze 194 na 594 miliard kubických stop (o 206 %). Stejně jako v případě ropy došlo po roce 2011 také k přerušení těžby zemního plynu. V současné době byla produkce částečně obnovena, stále ale zůstává nižší než před rokem 2011 (tamtéž). Většinu zemního plynu spotřebuje sama Libye, zbytek je vyvážen do Itálie prostřednictvím ropovodu Greenstream.

Roku 1971 se Libye stala jednou ze tří zemí světa, jež vyvážela rovněž zkapalněný zemní plyn (LNG¹⁴). Jediná libyjská elektrárna v Marsa al-Brega, která je schopna převádět plyn do kapalného skupenství, je nicméně od roku 2011 poškozena a vývoz zkapalněného plynu ze země je tak nyní znemožněn. Vyřešení konfliktu by však mohlo vést k opětovnému zahájení produkce.

Na závěr je důležité připomenout, že ačkoli je Libye tvořena převážně pouští, disponuje velkým množstvím přírodních zdrojů, čímž přitahuje pozornost řady vnějších aktérů. Vzhledem k tomu, že ropný sektor tvoří přibližně 95 % libyjských státních příjmů, představuje kontrola vývozu ropy pro zemi klíčovou strategickou roli (Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 71).

2.4 Zástupná válka

Posledním základním znakem geopolitického ohniska je zapojení externích aktérů do tzv. zástupné války. Oblast severní Afriky zvaná MENA se během posledních deseti let stala dějištěm konfliktů a geopolitické uspořádání se proměnilo v nestálé aliance a boje mezi mocnými státními i nestátními aktéry (Kausch 2015b: 11). Samotná libyjská občanská válka se dle Tareka Megerisiho (2020: 1), Akrama Khariefa (2020) nebo Donga Manyuana (2020: 73) proměnila roku 2014 v soutěž o získání vlivu nad zemí mezi regionálními i světovými mocnostmi. Soutěž probíhá zejména o přírodní zdroje a budoucí podobu země (United Nations Development Program 2015: 4). Do přímých i nepřímých bojů o Libyi je zapojena řada rozmanitých aktérů, kteří využívají současné nestabilní situace a vnitřního konfliktu mezi Vládou národní jednoty (GNA) a Libyjskou národní armádou (LNA). Každá ze soupeřících stran je podporována vnějšími geopolitickými aktéry a ozbrojenými skupinami (International Crisis Group 2015). Tito aktéři poskytují bojujícím stranám finance, vojenské vybavení, technologie, výcvik a informace, nebo najímají žoldáky a soukromé vojenské společnosti k plnění bezpečnostních úkolů.

¹⁴ Liquefied natural gas.

2.4.1 Nestátní a hybridní aktéři

V Libyi se angažuje množství nestátních či hybridních geopolitických aktérů zahrnující ozbrojené islamistické skupiny, teroristickou organizaci Islámský stát, nadnárodní korporace, nevládní mezinárodní organizace a hnutí, nebo soukromé vojenské společnosti.

2.4.1.1 Radikální islamistické skupiny a teroristické organizace

Uprostřed politického chaosu po roce 2011 se Libye (zejména její východní část) stala *křižovatkou* pro radikální islamistické skupiny a zločinecké sítě (Engel 2014: 11–12, Uppsala Conflict Data Program 2022). Vzestup těchto skupin byl částečně způsoben návratem Libyjců radikalizovaných v dalších částech Blízkého východu (zejména v Iráku a Sýrii) a příchodem džihádistů jiného než libyjského původu (Ware 2018: 11). Již v 90. letech se v Libyi pohybovaly skupiny napojené na al-Káidu, které se účastnily povstání proti Kaddáfimu. Roku 2012 se v Libyi dle odhadů pohybovalo několik stovek bojovníků, z nichž se většina ztotožňovala s teroristickou organizací al-Káida, a část s obecným závazkem k salafismu¹⁵ (tamtéž).

V důsledku slabosti státu zde v průběhu posledních deseti let radikální skupiny výrazně rozšířily svou působnost, stávaly se většími a sofistikovanějšími (Engel 2014: 11, Pack – Smith – Mezran 2017: 14). Bývalý libyjský ministr spravedlnosti Salah Bashir Marghani v prosinci 2013 oznámil, že bezpečnostní situace v Libyi je natolik křehká, že umožňuje takovým skupinám zcela volný pohyb (tamtéž: 11). O rok později upozornil na šíření teroristických skupin v Libyi ve svém projevu také bývalý vedoucí podpůrné mise OSN v Libyi (UNSMIL) Tarek Mitri (tamtéž). Tyto skupiny užívají strategii, jejíž součástí je: užívat násilí k vytvoření chaosu v oblastech tvořených slabými státy, zavést zde právo šaría a jím ospravedlnit svou vládu a přitahovat nové rekruty, vytvořit stále vládní struktury odpovídající islámskému státu a upevnit svou kontrolu nad vybraným územím (Soufan 2019: 94–95, United Nations Development Program 2015: 5).

¹⁵ Sunnitská ideologie, jejíž cílem je *očistit* víru (islám) od západního vlivu a držet se striktního dodržování pravidel vytvořených prorokem Muhammadem a jeho stoupenci (Olidort 2015).

Dle databáze Global Terrorism Database (2021) bylo od roku 1970 do roku 2019 v Libyi spácháno 2 488 teroristických útoků (viz Příloha č. 13:). Podstatné je, že k drtivé většině z nich došlo během let 2011 až 2019, celkem 2472, zatímco mezi lety 1970 až 2010 jich bylo pouze 16. Intenzita násilí ze stran teroristických skupin se tedy po revoluci jednoznačně mnohonásobně zvýšila. Nejvíce útoků se odehrálo v oblastech Bengházi a Tripolisu, a to na přelomu let 2014 a 2015 během zahájení druhé libyjské občanské války. Databáze dále uvádí, že nejčastěji se jednalo o bombové útoky následované ozbrojenými útoky za použití střelných a sečných zbraní (viz Příloha č. 14:). Od roku 2015 se však počet útoků snižuje, a to z důvodu porážky skupin Ansar al-Sharia a Islámského státu.

Jednou z nejznámějších radikálních islamistických skupin působících v Libyi v období 2011 až 2017 byla Ansar al-Sharia (ASL), jejíž součástí se stalo několik dalších islamistických skupin. ASL byla Organizací spojených národů rovněž řazena na seznam teroristických organizací (The United Nations nedatována). Skupina se zformovala při první libyjské občanské válce roku 2011 a vytvořila si vazby na organizace al-Káida a AQIM¹⁶ (Engel 2014: 12). Vyznačovala se vyznáváním salafisticko-džihádistické ideologie a odmítáním demokracie (Smith – Pack 2017: 192). Ansar al-Sharia si do roku 2017 držela velmi silné postavení v Bengházi a měla také údajně využívat mezinárodní letiště v Bengházi jako přestupní stanici pro bojovníky mířící do ostatních zemí zasažených konflikty, jako například Sýrie (Engel 2014: 11). Hlavním cílem skupiny ASL se stalo vytvoření islámského státu na území Libye podle práva šaría a její strategií bylo získat si podporu místního obyvatelstva prostřednictvím poskytování různých služeb (Uppsala Conflict Data Program 2022). Mezinárodní pozornost získala skupina útokem z roku 2012 na konzulát Spojených států amerických v Bengházi, při němž bylo zabito několik amerických občanů. Po útoku na konzulát nicméně ztratila veřejnou podporu a stáhla se z Bengházi. Roku 2013 znovu nabývala na síle poté, co se spojila s Katibat al-Farouq, militantní skupinou sídlící v Syrtě, a dalšími islamistickými skupinami. V následujících letech se v oblastech Bengházi a Derna zapojila s dalšími ozbrojenci do páchání útoků a zabíjení příslušníků vládních sil i civilistů (tamtéž). V první polovině roku 2014 se Ansar al-Sharia

¹⁶ Al-Káida v islámském Magrebu.

stala také dominantní skupinou v Syrtě a začala bojovat proti Libyjské národní armádě, jež zahájila proti islamistům operaci *Dignity* (tamtéž). Nakonec se skupina oficiálně rozpadla roku 2017 po velkých ztrátách způsobených boji právě proti Haftarově LNA (Knecht 2017).

Přestože ASL nepředstavovala přímou hrozbu pro moc libyjské vlády v Tripolisu, její aktivity přispěly k výraznému zhoršení bezpečnostní situace ve východní Libyi a řadě civilních ztrát. Bezpečnostní síly země nebyly během let 2013 až 2016 schopny získat kontrolu nad územím, kde skupina působila a Ansar al-Sharia tak poukázala na slabost libyjské vlády.

Islámský stát (IS) byl velmi aktivním hybridním aktérem v Libyi, kam mířilo mnoho bojovníků ze Sýrie a Iráku. Cílem Islámského státu bylo zejména rozšiřování teroristické sítě, zmocnění se území a lákání nových příznivců prostřednictvím silné propagandy. Roku 2015 umožnilo útočiště v Libyi Islámskému státu proniknout na území sousedního Egypta, spáchat zde teroristický útok a při něm zabít 21 lidí. Jen o pár měsíců později se bojovníkům Islámského státu sídlícím v Libyi podařilo dostat do Tuniska a způsobit smrt dalších 38 civilistů (Ware 2018: 11). Organizace spáchala rovněž řadu útoků na obě soupeřící libyjské vlády, ropná pole a vojenská zařízení. Dle odhadů mělo být na počátku roku 2016 v Libyi přítomno přes 6 500 bojovníků Islámského státu (tamtéž). Ještě téhož roku zahájily útoky na základny IS Spojené státy americké a do roku 2019 byla skupina vojensky poražena a její moc omezena (Ibrahim 2020: 5).

I přes to, že byl Islámský stát v Libyi de facto poražen, politická nestabilita v zemi může vést k jeho opětovnému navrácení. Radikální islamistické skupiny napojené na Islámský stát jsou v Libyi nadále přítomny a ohrožují nejen Libyi samotnou, ale také sousední země, což bylo prokázáno příklady teroristických útoků spáchaných v Egyptě a Tunisku. Klíčovou roli při těchto útocích hrála právě Libye představující základnu a bezpečné útočiště pro teroristické skupiny.

2.4.1.2 Ostatní nestátní aktéři

Mezi další nestátní aktéry, kteří se snaží v Libyi uplatňovat svou moc, patří taktéž již zmiňované nadnárodní korporace Eni, Total, Repsol, OMV a Equinor zaměřené

především na zpracování ropy a výrobu paliv. Například italská ropná společnost Eni, působící hlavně v západní Libyi, finančně podporuje Vládu národní jednoty. Naopak francouzská společnost Total, jež vlastní ropné bloky a zahrnuje velké petrochemické společnosti ve východní Libyi, podporuje Haftarovu Libyjskou národní armádu. Korporace nicméně prosazují usmíření mezi těmito dvěma frakcemi, které by jim umožnilo lépe docílit jejich ekonomických zájmů (Manyuan 2020: 73).

V zemi dále působí spousta nevládních mezinárodních organizací a hnutí jako například Human Rights Watch, Amnesty International, International Energy Foundation nebo Greenpeace International (The Lawyering Peace Class nedatováno). Ve všech případech se jedná o organizace, jež jsou geograficky velmi rozšířené a jejich cílem je získávat příznivce a dále rozšiřovat svou členskou základnu prostřednictvím výzkumné činnosti i terénních aktivit zaměřených na širokou škálu environmentálních a sociálních hrozeb. V Libyi jsou aktivní rovněž islámské náboženské organizace, z nichž jednou z nejvýraznějších a nejvýznamnějších je World Islamic Call Society, která byla v Libyi založena roku 1972. V současné době sdružuje přibližně 250 islámských organizací z celého světa, jejichž společným zájmem je šířit islámskou víru prostřednictvím misijních činností především v oblasti vzdělávání (Mattes – Ingle nedatováno, Berger 2003: 23).

2.4.2 Nejvýznamnější vnější státní aktéři

Státy jsou nejdůležitějšími geopolitickými aktéry a jejich role v libyjském konfliktu je zcela zásadní. Do zástupného konfliktu v zemi je jich zapojena celá řada, včetně hlavních velmocí, velké části Evropy a mocností z oblasti Blízkého východu. Odborníci (např. Taft 2020, Malito 2021: 109, Khariief 2020, Kausch 2015b: 13, Megerisi 2020: 8, Engel 2014: 3, Zoubir 2020: 15) se shodují, že mezi nejvýznamnější státní aktéry zapojené do zástupné války v Libyi patří Francie, Rusko a muslimské země Turecko, Katar, Spojené arabské emiráty a Egypt, o nichž pojednávají následující kapitoly.

Po svržení režimu Muammara Kaddáfího a zahájení druhé libyjské občanské války přijaly mocnosti odlišnou politiku založenou na svých vlastních geopolitických

zájmech a přímo i nepřímo se zapojily do lokálního konfliktu (Manyuan 2020: 73). Obecně lze státní aktéry zapojené do zástupné války rozdělit na podporovatele Vlády národní jednoty (GNA) a Haftarovy Libyjské národní armády (LNA).

Za nejvýznamnější spojence GNA jsou považovány státy Turecko a Katar. Dále je OSN uznaná libyjská vláda oficiálně podporována státy Evropské unie, Velkou Británií a Spojenými státy americkými. Ve skutečnosti se však v případě USA a Velké Británie hovoří taktéž o neoficiální podpoře LNA, a to z důvodu boje proti radikálnímu islamismu a terorismu. Role Spojených států a Evropské unie v libyjském konfliktu ale není podle Andrewa Engela (2014: 13) příliš podstatná. Spojené státy i Evropská unie považují Libyi pouze za jednu z mnoha krizí, které je třeba vyřešit (tamtéž). Evropské unii se jako celku zatím nedaří zaujmout pozici silného geopolitického aktéra v Libyi hlavně proto, že jednotlivé členské země mají odlišné priority a sledují různé cíle, a nejsou tak schopny shodnout se na jednotném postupu (Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 77, Manyuan 2020: 81). Dle Mezrana a Millerové (2017: 5) se navíc Evropa více zajímá o zamezení migračních vln přicházejících z Libye, než o nutnost vyřešení vnitrostátního konfliktu. I přesto, že se mezi EU a USA objevila shoda o potřebě jednotného postupu při řešení místního konfliktu, ani jedna ze stran ve skutečnosti nepřikládá Libyi významnou pozornost a soustředí se na jiné nestabilní oblasti jako například tzv. teroristický trojúhelník v Sahelu mezi Mali, Burkinou Faso a Nigerem.

Klíčovou roli při podpoře vůdce LNA Chalífy Haftara hraje Francie, Rusko, Spojené arabské emiráty a Egypt. Je nutné rovněž zmínit oporu ze strany Saúdské Arábie, Jordánska a Súdánu. Saúdská Arábie podporuje Haftara především finančně. Její podpora je však značně omezena, neboť většinu svých zdrojů vkládá do vyčerpávající války v Jemenu, do níž je aktivně zapojena. Saúdská Arábie proto není považována za jednoho z klíčových aktérů v Libyi (Malsin – Said 2019, Salyk-Virk 2020: 20, Ghafar 2021: 10). Jordánsko se podílí na dodávání zbraní a poskytování výcviku jednotek LNA, zatímco Súdán měl poskytnout Haftarovi více než tisíc bojovníků (Human Rights Watch 2019, Hilton 2019). Roli v podpoře navzájem si konkurujících vlád hraje ještě Čad, který rovněž poskytl množství svých mužů na boj proti GNA. Jak ale tvrdí Karim Mezran a Elissa Millerová

(2017: 4), Súdán, Jordánsko, ani Čad nehrají v zástupném konfliktu příliš významnou roli v porovnání s jinými aktéry.

Další regionální aktéři, jako je Alžírsko a Tunisko, se v souvislosti s libyjským konfliktem rozhodly jednat s Egyptem a společně uspořádaly setkání v Alžíru v červnu roku 2017. Zájmem Alžírska a Tuniska je především zabezpečení hranic se sousední Libyí. Obě země se nicméně odmítly do konfliktu zapojit, prosazují diplomatická řešení, politický dialog a odmítají použití násilí (tamtéž).

2.4.2.1 Francie

Jedním z klíčových geopolitických aktérů a zároveň spojenců Haftarovy LNA je Francie. Zbigniew Brzezinski (1999: 48) popisuje Francii jako silnou a průbojnou zemi, která uplatňuje vliv i mimo evropský kontinent, a je velmi aktivním hráčem v oblasti Středozemního moře a severní Afriky. Francie se v oblasti MENA dlouhodobě angažuje a rozhodla se zde plnit roli garanta bezpečnosti primárně frankofonním zemím (tamtéž: 69). Disponuje rovněž přístupem ke Středozemnímu moři, a proto pro ni má velký význam udržet si v oblasti severní Afriky svůj vliv.

Podle Baraha Mikaila (2015: 129) je Francie tradičním pragmatickým geopolitickým aktérem, jehož cílem je udržovat stabilní a přátelské vztahy s vládami severní Afriky a Blízkého východu, přičemž upřednostňuje bilaterální aliance před multilaterálními způsoby spolupráce. Ústředními zájmy Francie jsou zajištění regionální stability a energetické bezpečnosti, budování výhodných ekonomických vazeb, a také boj proti terorismu (tamtéž). Zároveň je dobré zmínit, že Francie patří mezi největší vývozce zbraní do oblasti Blízkého východu (tamtéž: 132). Za konkurenta v oblasti MENA považuje zejména Rusko, jehož vliv se snaží omezit (tamtéž: 135).

V Libyi se Francie objevila již ve 40. letech 20. století a pokusila se získat kontrolu nad jižní oblastí Fezzán, kde měla vojenské a ekonomické zájmy. Při revoluci roku 2011 se postavila na stranu rebelů a sehrála podstatnou roli při operaci, která nakonec vedla ke svržení Muammara Kaddáfího (Zoubir 2020: 22). Francie však nedokázala předvídat následné selhání státu a vypuknutí druhé občanské války. Od té doby se kromě ekonomických zájmů soustředí na bezpečnostní otázky, účastní se misí a námořních operací Evropské unie ve Středozemním moři a poskytuje

výcvik místním silám. Paříž se také obává šíření působnosti teroristických skupin a poté, co nastala nestabilní situace v Libyi, se rozhodla v rámci boje proti terorismu zahájit operaci Barkhane v oblasti Sahelu (Mikail 2015: 134).

Nedostatkem Francie je její závislost na ropě. Země regionu MENA jsou hlavními dodavateli ropy do Francie a tvoří téměř 40 % z celkového množství dovezené ropy do země. V roce 2013 představovaly dodávky ropy z Libye přibližně 8,5 % z celkového dovozu, ale kvůli místní nestabilitě došlo během následujících let k jejich snížení (Mikail 2015: 130). Libyjské zásoby ropy přesto zůstávají jedním z důležitých motivů pro francouzské zapojení do konfliktu (Manyuan 2020: 73, Taylor 2019).

Mezi evropskými mocnostmi obecně panují neshody o tom, která ze stran libyjského konfliktu by měla být podporována. Postoj Francie je v tomto ohledu odborníky považován za nejednoznačný (Mezran – Miller 2017: 5, Zoubir 2020: 22). Na rozdíl od většiny Evropy podporuje Francie Libyjskou národní armádu vedenou Haftarem, ačkoli roku 2015 podpořila vznik a uznání Vlády národní jednoty v čele s Fáizem Sarrádžem. Od roku 2016 se spolupráce s Haftarem projevovala předáváním zpravodajských informací v boji proti islamistickým skupinám (Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 77). Později nasadila Francie do Libye své speciální jednotky, dodala zbraně (přímo, nebo prostřednictvím SAE a Egypta) a poskytla Haftarovi odbornou a politickou podporu – to vše především v rámci boje proti terorismu (Megerisi 2020: 4, Human Rights Watch 2019). V červenci roku 2017 francouzský prezident Emmanuel Macron dokonce inicioval setkání Chalífy Haftara s Fáizem Sarrádžem. Francie si byla vědoma, že vyřešení nestabilní situace v Libyi bude možné pouze s účastí Haftara (Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 77). Francie považovala Haftara za vhodného bezpečnostního partnera, ale také za jakýsi prostředek k rozšíření svého vlivu v Libyi (Trauthig – Ghoulidi 2019: 14, Megerisi 2020: 4, Zoubir 2020: 22). Prostřednictvím Haftara měla v úmyslu mimo jiné zamezit dodávkám zbraní od Sarrádže islamistům v Mali, Nigeru a Čadu (Taylor 2019). Podle Mikaila (2015: 138) budou francouzské zájmy v Libyi a celém regionu MENA dlouhodobě neměnné, a Francie se bude nadále soustředit na ekonomické a bezpečnostní otázky zahrnující ropný průmysl, nebo obchod se zbraněmi.

Na závěr lze v souvislosti s Francií ještě zmínit aktivitu francouzské společnosti Secopex. Jedná se o soukromou vojenskou společnost poskytující strategickou a operační podporu. Kharief (2020) tvrdí, že společnost poskytovala v regionu ochranu novinářům a zaměstnancům nevládních organizací, zároveň však byla obviněna z přímého zapojení do konfliktu na straně LNA.

2.4.2.2 Rusko

Rusko je dalším důležitým geopolitickým aktérem zapojeným do konfliktu v Libyi na straně Chalífy Haftara (Brzezinski 1999: 50). Dle Tima Sweijse (2014: 17) se jedná o aktéra, který se soustředí především na budování vojenské spolupráce a snaží se navazovat ekonomické vztahy s ostatními státy.

Andrei Skriba (2019b) ovšem tvrdí, že je podstatné si uvědomit, že Ruská federace není zdaleka tak silná jako Sovětský svaz. Rusko například není zapojeno do velkého množství konfliktů po celém světě a nesnaží se ovlivnit státy v regionech, v nichž nemá žádné geopolitické zájmy. Jedná se nicméně o velmoc, jež disponuje jaderným arzenálem, rozsáhlými vojenskými kapacitami i potřebnou politickou vůlí svou vojenskou moc projektovat.

Zahraniční politika ruského prezidenta Vladimira Putina je v oblasti MENA velmi úspěšná. V případě Ruska lze identifikovat několik hlavních geopolitických zájmů, potažmo cílů, v tomto regionu. První z nich souvisí s omezením vlivu Spojených států amerických a západoevropských zemí (Katz 2015: 155). Rusko se snaží konkurovat vlivu Západu v oblasti MENA a za dosažením tohoto cíle využívá nespokojenosti místních vlád a veřejnosti se západní politikou. V zemích se snaží prosazovat autoritářský režim, namísto západem podporovaných demokracií (tamtéž: 163). Druhým cílem je zabránit vzestupu radikálních islamistických skupin. Boj proti islamistickým skupinám je motivován ruskými obavami z jejich rozšíření do muslimských částí Ruska. Dalším geopolitickým zájmem Ruska je zabránit situacím, které vedou k prudkému snižování celosvětových cen ropy a zemního plynu a také zamezit tomu, aby evropské země dávaly při odběru těchto surovin přednost zemím MENA před Ruskem. Rusko je totiž závislé na příjmech z exportu ropy a zemního plynu a země Blízkého východu a severní Afriky pro něj v tomto ohledu představují velkou konkurenci (tamtéž:

156). V pořadí čtvrtým cílem Ruska je zvýšení exportu zbraní do zemí MENA a poskytnutí dodávek vojenského materiálu vůdcům a skupinám loajálním Vladimíru Putinovi (tamtéž: 157).

Před vypuknutím série revolucí známých jako arabské jaro se Putin snažil prosazovat ruské geopolitické zájmy v regionu udržováním dobrých vztahů se všemi místními vládami, včetně libyjského vůdce Muammara Kaddáfího. Po svržení Kaddáfího a dalších spojenců však došlo v ruské strategii k podstatným změnám (tamtéž: 158). Nevýhodou Ruska jsou omezené zdroje a zároveň neochota nasadit do oblasti ruskou armádu na podporu svých spojenců. To, co naopak Moskva činí, je poskytování zbraní a vyjadřování podpory nespokojeným stranám (tamtéž: 160–161).

Ruské spojence při snaze omezení vlivu Západu představují zejména protiamerické režimy v Íránu a Sýrii. V boji proti radikálním islamistům vidí hlavního spojence v Egyptu, a naopak za protivníky považuje Katar a Saúdskou Arábii (tamtéž: 162). V regionu navázala Moskva také významné vztahy s Alžírskem. Alžírsko bylo vždy jedním z důležitých odběratelů ruských zbraní. V roce 2001 podepsaly obě země dohodu o strategickém partnerství a roku 2016 Rusku umožnilo přístup ke své námořní základně u Wahránu (Mykisková 2017).

Konkrétně Libye byla spojencem Ruska, dříve Sovětského svazu, již během studené války. Libyjská revoluce z roku 1969 tehdy pomohla k naplnění strategických zájmů Sovětského svazu, když mu Muammar Kaddáfí umožnil přístup k libyjským námořním základnám, a naopak požadoval zrušení všech amerických a britských vojenských základen v Libyi (Ponížilová 2011: 137). V roce 2011 stálo Rusko na straně Kaddáfího režimu a o pár let později se spojilo s Chalífou Haftarem. Dále je Rusko také obviněno z udržování kontaktu se synem Muammara Kaddáfího Sajfem al-Islám Kaddáfím (Barabanov – Ibrahim 2021). Roku 2014 začala Moskva Haftarovi poskytovat politickou a vojenskou podporu ve formě výcviku, vysílání ruských poradců, zbraní a blokování rezolucí Rady bezpečnosti OSN v otázkách souvisejících s odsouzením Haftarova jednání (Megerisi 2019: 11). Roku 2016 měl Haftar dokonce navštívit Moskvu a o rok později byl pozván na setkání s ruským ministrem obrany Sergejem Šojgou, které

se mělo uskutečnit na letadlové lodi Admiral Kuzněcov (Trauthig – Ghoulidi 2019: 14).

Ruská podpora se i během následujících let dále zvyšovala, a to prostřednictvím soukromé vojenské společnosti známé jako Wagnerova skupina (Human Rights Watch 2019). Ruská armáda měla Wagnerově skupině poskytnout zbraně a vojenské vybavení, včetně tanků, pušek Kalašnikov i nejmodernějšího radarového systému (Barabanov – Ibrahim 2021). Podle odhadů Barabanova a Ibrahima (tamtéž) mělo být mezi lety 2019 a 2020 Ruskem najato přibližně tisíc bojovníků z Wagnerovi skupiny na podporu Haftarových operací. Rusko sice jakékoli spojení s touto soukromou vojenskou společností popírá, existují však důkazy, že má Wagnerova skupina primárně sloužit k prosazení zájmů Ruské federace za jejími hranicemi (tamtéž, Malsin – Said 2019). Poprvé měli být bojovníci společnosti do Libye nasazeni v dubnu roku 2019 a kromě útoků proti jednotkám GNA byla rovněž obviněna z páchání válečných zločinů, zabíjení civilistů a užívání mezinárodně zakázaných zbraní (Barabanov – Ibrahim 2021).

Rusko se rozhodlo zapojit do zástupné války v Libyi a podpořit Haftarovu LNA z několika důvodů. Jedním z nich je snaha rozvíjet vztahy se sousedním Egyptem a Spojenými a arabskými emiráty, které se rovněž řadí mezi spojence Chalífy Haftara. Dále jde Rusku o libyjské zásoby nerostných surovin a šíření vlivu ve Středozezemním moři a státech na jihu Evropy (Megerisi 2020: 6, Malsin – Said 2019). Libye je se svou polohou a zdroji vhodným prostředníkem, jak těchto geopolitických cílů dosáhnout (Mykisková 2017). Rusko proto využívá slabosti státu a zároveň nejednotného postoje evropských zemí k místní situaci (Megerisi 2020: 8). Megerisi (2019: 11) dále říká, že přetrvávání konfliktu bude pro Rusko výhodné a poskytne mu to příležitost k neustálému zvyšování vlivu.

Zapojení Ruska bylo zásadní pro Haftarovy úspěšné ofenzivy a pomohlo mu zvýšit jeho mezinárodní postavení (Megerisi 2019: 10). Manyuan (2020: 79) souhlasí, že Rusko je pro Haftara velmi významným spojencem, nicméně tvrdí, že Rusko na něj nemá rozhodující vliv. Kromě Ruska jsou důležitými spojenci Haftara rovněž Egypt, Saúdská Arábie a Spojené arabské emiráty. Ačkoli se Rusko snaží být v Libyi i celém regionu MENA vlivným aktérem a prosazovat zde své geopolitické

zájmy, nedostatečné prostředky a překrývající se vliv dalších mocností jeho ústřední roli v oblasti do jisté míry omezují.

2.4.2.3 Turecko

Brzezinski (1999: 53) považuje Turecko taktéž za geopolitického aktéra, jenž působí v oblasti MENA a Středoziemního moře. Hlavní ambicí země je stát se regionální mocností na Blízkém východě. Turecký ministr zahraničí Ahmed Davutoğlu navíc roku 2011 prohlásil, že cílem vlády je učinit z Turecka globálního hráče a označil jej za nástupce Osmanské říše (Özel – Özkan 2015: 93). Turecko se při snaze rozšířit svůj vliv setkává s menším odporem než například Írán nebo Saúdská Arábie. Předchůdce, Osmanská říše, vládla islámskému světu více než 600 let a její náboženský a kulturní vliv v oblasti MENA stále přetrvává.

Roku 2003 zvítězila v tureckých parlamentních volbách Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP) v čele s prezidentem Recepem Tayyipem Erdoğanem, který se rozhodl praktikovat velmi ambiciózní zahraniční politiku (Manyuan 2020: 70, Özel – Özkan 2015: 90). Hlavním tureckým cílem je udržet v oblasti Středomoří, kde má zejména ekonomické zájmy, politickou stabilitu. Turecko si uvědomuje, že oblast je bohatá na ropu a zemní plyn a vytváří strategie, jak se těchto surovin zmocnit. Dalším cílem Turecka je zabránit expanzi vlivu zemí Ruska a SAE. Středem zájmu se proto pro Turecko staly neevropské středomořské země, k nimž spadá také Libye (Turan 2011: 1). Před vypuknutím arabských povstání podporovalo Turecko islamistické skupiny a skupiny přidružené k Muslimskému bratrstvu a navázalo vztahy s diktátory, včetně bývalého prezidenta Súdánu Umara al-Bašíra nebo Muammara Kaddáfího (Özel – Özkan 2015: 94). Po revoluci 2011 bylo Turecko nadále spojencem islamistických skupin.

Turecká prestiž a atraktivita v regionu i mimo něj byla výrazně narušena během konfliktu v Sýrii. Mocnosti obecně kritizují tureckou podporu džihádistických skupin a Turecko tak ztratilo mnoho silných spojenců. Dnes jsou hlavními tureckými partnery v regionu nestátní aktéři jako například Muslimské bratrstvo v Egyptě nebo palestinský Hamás. Zájmy Ankary ve východním Středomoří jsou ohrožovány Řeckem, Kyprem, Izraelem, Egyptem a Spojenými arabskými emiráty (tamtéž: 97, Megerisi 2020: 6). Saúdská Arábie a Írán zase představují pro Turecko

konkurenty v získání převládajícího vlivu na Blízkém východě (Manyuan 2020: 80). Spojencem Ankary zůstává Katar, jenž ovšem nehraje v regionu zásadní roli v porovnání s ostatními zeměmi Perského zálivu.

Důležité jsou pro Turecko zejména ekonomické zájmy. Libye se stala první zemí, se kterou Ankara v oblasti navázala intenzivní ekonomické vztahy, a to již v 70. letech minulého století (Turan 2011: 2). Od té doby se Turecko podílelo na výstavbě místních přístavů, ropovodů a dalších zařízení. Do Libye proudily turecké finance a pracovní síla. Před vypuknutím revoluce v roce 2010 vyvezlo Turecko do země zboží v celkové hodnotě 1 935 307 dolarů, a naopak dovoz z Libye činil 425 652 dolarů (tamtéž: 3).

Po svržení Kaddáfího a nastolení chaosu, muselo opustit zemi více než 20 000 tureckých pracovníků (tamtéž). Následně začala Ankara podporovat různé islamistické síly v zemi a snaží se prosadit libyjskou vládu, která bude respektovat turecké zájmy (Ghafar 2021: 9). Z těchto důvodů se Turecko v roce 2015 rozhodlo podpořit Vládu národní jednoty v čele s Fáizem Sarrádžem, neboť se domnívalo, že nová vláda bude ochotna podporovat turecké zájmy ve východním Středomoří například proto, že vůdce Sarrádž má turecké kořeny (tamtéž: 7, Manyuan 2020: 72). Země podepsaly několik dohod. Roku 2019 bylo Turecko požádáno GNA o vojenskou pomoc, na což spolu obě strany podepsaly smlouvu o vojenské spolupráci a dohodu o vymezení námořních hranic ve Středozemním moři, čímž došlo k rozšíření exkluzivní ekonomické zóny Turecka, pokrývající klíčová pole zemního plynu, výměnou za tureckou vojenskou podporu (Megerisi 2020: 6). Proti dohodě o vymezení námořních hranic se postavila celá řada zemí, včetně Řecka, Egypta, Itálie, Francie, Kypru nebo Izraele.

Turecká podpora GNA se od roku 2015 několikanásobně zvýšila. Roku 2020 dokonce došlo k turecké vojenské intervenci. Podpora GNA probíhá prostřednictvím spolupráce s Katarem a zahrnuje poskytnutí zbraní, bezpilotních letounů a najímání syrských žoldáků (Ghafar 2021: 7). V roce 2020 bojovalo v Libyi dle odhadů více než 3 000 žoldáků najatých Tureckem a několik stovek příslušníků tureckých jednotek (Manyuan 2020: 73). V dubnu téhož roku se díky podpoře Turecka podařilo GNA znovu dobýt strategicky důležitá města Surman a

Sabráta a čelit útokům LNA (tamtéž, Megerisi 2020: 6). Manyuan (2020: 76) se domnívá, že Turecko vyslalo do Libye své vojáky především proto, aby byla zachována dohoda o vymezení námořních hranic mezi oběma zeměmi, a Turecko tak mělo přístup k zásobám ropy a zemního plynu.

Turecku jde v regionu MENA tedy zejména o navazování ekonomických vazeb, posílení vlastního vlivu a udržení stability v regionu Středomoří. Z Libye má Ankara zájem vytvořit primárně obchodního partnera, který jí zajistí přístup k nerostným surovinám.

2.4.2.4 Katar

Katar je malou autoritářskou zemí, jež má ovšem obrovské zásoby ropy a třetí největší zásoby zemního plynu na světě. Nerostné bohatství a rozvinutá ekonomika země určuje její geopolitický profil a umožňuje jí být velmi aktivní ve své zahraniční politice. Obecným cílem Kataru je upevnit svou pozici západního spojence a zvýšit svůj regionální vliv (Echagüe 2015: 63, Allahoum 2020).

Katar se dlouhodobě soustředil na budování neutrální pověsti a sítě přátelských vztahů s různými aktéry. Tuto síť chtěl po povstáních z roku 2011 využít k posílení své vlastní pozice v regionu i mezinárodním prostředí, a k podpoře islamistů v politice zemí MENA (Echagüe 2015: 63). Hlavním konkurentem na regionální úrovni je pro Katar Saúdská Arábie, které však není schopen svými kapacitami čelit.

V oblasti zajištění bezpečnosti se Katar spoléhá na Spojené státy americké a na jeho území se nachází dvě americké vojenské základny (tamtéž: 64). Příliš aktivní zahraniční politika Kataru je však Anou Echagüevou (tamtéž: 67) považována za neefektivní. Veškerá rozhodnutí a akce státu jsou v rukou úzké elity, jsou často vykonány *ad hoc* a jejich implementace bývá mnohdy nemožná, například z důvodu nedostatku odborníků a velmi malé katarské populace čítající přibližně 2 970 tisíc obyvatel (tamtéž, Worldometer 2022b).

Od 90. let byl Katar prostředníkem v řadě konfliktů jako například v Somálsku nebo Jemenu, poskytoval zahraniční pomoc do konfliktních oblastí (Mali) a snažil se získávat spojence ze západních zemí. To vše Kataru umožnilo jeho bohatství

plynoucí z vývozu ropy a zemního plynu (Echagüe 2015: 67). Roku 1996 zahájilo Dauhá spuštění média *Al-Jazeera* a stalo se hlavním tvůrcem veřejného mínění v regionu.

Od roku 2011 však došlo k velkému obratu v zahraniční politice země. Od role diplomatického zprostředkovatele přešel Katar k podpoře arabských povstání mimo své bezprostřední okolí (v Libyi, Tunisku, Egyptě a Sýrii) a budování vztahů s Muslimským bratrstvem v Egyptě a Sýrii, čímž ztratil mnoho ze svých západních spojenců. Podpora islamistů je v případě Kataru založena spíše na pragmatičnosti než na ideologii (tamtéž: 72, Ghafar 2021: 4, Mezran – Miller 2017: 3).

Dauhá se poté začalo angažovat zejména v Libyi a od roku 2015 po boku Turecka na straně GNA. Vládě národní jednoty přispělo vojenským vybavením, bojovými letouny, výcvikem jednotek a také finančními prostředky ve výši přesahující 400 milionů dolarů (Echagüe 2015: 68–69, Megerisi 2020: 8). Je dobré zdůraznit, že zájmy Kataru v Libyi nejsou pouze ekonomické povahy. Cílem Dauhá je především nastolení přijatelných režimů v oblastech se strategickým významem (Mezran – Miller 2017: 3).

Za hlavní nepřátele považuje Katar režim v Egyptě, zmiňované Saúdské Arábii a Spojených arabských emirátech. Egypt obvinil Dauhá z podpory terorismu a roku 2017 s ním přerušil veškeré diplomatické vztahy. Egypt následovala Saúdská Arábie, SAE a také Bahrajn. Tyto země dále uvalily na Katar ekonomické sankce. Podporu získalo Dauhá ze strany Turecka a Íránu (Echagüe 2015: 70 a 79). Izolace, způsobená sankcemi zavedenými mnoha státy z regionu, vedla k ústupu katarského vlivu, a jeho zahraniční politika proto může být označena za neúspěšnou.

2.4.2.5 Spojené arabské emiráty

Dalším významným geopolitickým aktérem zástupného konfliktu v Libyi jsou Spojené arabské emiráty (SAE). Emiráty se podle Aliho Bakira (2020: 157) vyznačují agresivní zahraniční politikou a antidemokratickou povahou. Geopolitické zájmy této země představují snahy zabránit demokratickému vývoji na Blízkém východě a současně posílit svůj regionální vliv. Spojené arabské

emiráty podporují diktátorské režimy napříč celým regionem MENA (tamtéž: 162).

Podobně jako ostatní země Perského zálivu, jsou i SAE závislé na vývozu ropy, jež představuje až 55 % exportu země (Guzansky – Fadlon – Rakov 2021: 2). Kvůli ropě mají Emiráty spory se Saúdskou Arábií, které se týkají produkce ropy a budoucnosti trhu s ropou s ohledem na klimatické změny (tamtéž: 2).

Ačkoli je jedním ze zájmů SAE posílení jejich regionálního vlivu, na rozdíl od Kataru jsou si vědomy, že nemohou překonat své silnější konkurenty, jakým je například Saúdská Arábie (Ghafar 2021: 4). Podobně jako Katar disponují mnohem méně početnou populací (10 108 770 obyvatel) než Saúdská Arábie, kde žije téměř 36 milionů lidí (Worldometer 2022c a 2022d). Z tohoto důvodu se SAE rozhodly budovat diplomatické nástroje, osobní vztahy s bezpečnostními partnery a investují do tzv. soft power, neboli měkké moci. Hlavním partnerem v oblasti bezpečnosti zůstávají Spojené státy americké. Za rivaly považují Katar, jemuž jsou mocensky schopny čelit, a také Turecko kvůli jeho a katarské podpoře islamistů (Ghafar 2021: 4, Wehrey 2020: 19).

V souvislosti s konfliktem v Libyi je cílem SAE především boj proti islamistům a Muslimskému bratrstvu, a proto se také postavily na stranu Chalífy Haftara a jeho LNA (Manyuan 2020: 83, Trauthig – Ghouli 2019: 13). Hnutí Muslimské bratrstvo je pro SAE zcela nepřijatelné kvůli jeho odlišné interpretaci islámu a vnímají ho jako hrozbu pro svou existenci (Mezran – Miller 2017: 3, Allahoum 2020). Od roku 2011 se navíc Abú Dhabí postavilo do čela regionální bitvy proti arabským povstáním a politickým islamistickým skupinám, a Libyi považuje za ústřední ohnisko boje. Motivace pro podporu LNA jsou tedy zejména ideologické a náboženské.

Haftar získává od roku 2014 od SAE velkou finanční podporu, díky níž je schopen rozšiřovat své síly, dále vybavení zahrnující drony, systém protidronové obrany, obrněné transportéry a letadla. Kromě toho přispěly také potřebným výcvikem pro bojovníky LNA, zaplacením zahraničních žoldáků a najmutí soukromých bezpečnostních společností (Manyuan 2020: 83, Megerisi 2020: 8, Allahoum 2020). Podpora však nezahrnuje pouze vojenské vybavení, ale rovněž financování

prohaftarovské kampaně prostřednictvím televizních stanic a libyjských zpravodajských webů (Ghafar 2021: 9). Zapojení Spojených arabských emirátů do libyjského konfliktu ale není pouze nepřímé. Například v červenci 2019 při bombardování Tripolisu zabily jednotky SAE nejméně 53 civilistů. V srpnu téhož roku dále přímo zaútočily na bojovníky GNA ve městě Murzuq (Salyk-Virk 2020: 20).

Spojené arabské emiráty rovněž přitahují libyjské zásoby ropy, zemního plynu a strategické umístění země (Megerisi 2020: 3). Libye by proto mohla sloužit jako odrazový můstek pro nové ekonomické příležitosti SAE v regionu MENA (Bakir 2020: 163). Zájmem SAE je ovládnout důležité lodní trasy, které proudí do Středozemního moře. SAE se chtějí dále zaměřit na rekonstrukci zařízení pro těžbu surovin v Libyi a ovládnout ji (Megerisi 2019: 6).

Masivní podporu ze strany Abú Dhabí považuje Bakir (2020: 160) pro Haftara za zcela zásadní, neboť mu umožnila rozšířit jeho územní dosah a kontrolu nad strategickými oblastmi země. SAE navíc svou podporou zajistily LNA vzdušnou převahu nad silami GNA. Dle jeho slov Emiráty Haftarovi doslova „koupily armádu“, a mimo to byly ochotny do země nasadit své vlastní vojáky, poradce a vojenské vybavení. Podobně jako další spojenci LNA považovaly i SAE Haftara za vůdce, jenž bude sloužit jejich zájmům, umožní jim přístup k libyjským surovinám a pomůže jim rozšířit jejich regionální vliv (tamtéž: 161). Dle Yahia Zoubira (2020: 20) není zájmem SAE učinit z Libye suverénní a stabilní zemi. Emiráty se obávají, že by se silná a na ropu bohatá Libye mohla stát jejich novým regionálním rivalem a zároveň by zde mohlo dojít k nastolení režimu, který by byl pro SAE nepřijatelným.

2.4.2.6 Egypt

Egypt je posledním z nejvýznamnějších geopolitických aktérů zapojených do libyjského konfliktu. Jeho cílem je stát se regionální mocností a svou roli se snaží posilovat bojem proti terorismu, radikálnímu islamismu a zejména Muslimskému bratrstvu. Nutno říci, že v tomto ohledu je Egypt ve své zahraniční politice úspěšný, podařilo se mu již získat mnoho spojenců, kteří jsou ochotni tolerovat

porušování práv režimem prezidenta Sísího a poskytují mu vojenskou i diplomatickou podporu (Kausch 2015a: 21, Trauthig – Ghoulidi 2019: 13).

Na prosazování svých zájmů v regionu MENA má však Egypt nedostatek materiálních zdrojů. Výhodou Egypta je jeho umístění v samotném srdci arabského světa, přičemž spojuje severní Afriku s Levantou. Dále kontroluje Suezský průplav, což je nejdůležitější dopravní cesta pro přepravu ropy z Perského zálivu do Evropy a USA. Káhira je navíc město s velkým počtem obyvatel, značným kulturním vlivem a historickou vedoucí pozicí v regionu (Kausch 2015a: 21).

Podle Kristiny Kauschové (2015a: 22) došlo po roce 2011 k posílení vlivu Egypta v regionu. Zejména události v podobě občanských válek a rozšiřování Islámského státu v Sýrii a Libyi učinily z Egypta tzv. hráz proti terorismu. Mezi ústřední zájmy Káhiry patří mimo posílení regionálního vlivu také zajištění vojenské a energetické bezpečnosti a budování úzkých vztahů s klíčovými mocnostmi (tamtéž). Hlavním regionálním partnerem Káhiry je Saúdská Arábie poskytující zemi finanční podporu. Egypt se obecně spoléhá na podporu ze zemí Perského zálivu. Významná je rovněž spolupráce s Ruskem, a to v oblasti vojenství i ekonomiky (tamtéž: 26).

Káhira se v Libyi angažuje ze strategických důvodů. Egypt produkuje ropu a je největším vývozcem této suroviny, jenž není členem organizace OPEC. Zároveň je však také největším spotřebitelem ropy a zemního plynu ze všech afrických zemí. Egypt tedy i přes určité zásoby trápí nedostatek surovin pro vlastní spotřebu (tamtéž: 23). Jedním z jeho zájmů v Libyi je proto získání přístupu k ropě a zemnímu plynu (Megerisi 2020: 8).

S Libyí rozvinul Egypt velmi úzké ekonomické vztahy a HDP Egypta je částečně závislé na Libyi (Engel 2014: 10). Současná krize v Libyi má proto vážné důsledky pro egyptskou ekonomiku. Roku 2014 představovala obousměrná výměna zboží a surovin přibližně 770 milionů eur, což je ovšem pokles o více než polovinu z období před libyjskou revolucí (Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 74). V roce 2015 došlo k odhadovanému poklesu egyptského exportu do Libye o 75 procent (tamtéž).

V Libyi je také mnoho egyptských pracovníků a remitence představují důležitý zdroj příjmů pro Egypt. Libyjský konflikt ovšem donutil velkou část Egyptůanů ze země uprchnout, což způsobilo velký pokles remitencí mířících do Egypta. Do vypuknutí revoluce posílali egyptští pracovníci z Libye do své domoviny každoročně přibližně 28 milionů eur. V roce 2015 klesl počet pracovníků v Libyi z 2 milionů na 750 tisíc (Engel 2014: 10, Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 74).

Egypt sdílí s Libyí hranici dlouhou 1 112 kilometrů, která pro něj představuje velké bezpečnostní riziko (Sovereign Limits 2019, Kausch 2015a: 27–28, Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 76). Egypt se obává zejména šíření radikálních islamistických skupin, zbraní a nekontrolované migrace. Jen v první uprchlické vlně přijal z Libye asi 163 000 Libyjců, 104 000 Egyptůanů a 77 000 příslušníků jiných národností (Engel 2014: 10).

V libyjské občanské válce se rozhodl podpořit Chalífu Haftara, s nímž sdílí antiislamistický postoj (Zoubir 2020: 18). Egyptskými rivaly v konfliktu jsou především Katar a Turecko podporující Sarráždžovu GNA. Egyptský prezident Sísí odmítá úsilí OSN smířit obě bojující strany a prosazuje jedině vítězství antiislamistického vůdce LNA (Kausch 2015a: 28). To může značně zkomplikovat vztahy Egypta s jeho západními spojenci.

Haftarovi poskytuje Káhira podporu ve formě zbraní, vojenského vybavení, financí a tajných služeb (Megerisi 2020: 8, Human Rights Watch 2019). Ani Káhira však nezůstala pouze u nepřímého zapojení do konfliktu a v roce 2015 podnikla intervenci do Libye na podporu LNA (Kausch 2015a: 29). Zejména díky egyptské a emirátské pomoci se Haftarovi podařilo dosáhnout vojenských vítězství v Bengházi a v zálivu Sidra (Mezran – Miller 2017: 3). Mezran a Millerová (2017: 4) však tvrdí, že Egypt má v úmyslu především získat vliv nad východní částí Libye bohaté na nerostné suroviny, než pomoci Haftarovi dobýt celé území Libye. Zároveň je ale v zájmu Egypta, aby se z Libye stala soběstačná a stabilní země, která by podpořila egyptskou ekonomiku (Megerisi 2019: 5).

Ačkoli je v Egyptě u moci autoritářský režim, svou ochotou bojovat proti terorismu je mocnostmi vnímán jako důležitý stabilizátor regionu (Kausch 2015a: 30). Egyptu na druhou stranu vyhovuje, že u jeho hranic existují velké

bezpečnostní hrozby, díky nimž se mu daří navazovat vztahy s vlivnými mocnostmi a ospravedlňovat svou represivní domácí politiku. Zahraniční politika Egypta je zaměřena na zajištění domácí stability a přežití stávajícího autoritářského režimu. Toho se Káhira snaží dosáhnout prostřednictvím antiislamismu. Zahraniční politika Sísího je umírněnější v porovnání s domácí politikou země, a to zejména proto, aby Sísí nepřišel o důležité spojence.

2.4.3 Dopady zástupné války

Do zástupné války v Libyi je zapojena řada významných externích aktérů, kteří disponují dostatečným vlivem a vojenskými či finančními prostředky, jimiž podporují obě přímé strany konfliktu. Existence GNA i LNA pod vedením Chalífy Haftara je nyní na této vnější podpoře zcela závislá. Externí geopolitičtí aktéři jsou do konfliktu zapojeni z různých důvodů, v podstatě se ale snaží udělat z Libye zemi, která bude sloužit jejich zájmům. Megerisi (2020: 7) je názoru, že eskalace vnitrostátního libyjského konfliktu je způsobena právě vnějšími aktéry. Dle United States Institute of Peace (2020) se tito aktéři rozhodli podpořit vůdce, kteří staví své vlastní zájmy nad zájmy libyjského lidu. Následná finanční a vojenská podpora vede k přesunu moci, dalším dílčím sporům, roztržičnosti a celkovému prodloužení konfliktu (Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 78, Ghafar 2021: 8). Přetrvávající nestabilita umožňuje působení a šíření radikálních skupin a zločineckých sítí do okolních zemí (například teroristické útoky v Tunisku a Egyptě), a také jejich přístup k moderním zbraním poskytovaným vnějšími mocnostmi.

Zoubir (2020: 11) se domnívá, že dokud nedojde k naplnění cílů vnějších mocností, nebude konflikt v dohledné době ukončen, a to i přes vyhlášení příměří. Regionální rivalita mezi mocnostmi navíc zvyšuje riziko další eskalace konfliktu. Jakmile zvýší jedna ze stran svou podporu zástupci, může tento krok automaticky motivovat další aktéry, aby udělali totéž, čímž se otevírá nekonečný kruh zbrojení (Megerisi 2019: 16).

Jedním z možných řešení konfliktu by mohlo být uzavření příměří mezi oběma zneprátelenými stranami a zároveň mezi místními komunitami. Dále je nutné sankcionovat země a společnosti, jež porušují zbrojní embargo zavedené OSN a

budovat nové státní instituce nezávislé na zahraničních aktérech (Megerisi 2020: 9). Vyřešení konfliktu by mělo být zásadním cílem evropských zemí, a to kvůli zabránění nelegální migrace z Libye přes Středozemní moře a šíření terorismu (Ghafar 2021: 11).

Alžírsko a Tunisko, sousední země Libye, zvolily v případě místního konfliktu neutralitu a rozhodly se plnit roli prostředníků mezi válčícími frakcemi. Obávají se rozšiřování radikálních islamistických skupin a destabilizace celého regionu. Konflikt a jeho prodlužování má také vliv na již nestabilní situaci v zemích Sahelu, zejména v Mali, Nigeru a Čadu. Vinou zapojení vnějších geopolitických aktérů se lokální konflikt stal konfliktem mezinárodním a mnohem složitějším (Megerisi 2020: 2). Jeho vyřešení je tedy zásadní proto, aby se předešlo dalším rozsáhlým regionálním i mezinárodním důsledkům (Zoubir 2020: 23).

Závěr

Geopolitická ohniska, slabé země se strategickým významem, se objevují zejména po skončení studené války. Arabské jaro v roce 2011 způsobilo v mnoha zemích pád diktátorských režimů, vytvoření mocenského vakua a boj o moc mezi různými aktéry. Libye je jednou z těchto zemí, která navíc disponuje strategickým umístěním a zásobami nerostných surovin. Do libyjské zástupné války probíhající mezi lety 2014 a 2021 je zapojeno několik významných světových a regionálních mocností s podobnými, ale i odlišnými zájmy a kapacitami.

První výzkumná otázka diplomové práce souvisela s tím, zda Libye naplňuje pět základních charakteristických znaků geopolitického ohniska, a zda lze zemi tímto pojmem skutečně označit. Prvním definičním znakem geopolitického ohniska byla určena slabost státu. Libye se nachází uvnitř konfliktního regionu MENA složeného převážně z nestabilních a navzájem si konkurujících zemí. Zároveň je Libye poměrně novým státem, jenž získal nezávislost roku 1951 a od roku 1969 zde byl zaveden autoritářský režim diktátora Muammara Kaddáfího. Arabské jaro způsobilo jeho svržení, následně v Libyi vypukl chaos a občanská válka. Slabost Libye v politické a sociální oblasti představují absence jednotné vlády a státních institucí, etnické a náboženské spory mezi obyvateli uvnitř země a působení radikálních islamistických skupin. Libye není schopna zajistit svým občanům bezpečnost a přístup k základním službám, soudní systém je nefunkční a zemi sužuje vysoká korupce. Bezpečnost je selektivně zajišťována četnými ozbrojenými milicemi. V ekonomické oblasti byla Libye negativně ovlivněna více než 40letou autoritářskou vládou, která způsobila nedostatek ekonomických příležitostí v zemi. Po svržení Kaddáfího režimu a vypuknutí druhé občanské války v roce 2014 zaznamenala libyjská ekonomika obrovský propad. Libyi trápí rovněž vysoká nezaměstnanost a malá diverzifikace ekonomiky, která je závislá na vývozu ropy. Po analýze politické, sociální a ekonomické situace lze říci, že Libye první definiční znak zcela splňuje.

Druhým definičním znakem geopolitického ohniska byla určena probíhající občanská válka uvnitř země. V Libyi proběhla první krátká občanská válka v roce 2011. Roku 2014 však byla zahájena druhá občanská válka mezi oficiálně uznanou

Vládou národní jednoty v čele s Faížem Sarráždžem a Haftarem vedenou Libyjskou národní armádou. Občanská válka si již vyžádala tisíce obětí, rozpoutala vnitřní migraci a přelévání konfliktu do okolních zemí. I tento definiční znak Libye splňuje.

Třetím definičním znakem byl strategický význam země. Libye se nachází ve středu severní Afriky a disponuje přístupem ke Středozemnímu moři, jenž zahrnuje důležité obchodní trasy a naleziště nerostných surovin. Díky své poloze je označována za zemi migrace a více než 90 % migrantů z celé Afriky míří do Evropy právě přes území Libye. Dále bylo prokázáno, že má Libye velké zásoby přírodních zdrojů jako ropa, zemní plyn, sádrovec nebo železná ruda. Země disponuje největšími zásobami ropy v Africe a devátými největšími zásobami na celém světě, přičemž odborníci se navíc domnívají, že mnoho nalezišť v Libyi nebylo dosud ještě prozkoumáno. Vzhledem ke své poloze a vlastnictví přírodních zdrojů naplňuje Libye i třetí definiční znak geopolitického ohniska.

Čtvrtý a pátý definiční znak lze shrnout jako zástupnou válku mezi vnějšími geopolitickými aktéry, kteří mají v geopolitickém ohnisku své zájmy a nepřímo se zapojují do místního vnitrostátního konfliktu. Dle analýzy je do libyjské občanské války zapojena řada státních i nestátních aktérů. V případě nestátních aktérů se v konfliktu angažují různé islamistické skupiny a teroristická organizace Islámský stát, jejichž cílem je převzít kontrolu nad územím a vytvořit z Libye stát v souladu s právem šaría. Dále se jedná například o nadnárodní korporace Eni, Total, Repsol či Equinor, jejichž zájmy jsou ekonomické povahy a finančně podporují obě přímé strany konfliktu. Mezi další nestátní aktéry, které bylo možné v Libyi identifikovat, patří mezinárodní organizace a hnutí jako Greenpeace International nebo Human Rights Watch, které se zaměřují na rozšiřování své členské základny a geografické působnosti. Nejvíce je zapojení do konfliktu však patrné ze strany státních geopolitických aktérů. Ačkoli se jich v Libyi angažuje velké množství, jako nejvýznamnější byly odborníky identifikovány státy Francie, Rusko, Turecko, Katar, Spojené arabské emiráty a Egypt. Každá z těchto zemí má odlišný geopolitický kód, sleduje specifické cíle a poskytuje bojujícím stranám různé typy podpory.

Francie se na rozdíl od většiny evropských zemí rozhodla podpořit Haftarovu LNA. V oblasti severní Afriky se již dlouhodobě angažuje především v rámci boje proti terorismu a také budování ekonomických a bezpečnostních vazeb. Francie považuje Haftara za bezpečnostního partnera v boji proti radikálním islamistům, ale také za prostředek k rozšíření svého vlivu v Libyi i celém regionu.

Rusko považuje libyjský konflikt zejména za příležitost k šíření svého vlivu do oblasti Středozemního moře, zamezení rozšiřování vlivu západních mocností a zajištění přístupu k zásobám nerostných zdrojů. I Rusko je podporovatelem Chalífy Haftara v boji proti radikálnímu islamismu, neboť se obává jeho rozšíření do muslimských oblastí Ruska.

Zájmem muslimských zemí Kataru, Turecka, Spojených arabských emirátů a Egypta je především posílit svůj vliv a zaujmout pozici regionálních mocností. Libyjský konflikt má zásadní vliv na vzájemné vztahy mezi těmito mocnostmi Blízkého východu. Zatímco SAE podporují Haftarovu LNA, Katar a Turecko jsou spojenci Sarráďzovy GNA. Spojeným arabským emirátům jde kromě dosažení regionální nadvlády také o rozšiřování autokratických režimů, neboť se jedná o zemi s velmi antidemokratickými postoji. S Haftarem rovněž sdílí antiislamistický postoj, a proto se postavily na jeho stranu v rámci libyjského konfliktu. Egypt je sousední zemí Libye, a je proto pro něj zásadním zájmem zamezit rozšiřování radikálních islamistických skupin na jeho území, podobně jako SAE tedy podporuje Haftarovu LNA. Turecko s Katarem jsou spojenci, kteří se rozhodli podpořit Sarráďzovu LNA. Obě země se staví na stranu islamistů a chtějí omezit rozšiřování vlivu svých regionálních konkurentů SAE, Egypta a Saúdské Arábie. Turecko uzavřelo s GNA také smlouvu o vymezení hranic ve Středozemním moři mezi oběma zeměmi, jež mu zajistila přístup k zásobám ropy a zemního plynu

Tito významní geopolitičtí aktéři poskytli stranám libyjského konfliktu již mnoho finančních prostředků, diplomatické podpory, zbraní a dalšího vojenského vybavení. Nešlo jim nicméně o Libyi jako takovou, ale využili libyjskou válku k dosažení svých geopolitických a geoekonomických cílů nebo k omezení svých strategických konkurentů.

Tímto bylo současně odpovězeno na další výzkumnou otázku, jež zněla: Jaké jsou klíčové motivy geopolitických aktérů, kteří se v konfliktu nepřímo či přímo angažují? Zároveň by se dalo říci, že Libye splňuje i poslední dva základní definiční znaky geopolitického ohniska. Do místního konfliktu je skutečně nepřímo zapojeno množství vnějších geopolitických aktérů s různými zájmy, jejichž vliv se vzájemně překrývá. Zástupná válka je však definována jako typ nepřímé intervence, a proto splňuje Libye tento znak pouze částečně. Jak bylo prokázáno v průběhu práce, nejvýznamnější geopolitičtí aktéři se nezapojili do konfliktu pouze nepřímo, ale některé z nich nasadili do země své vlastní jednotky a dopustili se tak rovněž přímé intervence. Stalo se tak v případě Spojených arabských emirátů a Egypta, které zahájily několik leteckých útoků proti silám GNA. Podobně Turecko nasadilo do Libye několik stovek příslušníků své armády na podporu GNA.

Poslední výzkumnou otázkou bylo určit, jaké jsou dopady zástupné války v Libyi vedené vnějšími aktéry. Ukázalo se, že Rusko, Spojené arabské emiráty a Egypt svou podporou Haftarovi usnadnily jeho vojenské úspěchy a územní expanzi. Současně však zapojení států Perského zálivu do probíhající občanské války vedlo k přesunu moci, prodloužilo konflikt a vyvolalo další politický rozklad v zemi. Podpora vnějších mocností znemožňuje ukončení konfliktu a obě strany jsou neustále zásobovány zbraněmi a vojenským materiálem.

Ačkoli došlo v Libyi v nedávné době k vyhlášení příměří, ukončení občanského libyjského konfliktu a vybudování stabilního státu je třeba docílit společným postupem nejvíce se angažujících vnějších mocností. Lze ovšem předpokládat, že jejich ekonomické a politické zájmy v zemi budou dále přetrvávat a ovlivňovat jejich zahraničněpolitické chování. Libyi je proto jako geopolitickému ohnisku třeba nadále věnovat pozornost z hlediska mezinárodních vztahů a bezpečnosti.

Seznam literatury

African Development Bank a kol. (2012). *African Economic Outlook 2012* (Paris: OECD Publishing).

Africanews (2018). *U.N. says torture is rampant in Libyan prisons controlled by armed groups*. 10. 4. 2018 (<https://www.africanews.com/2018/04/10/un-says-torture-is-rampant-in-libyan-prisons-controlled-by-armed-groups/>, 20. 3. 2022).

ALLAHOUM, Ramy (2020). *Libya's war: Who is supporting whom*. *Al Jazeera*. 9. 1. 2020 (<https://www.aljazeera.com/news/2020/1/9/libyas-war-who-is-supporting-whom>, 5. 10. 2021).

AL-SHADEEDI, Al-Hamzeh – EZZEDDINE, Nancy (2019). *Libyan tribes in the shadows of war and peace*. *Clingendael Institute*, s. 1–13.

ATILGAN, Canan – ERTL, Veronika – ENGELKES, Simon (2017). *Failing State: Libya as a Supraregional Security Threat*. *Konrad Adenauer Stiftung*, s. 66–81.

AYDINLI, Ersel (2015). *Assessing violent nonstate actorness in global politics: a framework for analysis*. *Cambridge Review of International Affairs* 28 (3), s. 424–444.

BAKIR, Ali (2020). *The UAE's Disruptive Policy in Libya*. *Insight Turkey* 22 (4), s. 157–178.

BARABANOV, Ilya – IBRAHIM, Nader (2021). *Wagner: Scale of Russian mercenary mission in Libya exposed*. *BBC*. 11. 8. 2021 (<https://www.bbc.com/news/world-africa-58009514>, 8. 4. 2022).

BAR-SIMAN-TOV, Yaacov (1984). *The Strategy of War by Proxy*. *Cooperation and Conflict* 19 (4), s. 263–273.

BBC (2020). *Why is Libya so lawless?* 23. 1. 2020 (<https://www.bbc.com/news/world-africa-24472322>, 9. 3. 2022).

- BERGER, Julia (2003). Religious Nongovernmental Organizations: An Exploratory Analysis. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* 14, s. 15–39.
- BERTI, Benedetta (2016). What's in a name? Re-conceptualizing non-state armed groups in the Middle East. *Palgrave Communications* 2 (1), 29. 11. 2016, 1–8.
- BRZEZINSKI, Zbigniew (1999). *Velká šachovnice* (Praha: Mladá fronta).
- COATS, Daniel (2018). *Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community*. 13. 2. 2018, s. 2–28.
- COHEN, Saul Bernard (2003). *Geopolitics in the World System* (Oxford: Rowman & Littlefield Publishers).
- COHEN, Saul Bernard (2015). *Geopolitics – The Geography of International Relations* (London: Rowman & Littlefield Publishers).
- CORDESMAN, Anthony (2018). The Security Side of Instability. Stability in the MENA Region: The Range of Forces Shaping Stability. *Center for Strategic and International Studies*, s. 12–36.
- Council on Foreign Relations (2022). *Civil War in Libya* (<https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/civil-war-libya>, 30. 3. 2022).
- CRAGIN, Kim (2015). Semi-Proxy Wars and U.S. Counterterrorism Strategy. *Studies in Conflict & Terrorism* 38 (5), s. 311–327.
- DICKEN, Peter (2011). *Global Shift* (New York: The Guilford Press).
- DURAC, Vincent (2015). The Role of Non-State Actors in Arab Countries after the Arab Uprisings. *European Institute of the Mediterranean*, s. 37–41.
- ECHAGÜE, Ana (2015). Qatar: the opportunist. In: KAUSCH, Kristina. *Geopolitics and Democracy in the Middle East* (Madrid: FRIDE).
- Energy Capital & Power (2021). *Libya: The Re-Emergence of a Hydrocarbon Giant*. 22. 11. 2021 (<https://energycapitalpower.com/libya-the-re-emergence-of-a-hydrocarbon-giant/>, 17. 3. 2022).
- ENGEL, Andrew (2014). Libya as a Failed State: Causes, Consequences, Options. *The Washington Institute for Near East Policy*. 24. 9. 11. 2014, s. 1–36.

- FLINT, Colin (2006). *Introduction to Geopolitics* (Abingdon: Routledge).
- FLINT, Colin (2017). *Introduction to Geopolitics* (Abingdon: Routledge).
- FOX, Amos (2021). Strategic Relationships, Risk, and Proxy War. *Journal of Strategic Security* 14 (2), s. 1–24.
- Fragile State Index (2021). *Fragility in the World 2021* (<https://fragilestatesindex.org/>, 9. 3. 2022).
- Geodatos (2022). *Distance from Libya to Italy* (<https://www.geodatos.net/en/distances/countries/from-libya-to-italy>, 6. 4. 2022).
- GHAFFAR, Adel Abdel (2021). Between Geopolitics and Geoeconomics: The Growing Role of Gulf States in the Eastern Mediterranean. *Istituto Affari Internazionali*. 6. 2. 2021, s. 1–26.
- Global Terrorism Database (2021). *Libya* (https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?start_yearonly=&end_yearonly=&start_year=&start_month=&start_day=&end_year=&end_month=&end_day=&country=113&asmSelect1=&ntp2=all&success=yes&casualties_type=b&casualties_max=, 15. 3. 2022).
- GROH, Tyrone (2019). *Proxy war: the least bad option* (Stanford: Stanford University Press).
- GUPTE, Eklavya (2020). Map: Libya's oil and gas infrastructure. *S&P Global Platts*. 29. 1. 2020 (<https://www.spglobal.com/commodity-insights/en/market-insights/blogs/oil/012920-map-libyas-oil-and-gas-infrastructure>, 17. 3. 2020).
- GUZANSKY, Yoel – FADLON, Tomer – RAKOV, Daniel (2021). Oil, Economics, and Geopolitics: Relations between Saudi Arabia and UAE. *Institute for National Security Studies* 1499. 26. 7. 2021, s. 1–5.
- HANDWERK, Brian (2010). Underground "Fossil Water" Running Out. *National Geographic*. 8. 5. 2010 (<https://www.nationalgeographic.com/science/article/100505-fossil-water-radioactive-science-environment>, 7. 4. 2022).

HARRIS, David (2004). *Cases and Materials on International Law* (London: Sweet & Maxwell Ltd).

HARTSHORNE, R. (1944). The United States and the 'shatter zone' of Europe. In: WEIGERT, Hans – STEFANSSON, Vilhjalmur. *Compass of the World* (New York: Macmillan).

HASHEMI, Seyed Abbas – SAHRAPEYMA, Mostafa (2018). Proxy War and US's Smart-Power Strategy (the Case of Syria, 2011-2016). *The Quarterly Journal of Political Studies of Islamic World* 6 (24), s. 83–101.

HENSEL, Paul – DIEHL, Paul (1994). *Testing empirical propositions about shatterbelts, 1945–1976* (Urbana: University of Illinois at Urbana-Champaign).

HIGGOTT, Richard – BIELER, Andreas – UNDERHILL, Geoffrey (2003). Introduction. *Non-State Actors and Authority in the Global System* (London: Routledge).

HILTON, Daniel (2019). Sudan and Jordan supplying Libya's Haftar with weapons and troops, says UN. *Middle East Eye*. 9. 11. 2019 (<https://www.middleeasteye.net/news/sudan-and-jordan-supplying-libyas-haftar-weapons-and-troops-says-un>, 4. 10. 2021).

Human Rights Watch (2019). *Libya: Events of 2019* (<https://www.hrw.org/world-report/2020/country-chapters/libya>, 7. 3. 2022).

IBRAHIM, Azeem (2020). Rise and Fall? The Rise and Fall of ISIS in Libya. *Strategic Studies Institute, US Army War College*, s. 1–66.

IndexMundi (2020a). *Libya Religions* (<https://www.indexmundi.com/libya/religions.html>, 7. 3. 2022).

IndexMundi (2020b). *Libya Coastline* (<https://www.indexmundi.com/libya/coastline.html>, 31. 3. 2022).

International Crisis Group (2015). *The Prize: Fighting for Libya's Energy Wealth*. 3. 12. 2015 (<https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/north-africa/libya/prize-libya-s-hydrocarbon-wealth>, 16. 3. 2022).

International Monetary Fund (2013). Libya: 2013 Article IV Consultation. *IMF Country Report* 13 (150), s. 4–32.

International Organization for Migration (2021). *Libya's Migrant Report: January – February 2021*, s. 3–29.

KARLÉN, Niklas (2017). Sponsors of War. State Support for Rebel Groups in Civil Conflicts. *Department of Peace and Conflict Research* 116 (38), s. 13–39.

KATZ, Mark (2015). Russia: conflicting aims, limited means. In: KAUSCH, Kristina. *Geopolitics and Democracy in the Middle East* (Madrid: FRIDE).

KAUSCH, Kristina (2015a). Egypt: inside-out. *Geopolitics and Democracy in the Middle East* (Madrid: FRIDE).

KAUSCH, Kristina (2015b). *Geopolitics and Democracy in the Middle East* (Madrid: FRIDE).

KELLY, Philip (1986). Escalation of regional conflict: testing the shatterbelt concept. *Political Geography Quarterly* 5, s. 161–180.

KELLY, Philip (1997). *Checkerboards and Shatterbelts: The Geopolitics of South America* (Austin: University of Texas Press).

KHARIEF, Akram (2020). Libya's proxy war. *Le Monde diplomatique*. Zář 2020 (<https://mondediplo.com/2020/09/04libya>, 21. 1. 2021).

KINCH, Diana – VILLA, Annalisa (2020). Mining in Libya may become 'more important' than oil: minister. *S&P Global*. 4. 3. 2020 (<https://www.spglobal.com/commodity-insights/en/market-insights/latest-news/metals/030420-mining-in-libya-may-become-more-important-than-oil-minister>, 7. 4. 2022).

KNECHT, Eric (2017). Libyan Islamist group Ansar al-Sharia says it is dissolving. *Reuters*. 28. 5. 2017 (<https://www.reuters.com/article/uk-libya-security-idUKKBN18N0YZ?edition-redirect=uk>, 29. 3. 2022).

LANGE, Manfred (2019). Impacts of Climate Change on the Eastern Mediterranean and the Middle East and North Africa Region and the Water–Energy Nexus. *Atmosphere*. 9. 8. 2019, s. 1–22.

- LECOCQ, Sharon (2021). EU foreign policy and hybrid actors in the Middle East: ready for geopolitical contestation? *Global Affairs* 6 (4–5). 2, s. 363–380.
- LUTMAR, Carmela (2021). Leadership changes and rebels' goals in Area of Limited Statehood (ALS) in the Middle EAST: Libya, Iraq and Yemen. In: SANTINI, Ruth Hanau – POLESE, Abel – KEVLIHAN, Rob. *Limited Statehood and Informal Governance in the Middle East and Africa* (Abingdon: Routledge).
- MACKENZIE, Alan (2017). Is Libya a failed state? *Deutsche Welle*. 24. 5. 2017 (<https://www.dw.com/en/is-libya-a-failed-state/a-38976280>, 8. 3. 2022).
- MACKINDER, Halford John (1904). The Geographical Pivot of History. *The Geographical Journal* 23 (4), s. 421–437.
- MACMILLAN, John (2013). Intervention and the ordering of the modern world. *Review of International Studies* 39, s. 1039–1056.
- MAHAN, Alfred Thayer. (1900). *The Problem of Asia and Its Effect upon International Policy* (Boston: Little, Brown and Company).
- MALITO, Debora Valentina (2021). Interventions and sovereignty limitations in Libya. In: SANTINI, Ruth Hanau – POLESE, Abel – KEVLIHAN, Rob. *Limited Statehood and Informal Governance in the Middle East and Africa* (Abingdon: Routledge).
- MALSIN, Jared – SAID, Summer (2019). Saudi Arabia Promised Support to Libyan Warlord in Push to Seize Tripoli. *The Wall Street Journal*. 19. 4. 2019 (<https://www.wsj.com/articles/saudi-arabia-promised-support-to-libyan-warlord-in-push-to-seize-tripoli-11555077600>, 5. 10. 2021).
- MANYUAN, Dong (2020). The Cross-Regional Impact and Direction of Proxy War in Libya. *China International Studies* 84, s. 65–83.
- MATTES, Hanspeter – INGLE, Stephen (nedatováno). World Islamic Call Society. In *The Oxford Encyclopedia of the Islamic World*. *Oxford Islamic Studies Online* (<http://www.oxfordislamicstudies.com/print/opr/t236/e1277>, 8. 4. 2022).
- MEGERISI, Tarek (2019). Libya's Global Civil War. *European Council on Foreign Relations*, s. 1–24.

MEGERISI, Tarek (2020). Geostrategic Dimensions of Libya's Civil War. *Africa Center for Strategic Studies* 37, s. 1–10.

MEZRAN, Karim – MILLER, Elissa (2017). Libya: From Intervention to Proxy War. *Atlantic Council*, s. 1–12.

MIKAIL, Barah (2015). France: the active pragmatist. In: KAUSCH, Kristina. *Geopolitics and Democracy in the Middle East* (Madrid: FRIDE).

MOISÉS, Naím (2003). Five wars of globalization. *Foreign Policy*, s. 29–37.

MUMFORD, Andrew (2013). *Proxy Warfare* (Cambridge: Polity Press).

Natural Resource Governance Institute (2021). *Libya: Oil & Gas* (<https://resourcegovernanceindex.org/country-profiles/LBY/oil-gas?years=2017>, 6. 4. 2022).

NS Energy (nedatováno). *El Sharara Oil Field* (<https://www.nsenergybusiness.com/projects/el-sharara-oil-field/>, 17. 3. 2022).

OLIDORT, Jacob (2015). What Is Salafism? *The Washington Institute for Near East Policy*. 24. 11. 2015 (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/what-salafism>, 30. 3. 2022).

Operations Evaluation Department (2002). *Non-Governmental Organizations and Civil Society Engagement in World Bank Supported Projects: Lessons from OED Evaluations*. 28. 8. 2002, s. 1–8.

Organization of the Petroleum Exporting Countries (2022). *Libya facts and figures* (https://www.opec.org/opec_web/en/about_us/166.htm, 17. 3. 2022).

OSMAŃCZYK, Edmund Jan (1990). *The Encyclopedia of The United Nations and International Relations* (London: Taylor and Francis).

ÖZEL, Soli – ÖZKAN, Behlul (2015). Turkey: illusions versus reality. In: KAUSCH, Kristina. *Geopolitics and Democracy in the Middle East* (Madrid: FRIDE).

PACK, Jason – SMITH, Rhiannon – MEZRAN, Karim (2017). Libya's Post-Qaddafi Political Vacuum and Statelessness. *Atlantic Council*, s. 12–14.

PONÍŽILOVÁ, Martina (2011). Blízký východ. In: CABADA, Ladislav – ŠANC, David a kol. *Panregiony ve 21. století. Vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů* (Plzeň: Aleš Čeněk).

RANDALL, Edward (2015). After Qadhafi: Development and Democratization in Libya. *Middle East Journal* 69 (2), s. 199–221.

RAUTA, Vladimír (2021). 'Proxy War' - A Reconceptualisation. *Civil Wars* 23, s. 1–24.

SALYK-VIRK, Melissa (2020). The Conflicts in Libya from 2011-2020. *New America*, s. 18–23.

SELIKTAR, Ofira – REZAEI, Farhad (2020). *Iran, Revolution, and proxy Wars* (Cham: Palgrave Macmillan).

SCHIRMAN, Chalom (2016). Les firmes: nouveaux acteurs de GéCoPolitique? *Revue Géographique de l'Est* 50 (1–2). 21. 4. 2016, s. 1–13.

Sirte Oil Company (2022). *Operations* (<https://www.sirteoil.com.ly/?lang=en>, 17. 3. 2022).

SKRIBA, Andrei (2019a). Introduction to Contemporary Geopolitics: The key geo-economic powers. *National Research University, Higher School of Economics* (<https://www.coursera.org/lecture/contemporary-geopolitics/the-key-geo-economic-powers-3EGHG>, 31. 1. 2022).

SKRIBA, Andrei (2019b). Introduction to Contemporary Geopolitics: The key players in geopolitics. *National Research University, Higher School of Economics* (<https://www.coursera.org/lecture/contemporary-geopolitics/the-key-players-in-geopolitics-b4Juo>, 31. 1. 2022).

SMITH, Jonathan (2015). Areas of Limited Statehood. "ISIS in Libya - Exploitation and Governance of Areas of Limited Statehood". *International Institute for Counter-Terrorism*, s. 6–7.

SMITH, Rhiannon – PACK, Jason (2017). Al-Qaida's Strategy in Libya: Keep it Local, Stupid. *Perspectives on Terrorism* 11 (6), s. 190–199.

SOUFAN, Ali (2019). Geopolitics and Salafi-Jihadist Strategy. *Georgetown Journal of International Affairs* 20, s. 94–101.

SOULEIMANOV, Emil (2016). Turecko, země na pomezí dvou světů. *Asociace pro mezinárodní otázky*. 22. 2. 2016 (<https://www.amo.cz/turecko-zeme-na-pomezí-dvou-svetu/>, 8. 3. 2022).

Sovereign Limits (2019). *Libya – Niger* (<https://sovereignlimits.com/boundaries/libya-niger-land>, 31. 3. 2022).

SPEAR, Joanna (2013). Counterinsurgency. In: WILLIAMS, Paul D., *Security Studies: An Introduction* (London: Routledge), s. 471–485.

SVITÁK, Matěj (2020). Boj o ropu i prestiž. Libye je strategickou zemí, k míru má ale daleko. *Česká televize*. 1. 10. 2020 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3025604-libyjska-valka-vytvorila-neobvykla-spojenectvi-italie-s-tureckem-stoji-proti-francii-s>, 23. 9. 2021).

SWEIJS, Tim a kol. (2014). Why are Pivot States so Pivotal?: The Role of Pivot States in Regional and Global Security. *Hague Centre for Strategic Studies*, s. 1–50.

TAFT, Patricia (2020). Libya Continues Path as the Decade's Most Worsened Country. *Fragile State Index*. 10. 5. 2020 (<https://fragilestatesindex.org/2020/05/10/libya-continues-path-as-the-decades-most-worsened-country/>, 7. 3. 2022).

TAIB, Mowafa (2015). 2015 Minerals Yearbook: The Mineral Industry of Libya. *USGS*, s. 53.1–53.6.

TAIB, Mowafa (2021). 2017–2018 Minerals Yearbook: The Mineral Industry of Libya. *USGS*, s. 58.1–58.3.

TAYLOR, Paul (2019). France's double game in Libya. *Politico*. 17. 4. 2019 (<https://www.politico.eu/article/frances-double-game-in-libya-nato-un-khalifa-haftar/>, 5. 10. 2021).

The Lawyering Peace Class (nedatováno). *NGOS Working in Libya* (<https://www.lawyeringpeaceclass.com/ngos-working-in-libya>, 8. 4. 2022).

The Tricontinental Centre (2011). *Libyan Tribal Map: Network of Loyalties That Will Determine Gaddafi's Fate*. 24. 2. 2011 (<https://www.cetri.be/Libyan-Tribal-Map-Network-of?lang=fr>, 23. 3. 2022).

The UN Support Mission in Libya (2020). *Civilian Casualties Report 1 January–31 March 2020*. 30. 4. 2020 (<https://unsmil.unmissions.org/civilian-casualties-report-1-january-31-march-2020-1>, 30. 3. 2022).

The United Nations (2015). *Unanimously Adopting Resolution 2259 (2015), Security Council Welcomes Signing of Libyan Political Agreement on New Government for Strife-Torn Country*. 23. 12. 2015 (<https://www.un.org/press/en/2015/sc12185.doc.htm>, 23. 3. 2022).

The United Nations (nedatováno). *Ansar Al Charia Benghazi* (https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/aq_sanctions_list/summaries/entity/ansar-al-charia-benghazi, 29. 3. 2022).

The World Bank (2020). *Libya* (<https://data.worldbank.org/country/Libya>, 25. 2. 2022).

The World Bank (2022a). *GDP (current US\$) – Libya* (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=LY>, 16. 3. 2022).

The World Bank (2022b). *World Development Indicators* (<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&country=LBY>, 9. 3. 2022).

THOMPSON, William R. (1981). Delineating Regional Subsystems: Visit Networks and the Middle Eastern Case. *International Journal of Middle East Studies* 13 (2), s. 213–235.

Transparency International (2016). *Middle East and North Africa: Why Corruption is Fuelling National Insecurity*. 1. 4. 2016 (<https://www.transparency.org/en/blog/middle-east-and-north-africa-why-corruption-is-fuelling-national-insecurity>, 16. 3. 2022).

Transparency International (2022). *Country data* (<https://www.transparency.org/en/countries/libya>, 15. 3. 2022).

TRAUTHIG, Inga Kristina – GHOULIDI, Amine (2019). Looking into Libya. *Atlantisch Perspectief* 43 (3), s. 12–15.

TURAN, Ilter (2011). Turkey and the Mediterranean:: Balancing Geopolitics and Geo-Economics. *The German Marshall Fund of the United States*, s. 1–6.

- United Nations Development Program (2015). *Instability and Insecurity in Libya* (https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/assessments/instability_and_insecurity_in_libya_final.pdf, 10. 3. 2022).
- United States Department of State (2021). *2020 Report on International Religious Freedom: Libya*. 12. 5. 2021 (<https://www.state.gov/reports/2020-report-on-international-religious-freedom/libya/>, 15. 3. 2022).
- United States Institute of Peace (2020). *The Current Situation in Libya*. 30. 12. 2020 (<https://www.usip.org/publications/2020/12/current-situation-libya>, 8. 3. 2022).
- United States Institute of Peace (nedatováno). *Informing Criminal Justice Reform in Libya* (<https://www.usip.org/programs/informing-criminal-justice-reform-libya>, 20. 3. 2022).
- Uppsala Conflict Data Program (2022). *Libya: Government* (<https://ucdp.uu.se/conflict/11346>, 8. 3. 2022).
- US Energy Information Administration (2015). *Libya*. 19. 11. 2015 (<https://www.eia.gov/international/analysis/country/LBY>, 6. 4. 2022).
- VAN EFFERINK, Leonhardt (2011). Philippe Moreau Defarges: Overpopulation, geopolitical actors, world governance, Institut Français des Relations Internationales, IFRI. *Exploring Geopolitics*. 5. 1. 2011 (https://exploringgeopolitics.org/interview_moreau_defarges_philippe_overpopulation_geopolitical_actors_world_governance_institut_francais_des_relations_internationales_ifri/, 26. 1. 2022).
- WARE, Richard (2018). Libya: the consequences of a failed state. *The House of Commons Library*. 18. 5. 2018, s. 3–20.
- Water Technology (2022). *GMR (Great Man-Made River) Water Supply Project* (<https://www.water-technology.net/projects/gmr/>, 7. 4. 2022).
- WEHREY, Frederic (2020). Militarizing the Proxy Struggle: Foreign Actors in the Civil War of 2014 to 2019. *New America*, s. 17–25.
- WEINBERG, Leonard – PEDAHZUR, Ami – HIRSCH-HOEFLER, Sivan (2004). The Challenges of Conceptualizing Terrorism. *Terrorism and Political Violence* 16 (4), s. 777–794.

WIJNINGA, Peter a kol. (2014). State and Non-State Actors: Beyond the Dichotomy: Strategic Monitor. In: VAN ESCH, Joris a kol. *Hague Centre for Strategic Studies*, s. 141–162.

World Prison Brief (nedatováno). *World Prison Brief data: Libya* (<https://www.prisonstudies.org/country/libya>, 20. 3. 2022).

Worldometer (2022a). *Libya Population* (<https://www.worldometers.info/world-population/libya-population/>, 9. 3. 2022).

Worldometer (2022b). *Qatar Population* (<https://www.worldometers.info/world-population/qatar-population/>, 13. 4. 2022).

Worldometer (2022c). *Saudi Arabia Population* (<https://www.worldometers.info/world-population/saudi-arabia-population/>, 15. 4. 2022).

Worldometer (2022d). *United Arab Emirates Population* (<https://www.worldometers.info/world-population/united-arab-emirates-population/>, 15. 4. 2022).

YOON, Mi Yung (1997). Explaining U.S. Intervention in Third World Internal Wars, 1945–1989. *The Journal of Conflict Resolution* 41 (4), s. 580–602.

ZOUBIR, Yahia (2020). The Protracted Civil War in Libya. *Insight Turkey* 22 (4), s. 11–28.

Resumé

The present multipolar world contains regions and countries, which can be called geopolitical pivots. Although these regions and countries are fragile and ridden with conflict, their strategic importance gathers the interest of international powers.

This thesis aims to apply the concept of geopolitical pivot in the case of the state of Libya based on five fundamental characteristics: state fragility, ongoing internal conflict, strategic importance, engagement of other geopolitical actors, and their ongoing influence on a country. Two of the last characteristics can be described as a proxy war between non-state geopolitical actors.

The theoretical framework of the thesis focuses on the definition of terms such as geopolitical pivot, geopolitical actor, and proxy. The empirical chapter of this thesis first introduces Libya as a fragile state with an ongoing civil war. Libya is ridden with internal political, social, and economic problems, which are thoroughly described. Since 2014 Libya has been engulfed in a conflict for power between two warring factions – The Government of the National Accord led by Fayez al-Sarraj and the National Libyan Army led by Khalifa Haftar.

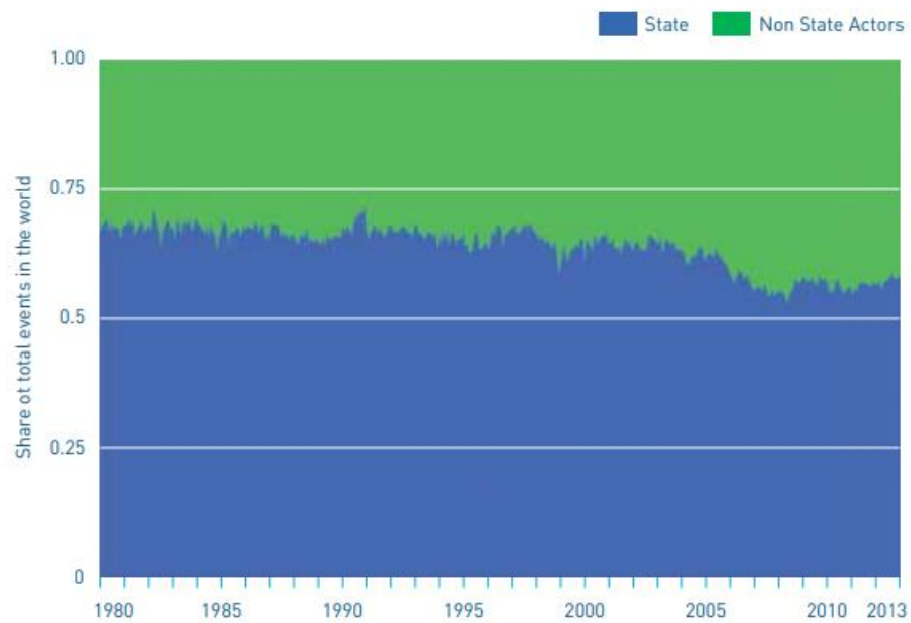
Subsequently, the strategic importance of Libya is discussed concerning its advantageous geographical location. The country is situated in the MENA region and has access to the Mediterranean Sea and substantial natural resources. The last part of the theoretical framework identifies prominent outside geopolitical actors with various political and economic interests within the country who wage a proxy war by supporting both sides of the civil war. This part concludes with a description of proxy war consequences.

This work concludes that Libya can be considered an actual geopolitical pivot because it almost entirely fulfils all signs of this concept. To end the local conflict and stabilise Libya, reaching a consensus and a common path forward among the most significant powers with a stake in the conflict is necessary. It is meaningful to continue watching Libya because the situation in the country can influence both

relations between powers and also the geopolitical order of the Middle East, North Africa, and the Mediterranean.

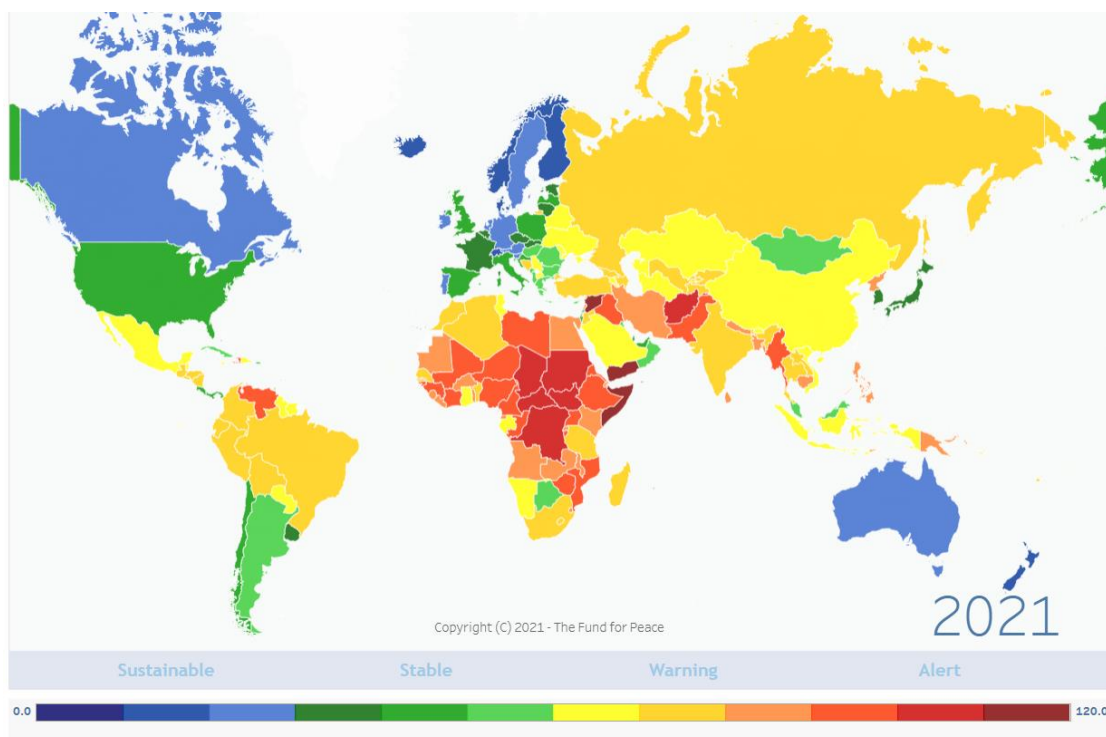
Přílohy

Příloha č. 1: Vliv nestátních aktérů podle zapojení do světových událostí během let 1980–2013

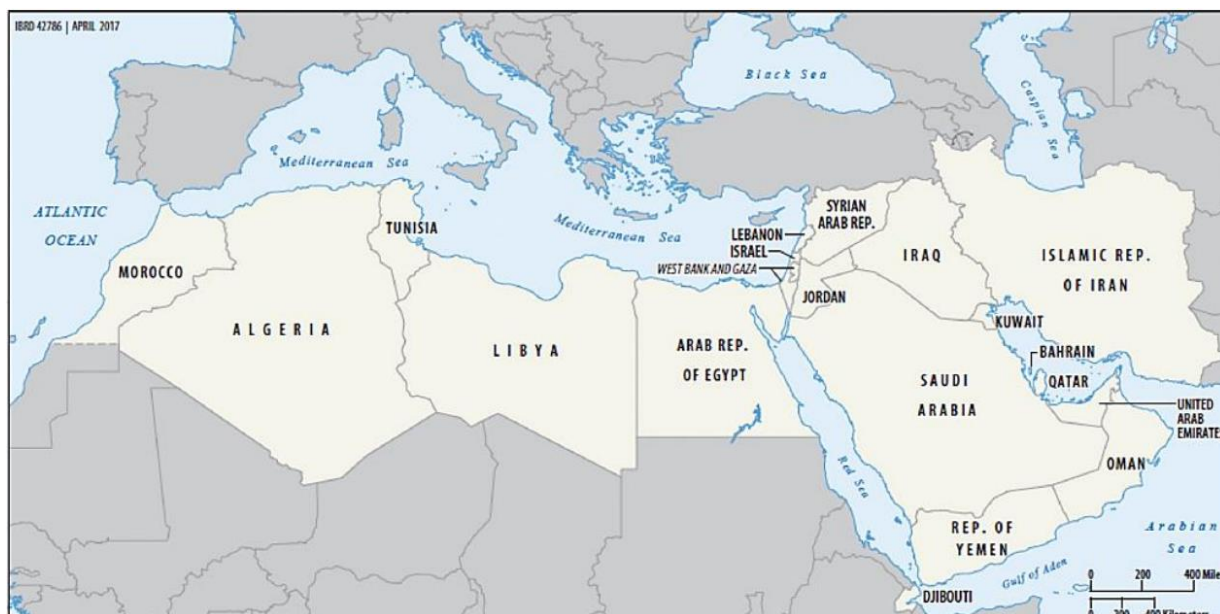
Zdroj: Wijninga 2014: 150

Příloha č. 2: Mapa určující slabost (křehkost) zemí světa v roce 2021

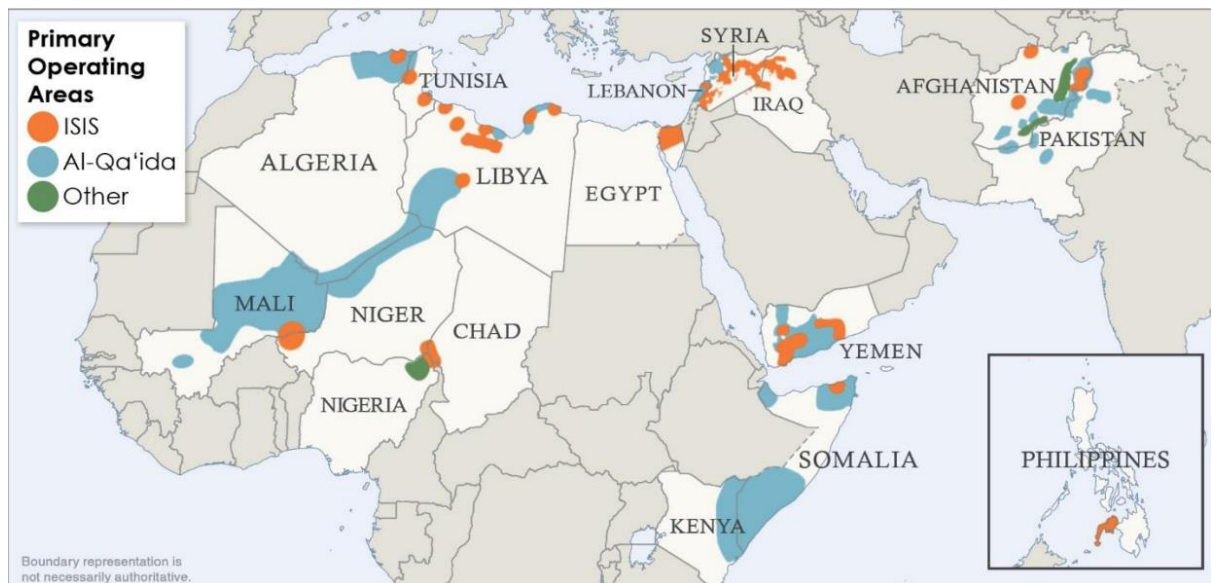
Zdroj: Fragile State Index 2021

Příloha č. 3: Mapa regionu MENA (Blízký východ a severní Afrika)

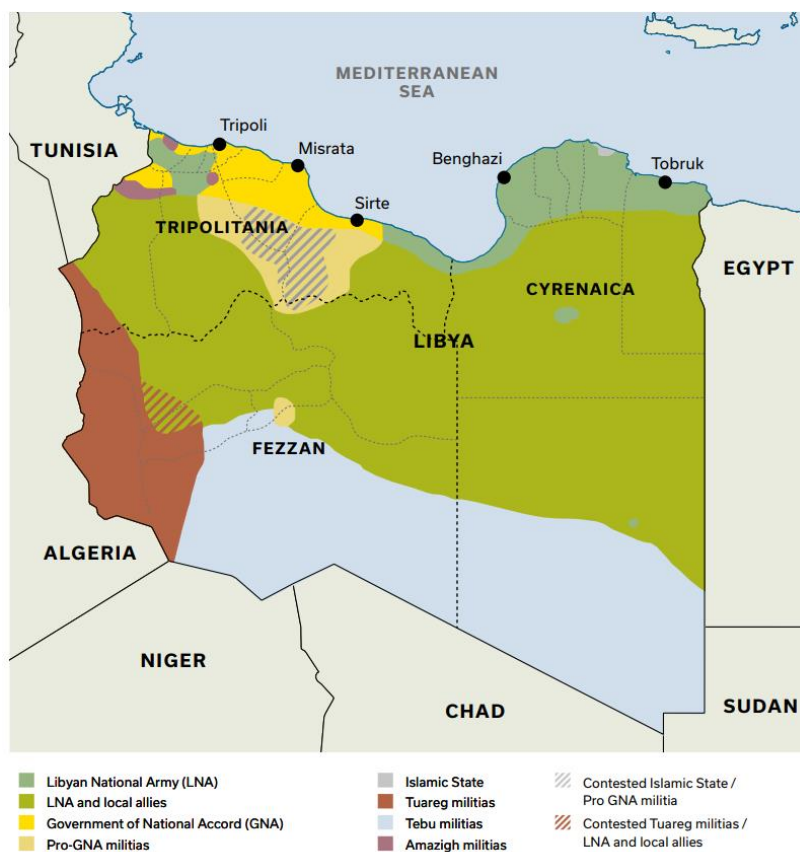
Zdroj: Lange 2019: 3

Příloha č. 4: Mapa znázorňující působení sunnitských extremistických skupin v roce 2017

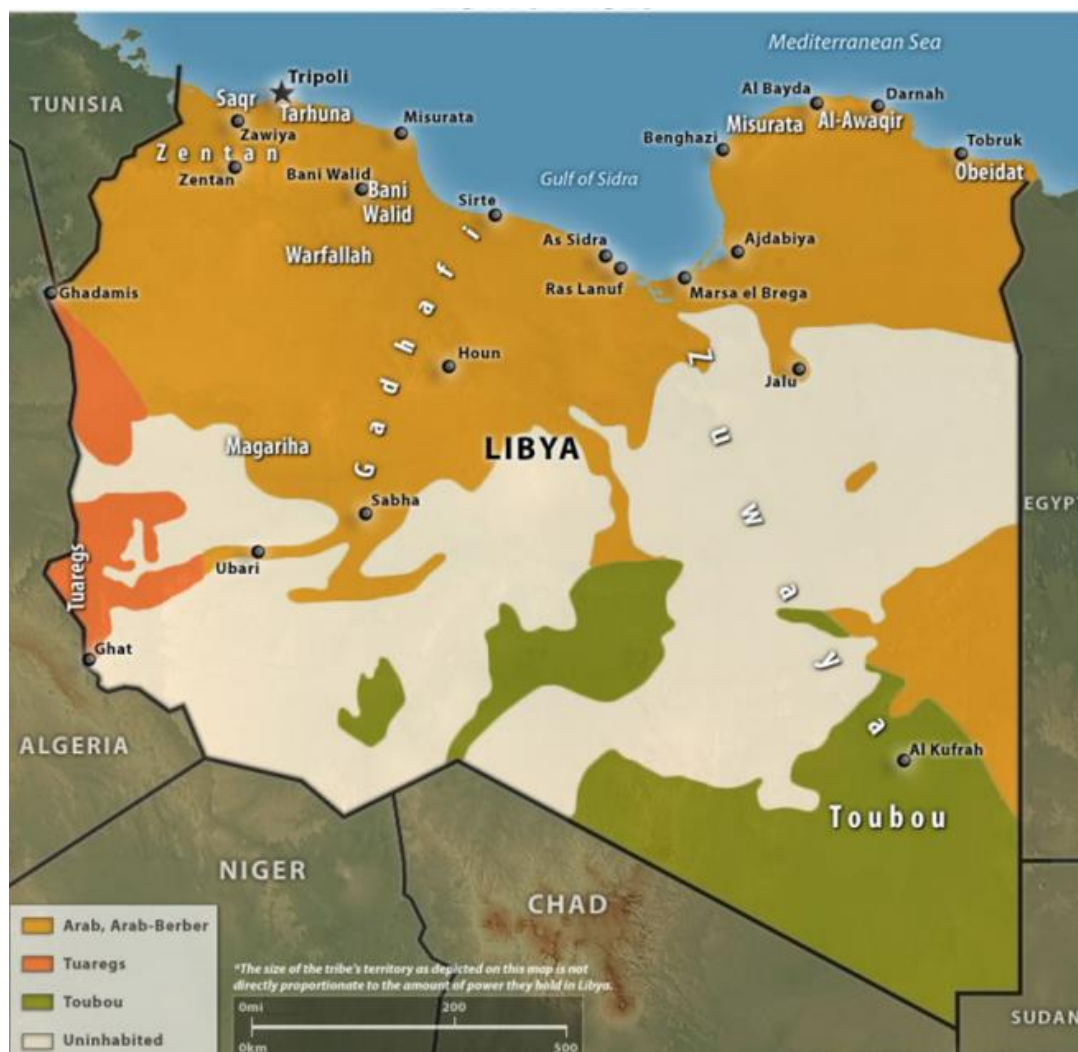
Zdroj: Coats 2018: 9

Příloha č. 5: Mapa území Libye znázorňující oblasti ovládané LNA, GNA a ostatními militantními skupinami

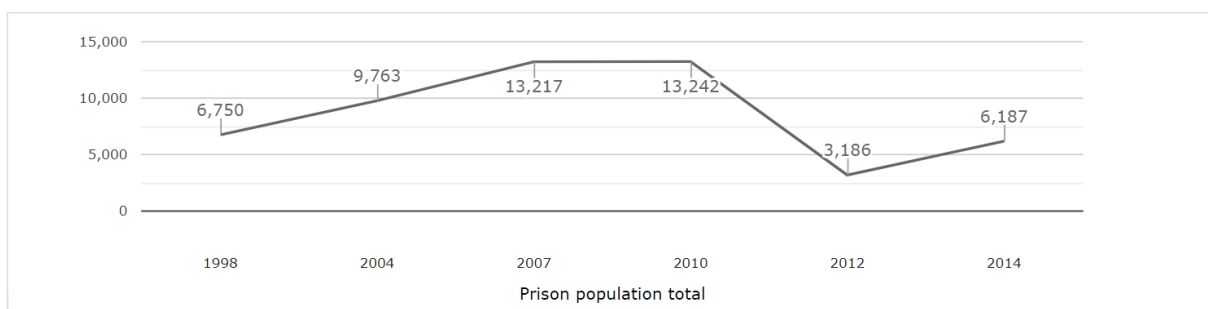
Zdroj: Atilgan – Ertl – Engelkes 2017: 70

Příloha č. 6: Mapa zobrazující etnické složení Libye

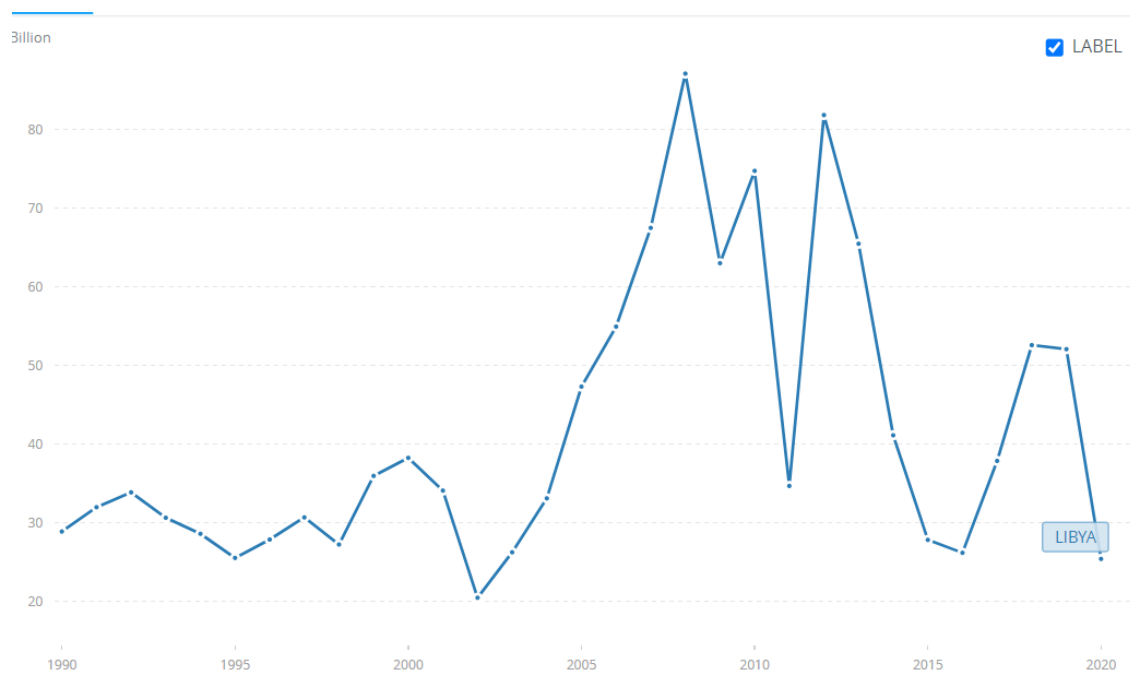
Zdroj: Al-Shadeedi – Ezzeddine 2019: 12

Příloha č. 7: Graf určující počet vězňů v Libyi během let 1998–2014

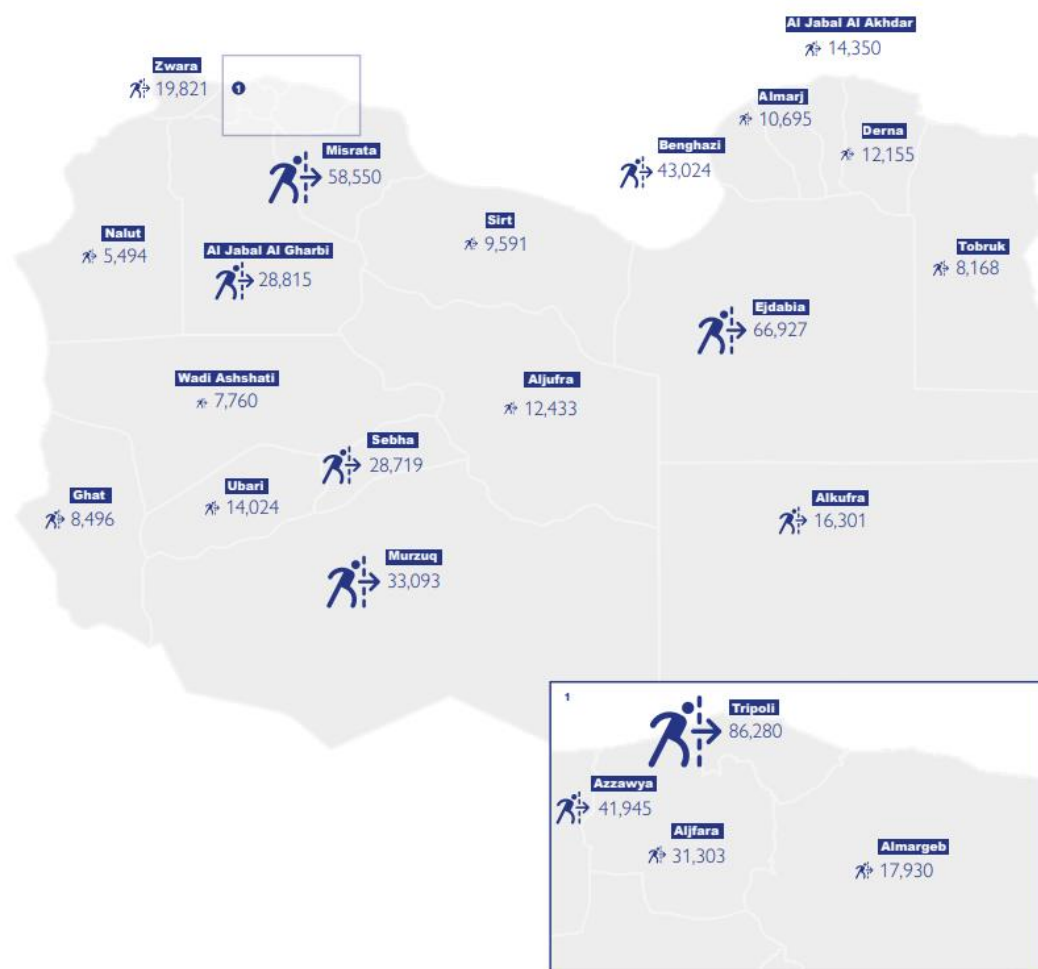
Zdroj: World Prison Brief

Příloha č. 8: Grafy ukazující HDP Libye mezi lety 1990–2020

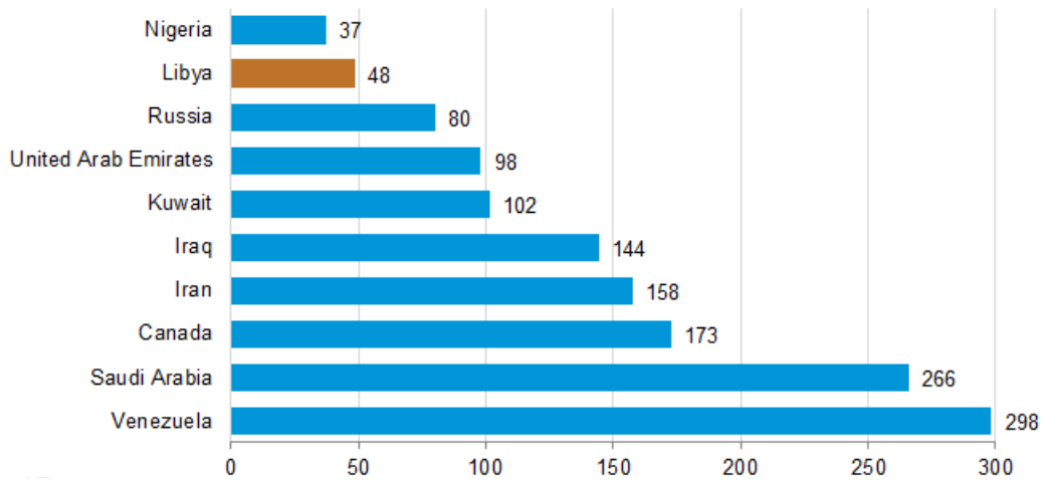
Zdroj: The World Bank 2022a

Příloha č. 9: Mapa znázorňující počet migrantů v Libye v jednotlivých regionech

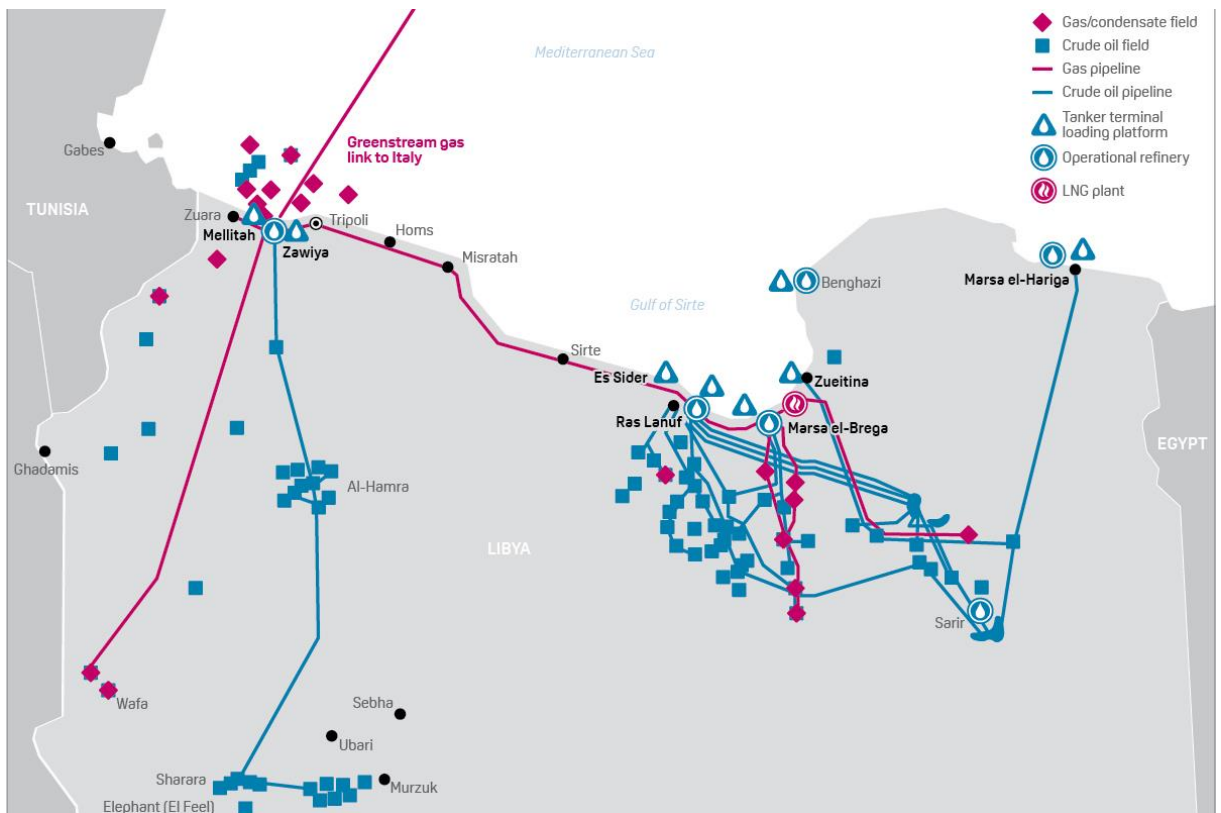
Zdroj: International Organization for Migration 2021: 5

Příloha č. 10: Země s největšími prokázanými zásobami ropy

Zdroj: US Energy Information Administration 2015

Příloha č. 11: Ropná a plynová infrastruktura Libye

Zdroj: Gupte 2020

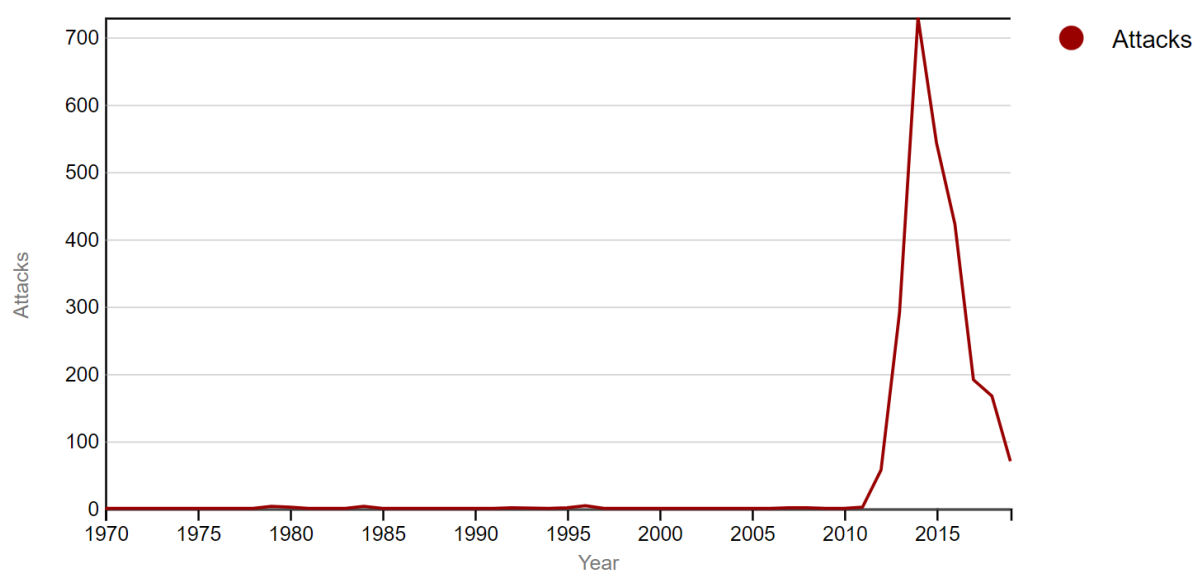
Příloha č. 12: Stav klíčových ropných terminálů v lednu 2020

LIBYA'S KEY OIL TERMINALS

Oil terminal	Crude grades	Recent export levels(b/d)	Status
Marsa Al Hariga	Sarir/Mesla	120,000	Closed
Zueitina	Abu Attifel/Zueitina	90,000	Closed
Marsa el-Brega	Brega	60,000	Closed
Es Sider	Es Sider	250,000	Closed
Ras Lanuf	Sirtica, Amna, Sarir/Mesla	220,000	Closed
Mellitah	Mellitah	90,000	Closed
Zawiya	Sharara	240,000	Closed
Bouri	Bouri	30,000	Open
Al Jurf	Al Jurf	25,000	Open

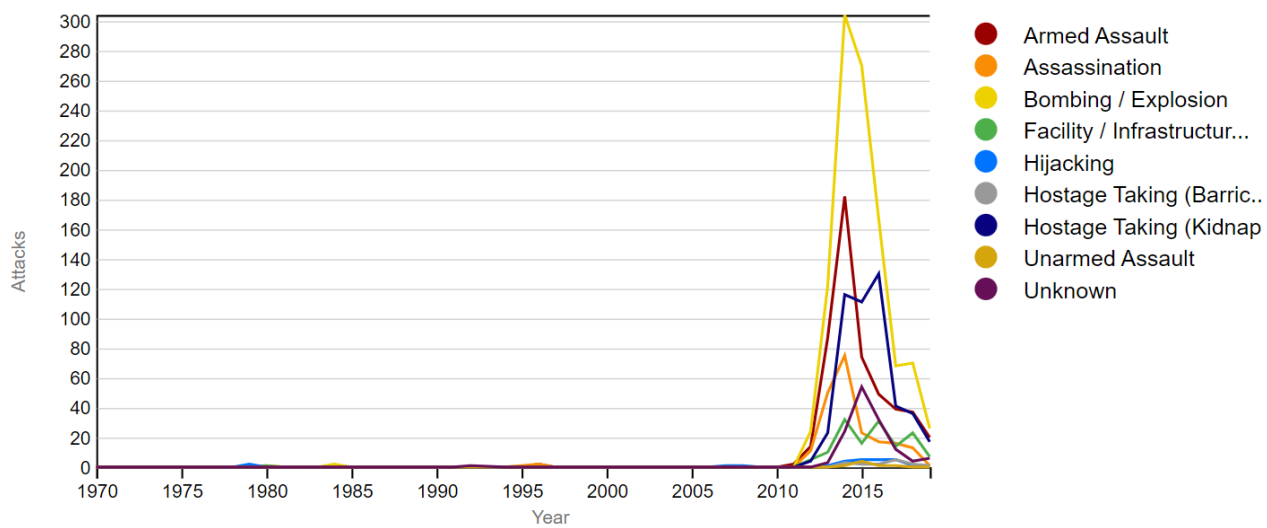
Zdroj: Gupte 2020

Příloha č. 13: Graf ukazující množství útoků spáchaných v Libyi mezi lety 1970–2020

Zdroj: Global Terrorism Database 2021

Příloha č. 14: Graf ukazující typy jednotlivých typů útoků spáchaných v Libyi během let 1970–2020

Zdroj: Global Terrorism Database 2021